

VAASAN YLIOPISTO
LASKENTATOIMEN JA RAHOITUKSEN YKSIKKÖ

Kaisa Reinikka

PÄÄOMALAINA JA SVOP-SIJOITUS VEROTUKSESSA –

tarkastelussa instrumenttien tuoton ja pääoman nostamisen verotus varoja sijoittaneen
luonnollisen henkilön näkökulmasta

Talousoikeuden
pro gradu -tutkielma

Kauppätieteiden maisteriohjelma

VAASA 2020

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
LYHENTEET	5
TIIVISTELMÄ	7
1. JOHDANTO	9
1.1. Tutkimuskohteen tausta ja kuvaus	9
1.2. Tutkielman tutkimuskysymykset ja rajaukset	13
1.3. Tutkimusmetodi ja tutkielman rakenne	16
1.4. Lähdeaineisto	17
2. PÄÄOMALAINAN JA SVOP-SIJOITUKSEN KÄSITTELY YHTIÖ- JA KIRJANPITO-OIKEUDESSA	19
2.1. Rahoitusinstrumenttien kehittymisen taustaa	19
2.2. Osakeyhtiön pääomajärjestelmä ja oman pääoman jaottelu	21
2.3. Pääomalaina yhtiö- ja kirjanpito-oikeudessa	23
2.3.1. Pääomalainan yhtiöoikeudellisia piirteitä	23
2.3.2. Osakeyhtiölain määrittelemät pakottavat ehdot	25
2.3.3. Pääomalainan käsittely kirjanpidossa	27
2.4. SVOP-sijoitus yhtiö- ja kirjanpito-oikeudessa	30
2.4.1. SVOP-rahastoon merkittävät varat ja sen muodostuminen	30
2.4.2. Sijoitus SVOP-rahastoon ja rahaston varojenjako yhtiöoikeudessa	31
2.4.3. SVOP-rahaston käsittely kirjanpidossa	33
2.5. Instrumenttien pysyvyys kohdeyhtiön taseessa	35
3. PÄÄOMALAINAN JA SVOP-SIJOITUKSEN PIIRTEET JA KÄSITTELY VEROTUKSESSA	38
3.1. Oman ja vieraan pääoman yleisimmät erot verotuksessa	38
3.2. Pääomalainan ja sen tuoton käsittely verotuksessa	39
3.2.1. Yleistä pääomalainan ja sen luonteen verokohtelusta	39
3.2.2. Pääomalainan korko, sen vähennyskelpoisuus ja jaksottaminen	44
3.2.3. Koron tasoon puuttuvat säännökset	48

3.3.	SVOP-sijoituksen käsittely verotuksessa	50
3.3.1.	Yhtiön verotus	50
3.3.2.	Vastikkeettoman sijoituksen tekijän verotus	53
3.4.	Pääomalaina ja SVOP-sijoitus yhtiön nettovarallisuudessa	54
4.	PÄÄOMAN NOSTAMINEN JA SIIRTO VEROTUKSESSA	56
4.1.	Yleistä pääomalainan ja SVOP-sijoituksen varojen nostamisesta	56
4.2.	Muun pääomatulon ja luovutusvoiton erottaminen	57
4.3.	Pääomalainan pääoman nostamisen verotus	58
4.3.1.	Pääomalainan takaisinmaksu	58
4.3.2.	Luovutusvoiton ja -tappion säännösten soveltuminen velkakirjoihin	59
4.3.3.	Pääomalainan luovutuksesta syntyneen tappion vähennyskelpoisuus	61
4.3.4.	Pääomalainan lukeminen osaksi osakkeiden hankintamenoa	64
4.4.	SVOP-rahaston varojenjaon verotus	67
4.4.1.	Säännösten soveltamisala	67
4.4.2.	Varojenjaon käsittely osinkona ja sen verotus yksityishenkilöllä	67
4.4.3.	Ehdot varojenjaon verottamiselle luovutuksena	69
4.4.4.	Varojenjaon käsittely luovutuksena ja sen jaksottamisen verotus	75
4.4.5.	Suosivan varojenjaon soveltuminen	79
5.	JOHTOPÄÄTÖKSET	81
	LÄHDELUETTELO	88
	OIKEUSTAPAUSLUETTELO	100

LYHENTEET

ArvL	Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 22.12.2005/1142
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360
HAO	hallinto-oikeus
HE	hallituksen esitys eduskunnalle
IAS	International Accounting Standards
IFRS	International Financial Reporting Standards
KHO	korkein hallinto-oikeus
KILA	kirjanpitolaikunta
KPA	Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339
KPL	Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336
ks.	katso
KVL	keskusverolaikunta
OYL	Osaakeyhtiölaki 21.7.2006/624
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378
PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
SVOP	sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto
T	Taltio
TVL	Tuloverolaki 30.12.1992/1535
TVL	Tulo- ja varallisuusverolaki (kumottu) 29.12.1988/1240
VelkakirjaL	Velkakirjalaki 31.7.1947/622
VaVM	valtiovarainvaliokunnan mietintö
VML	Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558
vp	valtiopäivät
vrt.	vertaa
VOYL	Osaakeyhtiölaki (kumottu) 29.9.1978/734
VVL	Varallisuusverolaki (kumottu) 30.12.1992/1537

VAASAN YLIOPISTO
Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö

Tekijä:	Kaisa Reinikka	
Pro gradu -tutkielma:	Pääomalaina ja SVOP-sijoitus verotuksessa – tarkastelussa instrumenttien tuoton ja pääoman nostamisen verotus varoja sijoittaneen luonnollisen henkilön näkökulmasta	
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri	
Oppiaine:	Talousoikeus	
Työn ohjaaja:	Juha Lindgren	
Aloitusvuosi:	2015	
Valmistumisvuosi:	2020	Sivumäärä: 100

TIIVISTELMÄ

Tutkielman tavoitteena on tarkastella toisilleen vaihtoehtoisten sijoitusmuotojen eli pääomalainan ja SVOP-sijoituksen verotuksellista sääntelyä ja kyseisten instrumenttien pääoman tuoton ja pääoman nostamisen verokohtelua. Tarkoituksena on selvittää viimeaikaisen tuloverotusta koskevan oikeuskäytännön valossa ehdot, joilla kyseisten instrumenttien muodossa sijoitettuja varoja voidaan nostaa tai siirtää kolmannelle sekä miten tällaisia toimenpiteitä ja sijoituksesta saatua tuottoa verotetaan varoja sijoittaneen luonnollisen henkilön eli osakkeenomistajan tai muun ulkopuolisen tahon näkökulmasta. Aiheen tarkastelu on tärkeää, sillä sijoitusmuotojen toisistaan eroavat veroseuraamukset voivat vaikuttaa sijoitusmuodon valintaan merkittävästi.

Tutkielmassa käytettävä tutkimusmetodi on oikeusdogmaattinen. Tutkielmassa hyödynnetään kansallisen lainsäädännön lisäksi muita oikeuslähteitä, kuten oikeuskirjallisuutta, Verohallinnon syventäviä vero-ohjeita ja vallitsevaa oikeuskäytäntöä. Tutkielmassa on katsottu tarpeelliseksi sivuta käsiteltävien sijoitusinstrumenttien käsitteiden ymmärtämisen kannalta niiden yhtiö- ja kirjanpito-oikeudellista käsittelyä laajemman kokonaiskuvan muodostamiseksi.

Sijoitusmuodon valintaan ei ole yksiselitteistä vastausta, sillä valinnassa on huomioitava muun muassa kohdeyhtiön taloudellinen tila, omistus- ja pääomarakenne ja verovaikutukset kokonaisuutena. SVOP-sijoitus ja pääomalaina luokitellaan instrumentteina toisistaan eriävästi oman ja vieraan pääoman ehtoihin sijoitukseen, mikä aiheuttaa eroja niiden verotukselliseen käsittelyyn. Tutkielman perusteella pääomalaina voi kuitenkin lainamuotoisuutensa vuoksi näyttäytyä lainanantajan ja myös kohdeyhtiön kannalta yksinkertaisempänä ja varojen palauttamisen kannalta helpompana sijoitusmuotona verraten oman pääoman ehtoiseen SVOP-sijoitukseen. Pääomalaina on korollinen, jolloin se on tuottoodotukseltaan parempi instrumentti verraten SVOP-sijoitukseen, jossa ei ole mahdollisuutta vuosittaiseen juoksevaan tuottoon. Lisäksi SVOP-sijoituksen muodostamisessa ja varojen palauttamisessa korostuu etukäteissuunnittelun merkitys, jotta veroseuraamukset olisivat edullisemmat. Tästä huolimatta molemmat sijoitusmuodot ovat käyttökelpoisia osakeyhtiön lisärahoituksen turvaamisessa ja toiminnan jatkuvuuden takaamisessa.

AVAINSANAT: henkilöverotus, pääomalaina, SVOP, vieras pääoma, oma pääoma

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuskohteen tausta ja kuvaus

Yritykset tarvitsevat liiketoimintansa ja investointiensa rahoittamiseksi pääomaa, jota ne voivat hankkia tulorahoituksella tai yhtiöön tehdyillä pääomansijoituksilla, joita on voitu kerätä osakkeenomistajilta tai ulkoisilta markkinoilta. Nämä osakeyhtiöön tehdyt pääomansijoitukset voidaan jaotella taloudellisen luonteensa ja niitä koskevan sääntelyyn perustuen oman ja vieraan pääoman ehtoiisiin sijoituksiin.¹ Oman ja vieraan pääoman eroavaisuudet liittyvät lähinnä niiden pysyvyyteen ja riskitasoon². Yrityksen rahoituksen ja pääomarakenteen suunnittelu on merkittävää sen toiminnan mahdollistamisen, jatkuvuuden sekä kehittymisen kannalta.

Valtioiden toteuttama verotuksen ohjaava rooli näyttäytyy yritystoiminnan kytköksestä yhtiö- ja vero-oikeuteen. Sen vaikutus ilmenee vahvasti muun muassa siinä, millä tavalla ja missä muodossa pääomaa sijoitetaan ja yritysjärjestelyitä toteutetaan. Lisäksi se näkyy siinä, kuinka paljon ja millä tavoin yritykset varoja jakavat.³ Siten rahoitusta hankkivan yrityksen sekä osakkeenomistajien ja ulkopuolisten sijoittajien kannalta on merkittävää huomioida verotukselliset vaikutukset niin sijoituksen tekovaiheessa, sen voimassaoloaikana sekä sijoituksen luovuttamistilanteissa.

Tässä tutkielmassa on verotuksellisesta näkökulmasta otettu tarkempaan tarkasteluun toisilleen vaihtoehtoiset sijoitusmuodot eli pääomalaina ja sijoitus sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon (SVOP-sijoitus). Kun yhtiö tarvitsee lisärahoitusta ja yhtiön osakkeenomistaja tai muu ulkopuolinen luonnollinen henkilö miettii eri sijoitusvaihtoehtoja, nousee keskusteluun useimmiten nämä kaksi eri rahoitusinstrumenttia. Näiden sijoitusmuotojen välillä on niiden erilaisuudesta johtuen keskeisiä verotuksessa huomioitavia eroja, minkä takia niiden verovaikutusten puntarointia voidaan pitää merkittävänä ennen

¹ Mattila 2017: 5 ja Immonen, Ossa & Villa 2014: 5.

² Knuutinen 2009: 70–71.

³ Villa 2010: 377.

sijoitusmuodon valintaa. Käytännössä SVOP-sijoitus on puhtaasti oman pääoman ehtoinen sijoitus, kun taas pääomalainaa pidetään luonteeltaan oman ja vieraan pääoman välimaastoon jäävänä sijoituksena⁴. Yhteistä näille molemmille varojen sijoittamismuodoille on niiden tarkoitus turvata yhtiön toiminnan jatkuminen huolimatta niiden erilaisesta luonteesta sekä verokohtelusta⁵.

Nykymuotoisessa lainsäädännössä osakeyhtiöiden vapaaseen omaan pääomaan sisältyy SVOP-rahasto⁶. Yksi ja samalla yleinen keino sijoittaa varoja SVOP-rahastoon on tehdä vastikkeeton SVOP-sijoitus yhtiöön, mikä voidaan toteuttaa usealla eri tavalla, kuten sijoittamalla yhtiöön rahavaroja tai muuta omaisuutta oman pääoman ehdoin ja ilman osakevastiketta tai muuta vastiketta⁷. Vastikkeeton sijoitus SVOP-rahastoon on luonteeltaan pitkälti vastikkeettoman osakepääomasijoituksen kaltainen. Tällaiset vastikkeettomat järjestelyt ovat tarpeellisia, kun yhtiössä tarvitaan lisää varoja toiminnan vakauttamiseksi.⁸ Sijoittajan tehdessä yhtiöön SVOP-sijoituksen, on taustalla usein osakepääoman menettämistilanteessa osakkeenomistajan halu vahvistaa yhtiön omaa pääomaa. Taustalla voi myös vaikuttaa esimerkiksi osakassopimus tai liikekumppanin kanssa tehty yhteistoimintasopimus.⁹

Tavallisen lainarahoituksen lisäksi yritys voi hyödyntää myös sellaisia lainoja, jotka ehtojensa perusteella asettuvat tavallisen vieraan ja oman pääoman välimaastoon. Esimerkkejä tällaisista poikkeavista ehdoista ovat koron riippuminen velallisyhtiön voitosta, lainan takaisinmaksun viimesijaisuus suhteessa muihin lainoihin ja lainan eräpäivättömyys. Tällaiset ehdot tuovat vieraan pääoman ehtoiseen sijoitukseen kuuluvan riskin ja tuottopotentiaalin lähemmäs oman pääoman ehtoiseen sijoitukseen kytkeytyvää riskiä ja tuottopotentiaalia, vaikka puhutaan vieraan pääoman ehtoisestä rahoituksesta.¹⁰ Tässä kontekstissa pääomalaina on hyvä esimerkki välipääomarahoituksesta, koska sillä on piirteitä sekä vieraasta että omasta pääomasta¹¹.

⁴ Mattila 2017: 12.

⁵ Immonen ym. 2014: 79.

⁶ Penttilä 2014: 122.

⁷ Immonen ym. 2014: 79.

⁸ Nykänen & Rabinä 2013: 236–237.

⁹ Ossa 2011: kappale 2.

¹⁰ Helminen 2014: 87.

¹¹ Viitala 2018: 89.

Edellä mainittujen oman ja vieraan pääoman ehtoisten sijoitusten verokohtelu on erilainen, mikä näkyy esimerkiksi siinä, kuinka korkoa ja osinkoa käsitellään verotuksessa tulon saajan näkökulmasta toisistaan poikkeavalla tavalla¹². Omalle pääomalle maksetaan tuottoa osingon muodossa, mikä on lisäksi osittain ansiotulona rinnastettava erä listamattomassa yhtiössä¹³. Korko on puolestaan saajalleen täysimääräisesti tämän veronalaista pääomatuloa¹⁴. Lisäksi maksajayrityksen verotuksessa vieraille pääomalle maksetuille koroille on tyypillistä, toisin kuin omalle pääomalle maksettavalle tuotolle, että ne ovat vähennyskelpoisia kulun luonteisia eriä¹⁵. Siten verotuksellisesti katsoen velan korkojen vähennyskelpoisuus ja osingonjaon vähennyskeltvottomuus johtavat väistämättä tilanteeseen, jossa vieraan pääoman ehtoinen rahoitus on yleensä kustannuksiltaan maksajayritykselle edullisempi vaihtoehto verraten oman pääoman ehtoiseen rahoitukseen¹⁶. Näin ollen osakeyhtiön näkökulmasta vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen suosiminen voidaan siten nähdä kannattavaksi.

Samalla on kuitenkin huomattava, että yhtiön näkökulman lisäksi osakkeenomistajan tai muun ulkopuolisen henkilön verotukselliset motiivit, kuten tavoite alhaisesta tuloverorasituksesta, saavat merkitystä sijoitusmuotoa valittaessa. Merkitystä sijoituksen tekijän verotuksen kannalta voisi olla esimerkiksi sillä, onko pääoman tuotto verotettava pääomavai ansiotulona tai onko sijoituksesta nostettava pääoma saajan verovapaata tuloa. Tämä voi korostua huomattavasti esimerkiksi perheyrityksen osakkeenomistajan kohdalla ja vaikuttaa siten olennaisesti käytettävän sijoitusmuodon valintaan.

Sijoitusmuodon valinnassa on kuitenkin syytä tunnistaa, että siihen vaikuttavat verotuksellisen näkökulman lisäksi muut näkökulmat, kuten yhtiön kokonaistilanne, omistus- ja pääomarakenne sekä sijoitetun pääoman käyttötarkoitus. Siten tietyn sijoitusmuodon soveltamisen motiivi ei useinkaan ole yksitahoinen, vaan siihen voivat vaikuttaa yhtiön ja osakkeenomistajan näkökulmien lisäksi vahvasti muut olosuhteet tai esimerkiksi ulkoisten rahoittajien tai velkojien näkemykset. Siten esimerkiksi oman pääoman ehtoinen

¹² Penttilä 2016b.

¹³ Kukkonen & Walden 2014: 110.

¹⁴ Penttilä 2016b.

¹⁵ Kukkonen ym. 2014: 110.

¹⁶ Villa 2010: 337.

SVOP-sijoitus saattaa tosiasiaassa tulla useammin kyseeseen tilanteessa, jossa rahoituslaitos asettaa toiminnan laajentamisessa tarvittavan investointilainan ehdoksi riittävän vahvan oman pääoman. Toisaalta pääomalaina saattaa soveltua paremmin tilanteeseen, jossa yhtiön oma pääoma ollaan vaarassa menettää kokonaan ja rahoitusta tarvitaan nopeasti jatkuvien toimintojen ylläpitämiseksi.

Toisaalta on huomioitava, että verrattuna muihin sijoitusmuodon valintaan olennaisesti vaikuttaviin liiketoiminnallisiin tai ulkoisiin seikkoihin, osakkeenomistajaan tai muuhun ulkoiseen luonnolliseen henkilöön kohdistuvien verovaikutusten arviointi korostuvat suomalaisessa, korkean tuloverotuksen tason toimintaympäristössä. Tästä johtuen osakkeenomistajan tai muun ulkoisen sijoittajan on mahdollisuuksien mukaan mielekästä ottaa nämä seikat huomioon muun muassa sijoituksen muotoa, tekoajankohtaa, kestoa ja asetettavaa tuottovaatimusta pohtiessaan. Näin ollen tutkielmassa käsiteltävien sijoitusinstrumenttien toisistaan poikkeavien piirteiden vaikutuksia on merkityksellistä tarkastella erityisesti luonnollisen henkilön verotuksen näkökulmasta.

Vaihtoehtoisina sijoitusmuotoina pääomalainan ja SVOP-sijoituksen oikeudellisessa käsittelyssä on myös huomattavia eroja, jotka liittyvät instrumenttien muodossa sijoitettujen varojen pääoman tuottoon ja pääoman takaisin nostamiseen. Sijoittajan on tarpeellista varautua siihen, miten sijoitettujen varojen takaisin nostaminen voidaan tarpeen tullen toteuttaa, mitä edellytyksiä siihen liittyy ja mitkä varojen noston veroseuraamukset tulevat olemaan. Tutkielman tarkoituksena on ohjata sijoittajaa huomioimaan nämä seikat päätöksenteossaan. Aiheen ajankohtaisuudesta kertoo se, että viimeaikainen pääomalainan ja SVOP-sijoitusta koskeva oikeuskäytäntö on liittynyt tilanteisiin, joissa sijoituksen tehnyt taho nostaa sijoittamiaan varoja takaisin. Oikeuskäytännön myötä on esimerkiksi pääomalainan kohdalla saatu oikeusvarmuutta saatavan luovutustilanteisiin, joissa kysymyksenä on ollut vähennyskelpoisen luovutustappion vahvistaminen tappiollisen luovutuksen seurauksena. Oikeustila on siis selventynyt oikeustapauksien myötä muotoutuneella oikeuskäytännöllä.

Yhtiön toimintaa rahoittavan tahon näkökulmasta on tärkeää varmistaa, että mahdolliset veroseuraamukset ovat arvioitavissa riittävän tarkasti etukäteen sijoituksen elinkaaren eri

vaiheissa. Tämä edellyttää sitä, että lainsäädäntö ja muotoutunut oikeuskäytäntö mahdollistavat oikeustoimien myötä syntyvien mahdollisten veroseuraamuksien ennakoinnin riittävällä varmuudella. Yksi vero-oikeuden tärkeimpiä oikeusperiaatteita onkin legaliteettiperiaate eli laillisuusperiaate ja siihen perustuva verolain laajentavan tulkinnan kieltö¹⁷. Legaliteettiperiaate nojautuu Suomen perustuslain (PL 1999/731) 81 §:n 1 momenttiin, jonka mukaisesti veroista tulee säätää lailla. Verovelvollisen pitää voida ennakoita riittävällä tarkkuudella omista toimistaan aiheutuvat veroseuraamukset. Tällöin verovelvollisuuden olennaisilta elementeiltä edellytetään, että ne ovat riittävän täsmällisesti laissa esitettyinä.¹⁸

1.2. Tutkielman tutkimuskysymykset ja rajaukset

Tutkielman tarkoituksena on tarkastella varoja sijoittavan luonnollisen henkilön näkökulmasta kansallisiin säädöksiin ja oikeuskäytäntöön perustuen toisilleen vaihtoehtoisten sijoitusmuotojen eli pääomalainan ja SVOP-sijoituksen verotuksellista sääntelyä ja tarkastella voimassa olevaan lainsäädäntöön perustuen kyseisten instrumenttien pääoman tuoton ja pääoman nostamisen verokohtelua. Tarkoituksena on selvittää varoja sijoittaneen osakkeenomistajan tai muun ulkopuolisen luonnollisen henkilön näkökulmasta viimeaikaisen tuloverotusta koskevan oikeuskäytännön valossa ehdot, joilla kyseisten instrumenttien muodossa sijoitettuja varoja voidaan nostaa tai siirtää kolmannelle ja miten tällaisia toimenpiteitä verotetaan sekä miten näiden sijoitusten kautta syntyvää pääoman tuottoa käsitellään verotuksessa. Lisäksi tarkoituksena on selvittää ehdot, joiden täytyessä veroseuraamukset ovat kyseisissä tilanteissa verovelvollisen kannalta edullisemmat. Instrumenttien tarkastelussa otetaan siten huomioon verosuunnittelullinen¹⁹ näkökulma, kun mietitään instrumenttien tarkoituksenmukaisuutta sijoitusmuotona.

¹⁷ Juusela 2018: 449.

¹⁸ Knuutinen 2015: 813–814.

¹⁹ Verosuunnittelun tarve on peräisin verotekijän merkityksestä taloudellisessa päätöksenteossa. Verosuunnittelun tarkoituksena on pyrkiä selvittämään eri toimintavaihtoehtoista muodostuvat veroseuraamukset ja huomioida ne arvioitaessa eri vaihtoehtojen edullisuutta verovelvollisen tavoitteisiin perustuen. Verosuunnittelu ei aina johda verot minimoivaan vaihtoehtoon, sillä verovelvollisen kannalta optimaalinen ratkaisu voi olla muukin kuin verotuksellisesti edullisin vaihtoehto. Veron minimoiminen on kuitenkin usein ratkaiseva motiivi valitun toimen taustalla. Ks. lisää Tikka, Nykänen, Juusela & Viitala 2020: kappale 34.

Aiheen ajankohtaisuudesta kertoo se, että molempia lisärahoitusinstrumentteja koskevaa oikeuskäytäntöä on muodostunut viimeisen viiden vuoden aikana useampien oikeustapauksien osalta ja Verohallinto on päivittänyt viimeisen vuoden aikana niihin liittyviä syventäviä vero-ohjeitaan. Aiheen tarkastelu on tärkeää, sillä kyseisiä lisärahoitusinstrumentteja harkitaan usein käytettäväksi osana yhtiöiden rahoitusta ja verovelvollisen tulee pystyä riittävällä tarkkuudella ennakoimaan veroseuraamukset tekemistään toimista. Pääomailainaa koskevan Verohallinnon syventävän vero-ohjeen päivityksen syynä on ollut päivittää ohjetta vastaamaan viimeaikaista oikeuskäytäntöä vastaavaksi koskien yhtiölle annettujen pääomailainojen tai muiden lainojen luovutuksia ja menetyksiä sekä oikeuskäytännön vaikutusta tuloverolain (TVL 1992/1535) mukaisiin soveltamistilanteisiin lainantajan verotuksessa. SVOP-rahastoa koskevan Verohallinnon syventävän vero-ohjeen päivityksen syyn taustalla on puolestaan ollut osaa yhteisöistä koskettava tulolähdteen poistaminen verovuodesta 2020 lähtien²⁰.

Tutkielman aihealue on hyvin monitahoinen ja laaja, eikä kaikkien osa-alueiden läpikäynti ole tutkielman tarkoituksen kannalta olennaista ja tarpeellista. Siten aiheen laajuus huomioon ottaen tutkielmassa käsiteltävien seikkojen suhteen on tehtävä rajauksia. Oletuksena on, että yhtiöön sijoituksen tehnyt sijoittaja on Suomessa yleisesti verovelvollinen luonnollinen henkilö, joka voi olla yhtiön osakkeenomistaja tai jokin muu ulkopuolinen taho. Lisäksi sekä pääomailainoja että SVOP-sijoitusta on mahdollista käyttää rahoittamisen muotona niin osakeyhtiöissä kuin osuuskunnissa²¹, mutta tässä tutkielmassa tarkastelun oletus on, että kohdeyhtiö on julkisesti noteeraamaton osakeyhtiö. Näin ollen tutkielman keskiössä ovat lähinnä perheyhtiörakenteet ja tilanteet, joissa perheyhtiön omistaja miettii yhtiöön tehtävää sijoitusmuotoa tai vastaavasti tilanteet, joissa ulkoinen sijoittaja on aikeissa tarjota yhtiölle lisärahoitusta. Tarkastelun rajaaminen julkisesti noteeraamattomiin yhtiöihin on tarkoituksenmukaisesti muun muassa siksi, että myöhemmin tutkielmassa käsitellään SVOP-sijoituksen palauttamista, jossa julkisesti noteeraa-

²⁰ Verovuodesta 2020 alkaen osalla yhteisöistä ei ole enää TVL:n mukaisesti verotettavaa henkilökohtaista tulolähdettä. Tällöin yhteisöjen kaikki toiminta verotetaan elinkeinotoiminnan tulolähteessä elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (EVL 1968/360) mukaan lukuun ottamatta maataloutta (maatalouden tulolähde). Verohallinto 2020d.

²¹ Leppiniemi & Walden 2014: 326 ja Verohallinto 2020d: kappale 1.

mattoman yhtiön kohdalla varojenjako voidaan verottaa olosuhteitten mukaan joko osinkona tai luovutuksena. Julkisesti noteerattujen yhtiöiden kohdalla kyseinen varojenjako verotetaan aina pelkästään osinkona, jolloin tutkielman kannalta on tarkoituksenmukaista keskittyä julkisesti noteeraamattomiin yhtiöihin niiden monivivahteisemmän verotuksen vuoksi.

Tutkielmassa ei syvennytä näiden sijoitusmuotojen aikaisempaan sääntelyyn, mutta niiden alkuperäisestä syntyajankohdasta ja -tarkoituksesta sekä niitä koskevista suurista muutoksista mainitaan lyhyesti. Aihealueen laajuus huomioiden tutkielmassa ei käsitellä IFRS-standardien vaikutuksista instrumenttien kirjanpidolliseen käsittelyyn, mutta asiasta mainitaan lyhyesti kappaleessa, jossa käsitellään pääomalainan merkitsemistä taseeseen. Lisäksi tutkielmassa lähtökohtana on, että sijoitus ja sen mahdollinen palautus suoritetaan puhtaasti rahana, jolloin tutkielmassa ei tarkastella muulla omaisuudella eli apportiomaisuudella tehtyjä sijoituksia.

Pääomalainan ja SVOP-sijoituksen käsitteen ymmärtämisen kannalta on tarkoituksenmukaista sivuta muun muassa näiden sijoitusmuotojen yhtiöoikeudellista ulottuvuutta ja kirjanpidollista käsittelyä. Nimittäin osakeyhtiölaki (OYL 2006/624) ei esimerkiksi määrittele, kuuluuko pääomalaina kirjanpidollisesti vieraaseen vai omaan pääomaan, vaan luokittelu riippuu voimassa olevasta kirjanpidollisesta sääntelystä. Lisäksi näiden eri oikeudenalojen tulkinnoilla voidaan katsoa olevan jonkinasteista, mutta ei suoraa vaikutusta verotuksellisen tulkintaan. Tämä johtuu siitä, että verotuksellisessa arvioinnissa yhtiö- ja kirjanpito-oikeudesta on johdettavissa käsitelmäritelmää. Yhtiöoikeudella, kirjanpidon säännöksillä ja vero-oikeudella on kytköksiä toisiinsa, mikä ilmenee siitä, että toisessa normistossa säädetyillä pääomarakennetta koskevilla normeilla on vaikutusta toisen normiston pääomarakenteen muodostumiseen²².

²² Yhtiöoikeuden ja kirjanpidon normistojen välillä voidaan katsoa olevan kaksisuuntainen vuorovaikutussuhde koskien niissä säädettyä pääomarakennetta. Näillä molemmilla pääomarakennetta koskevien normistojen säännöksillä on toisiaan täydentävä vaikutus, jolloin jaottelu omaan ja vieraaseen pääomaan muodostuu näiden molempien normistojen yhteisvaikutuksesta. Lisäksi yhtiöoikeudessa pääomarakennetta koskevat normit luovat perustan vero-oikeudessa sovellettavan pääomarakenteen muodostumiselle. Lähtökohtaisesti kirjanpidon ja vero-oikeuden pääomarakennetta koskevilla normeilla ei ole edellä mainitun laista suoraa vuorovaikutussuhdetta. Ks. lisää Isomaa-Myllymäki & Myllymäki 2017: 38–39.

Tutkielmassa pääpainona on tarkastella lisärahoitusinstrumenttien verotuksellista käsitteilyä henkilöverotuksen näkökulmasta. Tutkielmassa on katsottu kuitenkin tarpeelliseksi käsitellä instrumenttien verotuksen kokonaiskuvan hahmottamiseksi myös sijoituksen tai lainaa saaneen yhtiön näkökulmasta muun muassa sijoituksen muodostamisvaiheen verovaikutuksia kohdeyhtiössä ja kuinka pääoman tuottona maksettu korko verotetaan kohdeyhtiön näkökulmasta. Kun yhtiöön sijoittava taho miettii varojen sijoittamismuotoa, on merkityksellistä huomioida myös sijoituksen kohdeyhtiöön kohdistuvat verovaikutukset.

Tutkielman aiheen laajuuden vuoksi pääomalainaa ja SVOP-sijoitusta koskevat yritysjärjestelytilanteet on jätetty käsittelyn ulkopuolelle. Yhtiöön SVOP-sijoituksen tehneen yhtiön osakkaan on hyvä kuitenkin tiedostaa yritysjärjestelytilanteiden mahdolliset vaikutukset tekemäänsä sijoitukseen. Huomionarvoista on muun muassa se, että yritysjärjestelyiden yhteydessä sijoitettujen varojen luonne voi muuttua, sillä esimerkiksi sulautuvan yhtiön vapaan oman pääoman erä voidaan muuttaa vastaanottavassa yhtiössä sidotun oman pääoman erään kuuluvaksi tai toisin päin²³.

1.3. Tutkimusmetodi ja tutkielman rakenne

Tutkielmassa käytettävä tutkimusmetodi eli tutkimustapa on oikeusdogmaattinen. Oikeusdogmatiikalla eli lainopilla tarkoitetaan voimassa olevan oikeuden tilan selvittämistä ja sen jäsentämistä. Oikeuden tilan selvittäminen on keskittynyt ennakkopäätöissäntöjen muodostamiseen erityisesti korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) antamien prejudikaattien pohjalta. Lainopin kaksi tärkeintä tehtävää ovat oikeudellisten käsitteiden muodostaminen ja oikeussäännösten systematisointi sekä oikeussäännösten sisällön selvittäminen eli tulkinta ja niiden soveltuvuusalueen selvittäminen. Systematisoinnilla tarkoitetaan oikeusjärjestelmän luomista ymmärrettävään muotoon ja asioiden välisten yhteyksien etsimistä runsaan oikeudellisen lähdemateriaalin pohjalta.²⁴

²³ Verohallinto 2020d: kappale 2.1.

²⁴ Aarnio 1978: 52 ja Myrsky 2011: 49–50.

Tutkielma jakautuu viiteen eri päälukuun, joista toisesta luvusta alkaa tutkielman varsinaisen aiheen tarkastelu. Ensimmäisessä luvussa eli johdannossa johdatellaan lukija käsiteltävään aiheeseen ja esitetään tutkielman aiheesta muodostetut tutkimuskysymykset. Samassa yhteydessä esitellään myös tutkielman aiheen osalta tehdyt rajaukset. Tämän lisäksi johdantoluvussa sivutaan tutkielmassa käytettyä tutkimusmetodia, rakennetta ja lähdeaineistoa.

Toisessa pääluvussa perehdytään pääomalainan ja SVOP-sijoituksen yhtiö- ja kirjanpito-sääntelyyn, mikä pohjustaa lukijaa hahmottamaan tutkielman edetessä yhtiö-, kirjanpito- ja vero-oikeuden kytköksiä toisiinsa. Tämän lisäksi toisessa pääluvussa sivutaan muun muassa lyhyesti rahoitusinstrumenttien esittelyn kannalta niiden kehittymisen taustaa ja samoin myös osakeyhtiön pääomajärjestelmää sekä oman pääoman jaottelua.

Kolmannessa pääluvussa tarkastellaan pääomalainan ja SVOP-sijoituksen vero-oikeudellista sääntelyä ja verovaikutuksia lähinnä instrumenttien muodostamisen ja mahdollisen tuoton näkökulmasta. Neljännessä pääluvussa syvennytään instrumenttien muodossa sijoitettujen varojen nostamiseen ja siirtoon sekä niiden aiheuttamiin veroseuraamuksiin. Viidennessä pääluvussa esitetään tutkielmassa esille nousseiden havaintojen pohjalta johdot päätökset tutkielman alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

1.4. Lähdeaineisto

Tutkielmassa aiheen tarkastelu painottuu vero-oikeudelliseen alaan, jolloin oikeuslähteet ovat suuressa roolissa tutkielman ensisijaista lähdeaineistoa ajatellen. Tutkielmassa käytetäänkin pääasiallisina lähteinä verolainsäädäntöä, lakien esitöitä ja kotimaista oikeuskäytäntöä. Laki kuuluu oikeuslähteenä vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin²⁵. Keskeisintä lainsäädäntöä, jota tässä tutkielmassa hyödynnetään ovat elinkeinoverolaki (EVL 1968/360), tuloverolaki (TVL 1992/1535), osakeyhtiölaki (OYL 2006/624) sekä kirjanpitolaki (KPL 1997/1336).

²⁵ Juusela 2018: 450.

Tutkielmassa on hyödynnetty lisäksi hallituksen esityksiä (HE), ja oikeuskäytännön osalta merkittäviä lähteitä ovat korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) vuosikirjaratkaisut ja merkitystä annetaan lisäksi tilanteesta riippuen KHO:n julkaisemattomille ratkaisuille. Tutkielmassa on käytetty apuna myös keskusverolautakunnan (KVL) ratkaisuja soveltuvien tapausten osalta. Nämä lain esityöt ja korkeimpien tuomioistuinten ennakkopäätökset kuuluvat heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin²⁶.

Muita tutkielman kannalta merkittäviä lähteitä ovat kotimainen oikeuskirjallisuus sekä Verohallinnon syventävät vero-ohjeet ja julkaisut, joita pyritään hyödyntämään kattavasti. Tutkielmassa hyödynnettyjä muita oikeustieteellisiä julkaisuja oikeuskirjallisuuden lisäksi ovat muun muassa *Defensor Legis*- ja *Verotus*-lehden asiantuntija-artikkelit. Lähdeaineistona oikeustieteellinen kirjallisuus ja viranomaisen lausunnot kuuluvat sallittuihin oikeuslähteisiin²⁷.

²⁶ Juusela 2018: 450–451.

²⁷ Juusela 2018: 451.

2. PÄÄOMALAINAN JA SVOP-SIJOITUKSEN KÄSITTELY YHTIÖ- JA KIRJANPITO-OIKEUDESSA

2.1. Rahoitusinstrumenttien kehittymisen taustaa

Pääomailaina on luokiteltu velkaperusteiseksi välipääomarahoitusmuodoksi, jolle on tyyppillistä lainan takaisinmaksuun liittyvästä suuremmasta riskistä johtuva korkea korko²⁸. Pääomailaina -nimisen rahoitusinstrumentin synty ajoittuu vuoteen 1997, jolloin katsottiin tarpeelliseksi kehittää nykyisin kumotun osakeyhtiölain (VOYL 1978/734) uudistuksen yhteydessä osakeyhtiöille sellainen varainhankintainstrumentti, joka vahvistaisi velallisyhtiön omavaraisuustunnuslukuja. Pääomailaina muistutti ominaisuuksiltaan oikeuskäytännössä aiemmin tunnettua vakautettua lainaa.²⁹ Pääomailaina mahdollisti yhtiön pääomarakenteen vahvistamisen luovuttamatta samaan aikaan päätösvaltaa haluttua määrää enempää³⁰.

Pääomailainan sääntelyä koskevat säännökset ovat sekä KPL:ssa että OYL:ssa³¹. Pääomailainan käyttämiselle on yhtiöoikeudessa mainittu kaksi päätarkoitusta. Ensinnäkin sitä on käytetty saneerauskeinona yhtiön selvitystilan estämiseksi ja toiseksi, pääomailainaa on hyödynnetty yhtiön vakavaraisuuden parantamisen apuvälineenä.³² Yleensä pääomailainaa on käytetty turvaamaan osakeyhtiön muiden velkojien saatavien takaisinmaksu tai yleisesti vahvistamaan yhtiön taloudellista tilaa, kuten omavaraisuutta. Näin ollen pääomailainan avulla on voitu pelastaa velallisyhtiö tilanteesta, jossa muiden velkainstrumenttien omavaraisuuskovenantit ovat rikkoutumisuhan alla. Siten yhtiö on pystynyt säilyttämään elintärkeän velkasuhteen jatkuvana ilman velan erääntymistä. Pääomailainalla

²⁸ Knuutinen 2009: 403.

²⁹ Vakautettu laina on vieraan pääoman ehtoinen rahoitusmuoto, jolla pyritään vakauttamaan velallisyhtiön toimintaa velkaehtojen määräämällä tavalla. Käytännössä vakauttamisella tarkoitetaan osakepääoman menettämisen välttämistä. Pääomailainasta vakautettu laina eroaa siinä, että pääomailainaa voidaan ottaa myös muussa tarkoituksessa kuin toiminnan vakauttamistarkoituksessa. Toiseksi se eroaa pääomailainasta siinä, että jokin vakautetun lainan ehdoista ei täytä OYL:n pakottavia määräyksiä. Kyseinen laina kirjataan lähtökohtaisesti velallisyhtiön taseeseen vieraaseen pääomaan. Ks. Villa 2007: 458.

³⁰ HE 89/1996 vp, s. 1 ja 26.

³¹ Leppiniemi 2018: 412.

³² Verohallinnon tiedote 5/1997 ja Verohallinto 2019b: kappale 1.

voidaan sanoa olevan erityinen merkitys yhtiön ollessa kriisitilanteessa ja silloin, kun yhtiötä uhkaa riski ilmoitusvelvollisuudesta oman pääoman menettämistä koskien.³³

SVOP-rahasto ja sitä koskevat säännökset olivat yksi keskeinen muutos ja samalla uusi innovaatio vuonna 2006 muutettuun OYL:iin. Nykyisen OYL:n (2006/624) tultua voimaan, muuttuivat olennaisilta osin osakeyhtiön sidotun pääoman määritelmä ja merkitys aiemmin voimassa olleesta VOYL:sta. Verolainsäädännössä ei ollut kuitenkaan nykyisen OYL:n voimaan tultua säännöksiä koskien vapaan oman pääoman rahaston varojenjaon verotuksellista käsittelyä. Verotus tällöin perustui pitkälti Verohallinnon vuonna 2007 julkaisemaan ohjeeseen ja siinä esitettyihin kannanottoihin. Vuoden 2014 alussa saatiin säännökset verolainsäädäntöön koskien vapaan oman pääoman rahaston varojenjako. Lakimuutoksilla sisällytettiin uudet säännökset TVL:iin ja EVL:iin.³⁴

Nykyisen OYL:n säätämisen tarkoituksena oli lisätä yhtiöiden toimintamahdollisuuksia luomalla joustava ja kilpailukykyinen OYL, joka samalla antaa riittävästi turvaa vähemmistöosakkaille ja velkojille³⁵. SVOP-rahaston käyttöönotto avasi uusia mahdollisuuksia vapaan oman pääoman muodostamiselle. Osakkeen merkintähintaa koskeva OYL 9:6 §:n 1 momentti sallii uudesta osakkeesta yhtiölle maksettavan määrän merkitsemisen kokonaan tai osittain SVOP-rahastoon. Säännöksessä olettamana on uuden osakkeen merkintähinnan merkitseminen osakepääomaan, jollei sitä osakeantipäätöksessä määrätä kirjattavaksi kokonaan tai osittain SVOP-rahastoon tai mikäli KPL:ssa ei toisin säädetä. Lisäksi mikäli osakeannissa on kyse OYL 9:6 §:n 2 momentin mukaisesti yhtiön hallussa olevan oman osakkeen luovuttamisesta, siitä maksettava määrä merkitään SVOP-rahastoon, jollei sitä osakeantipäätöksessä ole määrätty merkittäväksi kokonaan tai osittain osakepääomaan tai mikäli KPL:ssa ei toisin säädetä.³⁶

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta rahoitusinstrumenttien synnyn ajoittuneen ajallisesti lähelle toisiaan. Instrumenttien taustan esittelyn jälkeen seuraavassa kappaleessa käydään lyhyesti läpi osakeyhtiön pääomajärjestelmä pääpiirteissään sekä oman pääoman

³³ Lautjärvi 2015: kappale 6.3.4.

³⁴ Neimala ym. 2017: 163–164.

³⁵ HE 109/2005 vp, s. 16–17.

³⁶ Villa 2010: 338–339.

jaottelu. Nimellisarvottoman pääomajärjestelmän käyttöönotto antoi perustan SVOP-rahastosijoituksen luonnille ja hyödyntämiselle osakeyhtiöissä. Lisäksi instrumenttien hyödyntämisen kannalta on oleellista sivuta osakeyhtiöiden oman pääoman jaottelua, mikä auttaa hahmottamaan SVOP-rahastosijoituksen asemaa sijoitusmuotona.

2.2. Osakeyhtiön pääomajärjestelmä ja oman pääoman jaottelu

Vuonna 2006 voimaan tulleen nykyisen OYL:n keskeinen uudistus oli täysin nimellisarvottoman pääomajärjestelmän käyttöönotto, minkä varaan OYL:n pääomajärjestelmä lähtökohtaisesti perustuu³⁷. Kyseinen järjestelmä mahdollistaa entiseen OYL:iin verrattuna monipuolisemmat tavat hankkia yhtiölle oman pääoman ehtoista rahoitusta jossain määrin kilpailukykyisemmin ehdoin ja se on lisännyt pääoman hallinnan tehokkuutta³⁸.

Nimellisarvottomassa pääomajärjestelmässä osakepääomaa voidaan nostaa ilman, että annetaan osakkeita ja osakkeita voidaan antaa korottamatta osakepääomaa. Nimellisarvottomassa pääomajärjestelmässä osakepääoma ei ole siten osakkeiden määrään ja niiden nimellisarvon määrään kytketty vakio. Osakepääoma on oman pääoman rahaston luonteinen sidotun oman pääoman tase-erä, jonka korottamisesta, vähimmäismäärästä, alentamisesta ja jakamisesta säädetään OYL:ssa.³⁹

Osakepääomaa on ollut mahdollista jakaa tai alentaa OYL 1:3 §:n 1 momentin mukaisen vähimmäisosakepääoman määrää koskevien rajoitusten puitteissa ilman osakkeiden mitätöintiä. Tällöin ei siten käytännössä ole tarvinnut puuttua kaupparekisteriin merkittyjen

³⁷ Nykyinen OYL mahdollistaa myös nimellisarvoisen pääomajärjestelmän, jossa osakkeella on nimellisarvo. Tällaisessa tapauksessa osakepääomalla ja yhtiön antamien osakkeiden yhteenlasketun nimellisarvon määrällä on yhteys, sillä osakepääoman määrän tulee olla aina vähintään yhtiön antamien kaikkien osakkeiden yhteenlasketun nimellisarvon määrän verran. Huomattavaa kuitenkin on, että osakepääoman määrä voi olla suurempi kuin osakkeiden nimellisarvon määrä. Edellä mainittua ei pidä sekoittaa aiemmin voimassa olleeseen vuoden 1978 OYL:ssa käytettyyn nimellisarvoiseen pääomajärjestelmään, jossa osakepääoma oli aina sidottu yhtiön antamien ja liikkeessä olevien osakkeiden nimellisarvoon, jolloin osakkeiden yhteenlaskettu nimellisarvon määrä oli sama kuin osakepääoman määrä. Osakepääomaa ei ollut siten mahdollista korottaa antamatta osakkeita tai ilman, että olisi korotettu jo annettujen osakkeiden nimellisarvon määrää. Samoin osakepääoman alentaminen tai jakaminen oli mahdollista ainoastaan mitätöidien osakkeita tai alentaen osakkeiden nimellisarvon määrää. Villa 2010: 38, 338 ja Immonen ym. 2014: 12–13.

³⁸ Immonen ym. 2014: 11–12.

³⁹ Immonen ym. 2014: 11–12.

ja yhtiön antamien osakkeiden määrään.⁴⁰ Asiakokonaisuuteen vaikuttaa nykyään merkittävästi 1.7.2019 alkaen voimaan tullut muutos, joka poisti julkisesti noteeraamattomien osakeyhtiöiden 2 500 euron vähimmäisosakepääomavaatimuksen. Muutoksen vaikutuksesta osakepääomaa voidaan alentaa kyseisen ajankohdan jälkeen perustetuissa julkisesti noteeraamattomissa osakeyhtiöissä 0 euroon asti.⁴¹ Kokonaisuutena merkittävää tutkimuksen aihepiirin kannalta on myös se, että nimellisarvoton pääomajärjestelmä luo perustan SVOP-rahastoon sijoittamiselle⁴².

OYL 8:3 §:ssä on säädetty osakeyhtiön tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta KPL:n ja OYL 8 luvun säännöksiä noudattaen. Tämän takia osakeyhtiön tilinpäätöksessä taseen oman pääoman jaottelu noudattaa lähtökohdiltaan kirjanpitoasetuksen (KPA 1997/1339) 1:6 §:n tasekaavaa niin, että se mukailee OYL 8 luvun sääntelyä.⁴³ KPA:n mukaisesti laaditussa taseessa ei käytetä sidotun ja vapaan oman pääoman käsitteitä, sillä KPA ei tunne tätä OYL:ssä käytettyä jakoa. Nämä käsitteet ovat osakeyhtiöoikeudellisia apukäsitteitä, joita käytetään apuna hahmottaessa OYL:n varallisuusjärjestelmän ja velkojensuojan sisältöä.⁴⁴

Osakeyhtiön oman pääoman lajit määritellään OYL 8:1 §:n 1 momentissa. Yhtiöllä oma pääoma jakautuu sidottuun omaan pääomaan ja vapaaseen omaan pääomaan. Sidottuun omaan pääomaan lukeutuvat osakepääoma sekä KPL:n mukainen arvonorotusrahasto, käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto. Vapaata omaa pääomaa ovat puolestaan muut rahastot sekä tilikauden ja edellisten tilikausien voitto.⁴⁵ Vapaan oman pääoman rahastoihin kuuluvat siten OYL 8:2 §:n mukainen SVOP-rahasto ja muut mahdolliset yhtiöjärjestykseen perustuvat rahastot⁴⁶.

⁴⁰ Immonen ym. 2014: 11–12.

⁴¹ Ennen 1.7.2019 perustetuissa julkisesti noteeraamattomissa osakeyhtiöissä osakepääomaa voidaan alentaa samaan tapaan alle 2 500 eurosta aina 0 euroon saakka, mutta tällöin on sovellettava OYL 14:2 §:n mukaista velkojainsuojamenettelyä. Lisäksi tässä yhteydessä on huomattava, että jos yhtiön yhtiöjärjestyksessä on asetettu osakepääoman vähimmäismäärä, osakepääomaa ei ole mahdollista alentaa asetettua määrää alemmas ilman, että muutetaan tätä yhtiöjärjestyksen määräystä. Vahtera 2019.

⁴² Villa 2010: 338.

⁴³ Immonen ym. 2014: 8.

⁴⁴ Villa 2010: 339.

⁴⁵ Immonen ym. 2014: 9.

⁴⁶ Nykänen ym. 2013: 241.

Edellä mainitun OYL:n (OYL 8:1.1 §) säännöksen taustalla koskien oman pääoman lajeja ja käyttöä vaikuttaa OYL 1:2 §:n 2 momentin mukainen osakkeenomistajan rajoitettu vastuu. Koska osakkeenomistajat eivät vastaa yhtiön velvoitteista, on katsottu perusteluksi oman ja vieraan pääoman välisen riskin jaon sekä oman pääoman residuaaliseen⁴⁷ luonteeseen liittyvien syiden takia, että vieraan pääoman ehdoilla yhtiöön sijoittaneen tahon vaateita suojataan varmistamalla oman ja vieraan pääoman välisen maksusaantijärjestyksen mahdollisimman hyvä toimivuus. Tämä on toteutettu säätämällä osakeyhtiösääntelyssä pääoman pysyvyydestä (OYL 1:3.2 §) ja osakeyhtiön oikeushenkilöllisyydestä sekä siihen kytköksissä olevasta varallisuuden erillisyydestä ja itsenäisyydestä osakeyhtiössä (OYL 1:2.1 §).⁴⁸

Tutkielmassa siirrytään seuraavaksi käsittelemään instrumenttien yhtiö- ja kirjanpito-oikeudellista sääntelyä. Tämä on aiheellista sen vuoksi, että instrumenttien yhtiöoikeudelliset piirteet ja kirjanpidollinen käsittely antavat pohjan arvioida instrumenttien verotuksellista käsittelyä.

2.3. Pääomalaina yhtiö- ja kirjanpito-oikeudessa

2.3.1. Pääomalainan yhtiöoikeudellisia piirteitä

Pääomalaina on hyvä esimerkki välipääomarahoituksesta, koska sillä on piirteitä sekä vieraasta että omasta pääomasta⁴⁹. Lähtökohtaisesti pääomalainaa pidetään sen myöntäneelle velvoiteoikeudellisena saatavana, joka merkitsee velallisyhtiön takaisinmaksuvelvollisuutta, ja lainan luonne tulee esille velkasuhteeseen liittyvistä tavanomaisista piirteistä⁵⁰. Yksi näistä piirteistä on velan antaminen eli laina olisi maksettava periaatteellisesti takaisin lainaehdoista noudattaen⁵¹. Lisäksi osapuolten välille muodostuu sopimus

⁴⁷ Pääomalainan yhtiölle antaneella velkojalla ei ole osakkeenomistajan oikeuksia yhtiössä eikä pääomalaina tuota osakkeenomistajaa vastaavaa residuaalioikeutta eli lähtökohdiltaan rajoittamatonta oikeutta velkojen maksun jälkeen osuuteen yhtiön jäljelle jääviin varoihin. Penttilä 2016a: 1.

⁴⁸ Immonen ym. 2014: 10.

⁴⁹ Viitala 2018: 89.

⁵⁰ Mähönen & Villa 2012: 233.

⁵¹ Villa 2001: 186.

koskien rahan antamista velaksi toiselle osapuolelle⁵². Lainaa antavalle taholle ei ole asetettu rajoitteita, jolloin lainanantajana voi toimia esimerkiksi luonnollinen henkilö tai toinen yritys⁵³. Juridiselta luonteeltaan pääomalaina onkin velkaa, vaikka taloudellisen luonteensa perusteella laina on lähellä osakesijoitukseen rinnastettavaa pääomansijoitusta⁵⁴.

Osakeyhtiössä oleva pääoma on OYL:n säännösten näkökulmasta luokiteltava aina joko omaan tai vieraaseen pääomaan⁵⁵. Yhtiöoikeudellisesti katsottuna pääomalaina on vieraan pääoman ehtoinen sijoitus, vaikka siihen liittyy myös omalle pääomalle tunnusomaisia piirteitä⁵⁶. Pääomalainaan liittyviä yhtiöoikeudellisia piirteitä ovat muun muassa pääomalainan ottamisesta päättäminen ja pääoman pysyvyysluonteisuus yhtiön taseessa. Lisäksi lainan koron ja pääoman maksuun liittyy rajoittavia ehtoja yhtiön taloudellisen tilanteen mukaan. Pääomalainasopimusta solmittaessa voidaan sopia ehdoista, joiden mukaan pääomalaina voi olla periaatteessa eräpäivätön ja velkojan puolelta irtisanomaton. Velkojan suostumuksella voidaan myös sopia, että pääomalaina voidaan käyttää velallisyhtiön tappion kattamiseen ja korko voidaan sopia laskettavan voitto-osuusehtoisena. Pääomalainalle on lisäksi tyypillistä, että siihen liittyy sijoittajan näkökulmasta lähes osakesijoitusta vastaava luottotappion riski. Nämä piirteet lähentävät pääomalainan taloudellista luonnetta kohti oman pääoman ehtoista sijoitusta, sillä edellä mainitut piirteet ovat tunnusomaisia omalle pääomalle.⁵⁷

OYL 12:1 §:n 3 momentin mukaan pääomalaina voidaan velkojan suostumuksella käyttää osakepääoman korotuksen maksuksi, muuntaa sijoitetuksi vapaaksi omaksi pääomaksi tai se voidaan käyttää yhtiön tappion kattamiseen⁵⁸. Osakeyhtiöoikeudellisesti

⁵² Villa 2006: 296.

⁵³ Verohallinto 2019b: kappale 1.

⁵⁴ Villa 2001: 186.

⁵⁵ Lautjärvi 2015: kappale 4.1.

⁵⁶ Lautjärvi 2011: 1360.

⁵⁷ Villa 1997: 254–257 ja Villa 2001: 186. Pääomalainaan ei perusmuotoisena liity kontrollioikeutta, joka on tyypillistä oman pääoman ehtoiselle sijoitukselle. OYL 10:1 §:n nojalla pääomalainaan voidaan kuitenkin liittää optio-oikeus, jolloin sen haltijalla on merkintäoikeus yhtiön osakkeisiin tai lainaan voidaan liittää kontrollioikeutta tuottavia erityisehtoja eli kontrollikovenantteja. Pääomalainaan on mahdollista liittää myös vaihto-oikeus, jolloin laina on vaihtovelkakirjaluonteinen, ja velka voidaan konvertoida omaan pääomaan kuuluvaksi eräksi. Mähönen ym. 2012: 235 ja Lautjärvi 2015: kappale 6.3.4.

⁵⁸ Immonen ym. 2014: 74.

katsottuna muuntaminen olisi mahdollista, vaikka pääomalainaa ei pystyttäisi maksamaan takaisin eikä tälle lainalle voitaisi maksaa korkoa johtuen yhtiön huonosta taloudellisesta tilanteesta⁵⁹. Lainan konvertointi ei realisoi mitään rahanarvoista etuutta, joten se ei voi olla sijoituksen tehneelle veronalaista tuloa, sillä konvertoinnin seurauksena velkojan asema yhtiössä muihin velkojiin nähden pikemminkin vain heikkenee. Yhtiön näkökulmasta konvertointi ei myöskään realisoi yhtiölle rahanarvoista etuutta, sillä kyse ei ole velan anteeksiannosta. Kyse on ennemminkin tasejärjestelystä, jolloin järjestely ei tuota yhtiölle veronalaista tuloa.⁶⁰

Pääomalainaa ei säädetä enää OYL:n mukaan kirjattavaksi yhtiön omaan pääomaan erilliseksi eräksi, vaan kirjanpidollinen kohtelu riippuu voimassa olevasta kirjanpitosääntelystä. Lähtökohtaisena oletuksena on kuitenkin, että pääomalaina kirjataan vieraaseen pääomaan. Osakepääoman menettämiskaavan takia OYL sisältää 20:23 §:n 2 momentin säännöksen, jonka perusteella mahdollistetaan pääomalainan luokittelu yhtiön omaksi pääomaksi.⁶¹ Yhtiön huonossa taloudellisessa tilanteessa yhtiölle on merkityksellistä, voidaanko pääomalaina huomioida yhtiön omana pääomana omavaraisuusastetta laskettaessa. Ainoa perusteltava syy pääomalainan kirjaamiseen omaan pääomaan on se, että tällä tavoin saadaan nostettua yhtiöiden omavaraisuussuhdetta.⁶²

2.3.2. Osakeyhtiölain määrittelemät pakottavat ehdot

OYL:n pääomalainaa koskeva sääntely on sisällytetty sen 12 lukuun. Pääomalinasopimus on tehtävä OYL 12:2 §:n 1 momentin mukaan kirjallisesti ja sopimuksen sisällön tulkintaan sovelletaan sopimusoikeuden yleisiä periaatteita. Tämä mahdollistaa sen, että sopimusosapuolet voivat muokata lainan ehtoja tilannekohtaiset tarpeensa huomioiden. Huomioon tulee ottaa kuitenkin OYL:n lainasopimukselle asettamat vähimmäisehdot, joiden kaikkien täytyessä kyseistä lainaa voidaan pitää pääomalainana.⁶³ Pääomalainaa

⁵⁹ Mähönen ym. 2012: 241.

⁶⁰ Mattila 2017: 13.

⁶¹ HE 109/2005 vp, s. 120 ja Villa 2006: 296 ja Mähönen ym. 2012: 242.

⁶² Villa 1997: 254–255.

⁶³ Mähönen ym. 2012: 234.

koskevassa sopimuksessa on mahdollista sopia yhtiöoikeudellisen sääntelyn asettamien vähimmäisehtojen lisäksi myös muista ehdoista. Muissa ehdoissa ei saa kuitenkaan esiintyä ristiriitaa lain pakottavien säännösten kanssa, sillä OYL:n kanssa ristiriitainen lainaehto katsotaan pätemättömäksi.⁶⁴

Lain esitöissä ohjeistetaan tilanteita, jotka koskevat velan luonteen rajanvetotilanteita. Silloin pääomalainaan liittyvien säännösten soveltuvuus on ratkaistava pääsääntöisesti osapuolten tarkoituksen perusteella.⁶⁵ OYL:ssa pääomalainan määrittely tapahtuu kolmen tunnusmerkin avulla⁶⁶. OYL 12:1 §:n 1 momentissa määrittelyistä pääomalainasopimukseen liittyvistä pakottavista ehdoista säädetään seuraavaa:

Yhtiö voi ottaa lainan (pääomalaina), jonka:

- 1) pääoma ja korko saadaan maksaa yhtiön selvitystilassa ja konkurssissa vain kaikkia muita velkoja huonommalla etuoikeudella;
- 2) pääoma saadaan muutoin palauttaa ja korkoa maksaa vain siltä osin kuin yhtiön vapaan oman pääoman ja kaikkien pääomalainojen määrä maksuhetkellä ylittää yhtiön viimeksi päättyneeltä tilikaudelta vahvistettavan tai sitä uudempaan tilinpäätökseen sisältyvän taseen mukaisen tappion määrän; sekä
- 3) pääoman tai koron maksamisesta yhtiö tai sen tytäryhteisö ei saa antaa vakuutta.

Ensimmäisen kohdan säännöksellä on pääomalainan pääoman pysyvyyttä suojaava vaikutus. Säännöksen tarkoituksena on suojata velkojia, jotka ovat pääomalainavelkojia paremmassa maksunsaantiasemassa.⁶⁷ Pääomalainan velkojien huonommalla etuoikeudella tarkoitetaan, että yhtiön kaikkien muiden velkojien lainat ja korot maksetaan ennen pääomalainan velkojia, mutta pääomalaina korkoineen maksetaan kuitenkin ennen osakkeenomistajille kuuluvien jako-osuuksien maksua⁶⁸.

Toisen kohdan säännöksen mukaan yhtiön mahdollisuutta maksaa korkoa ja palauttaa pääomaa on osin rajoitettu. Pääomalainalle voidaan maksaa korkoa, vaikka yhtiön tulos olisi sen vuoksi tappiollinen. Tällainen tilanne edellyttää kuitenkin, että pääomalainojen,

⁶⁴ Verohallinto 2019b: kappale 1.

⁶⁵ HE 109/2005 vp, s. 120.

⁶⁶ Leppiniemi 2018: 412.

⁶⁷ Mähönen ym. 2012: 234.

⁶⁸ HE 89/1996 vp, s. 26.

vapaan oman pääoman ja taseen mukaisen tappion yhteenlaskettu määrä on positiivinen koron maksun jälkeen.⁶⁹ Lisäksi yhtiön pääomalainojen määrällä voidaan myös maksaa kyseisen lainan korkoja⁷⁰. Huomattavaa on myös se, että pääomalainalle tehtäviin suori- tuksiin ei sovelleta OYL 13:2 §:n mukaista maksukykyisyydestä⁷¹. Velallisyhtiö pystyy tästä seuraten maksamaan tai palauttamaan pääomalainan korkoa yhtiön maksukyvyttö- myydestä huolimatta ja vaikka edellä mainitun tiedettäisiin johtavan yhtiön maksukyvyt- tömyyteen⁷². Sen sijaan OYL:n laitonta varojenjakoja koskevat säännökset tulevat sovel- lettavaksi, mikäli pääomaa on palautettu, korkoa maksettu ja vakuutta annettu yhtiöoi- keudellisen sääntelyn vastaisesti⁷³. Säännöksen kolmannen kohdan mukaan vakuuden an- taminen pääoman tai koron osalta on kielletty yhtiöltä tai sen tytäryhteisöltä. Pääomalai- naehtoisen velallisyhtiön emo- tai sisaryhtiön on kuitenkin mahdollista antaa tällainen vakuus.⁷⁴

2.3.3. Pääomalainan käsittely kirjanpidossa

Pääomalainaa on käsitelty kirjanpidossa lähtökohtaisesti vieraana pääomana, sillä OYL 12 luvun mukaista pääomalainaa on pidetty oikeudelliselta ja tosiasialliselta luonteeltaan velkaeränä⁷⁵. Toisaalta OYL ei tarkkaan määrittele, kuuluuko pääomalainaa kirjanpidolli- sesti vieraaseen vai omaan pääomaan. Siten on huomattava, että yritykset tekevät itse arvion siitä, onko pääomalainaa merkittävässä omaksi pääomaksi, kun OYL:n määrittämät edellytykset pääomalainalle täyttyvät.⁷⁶ Tätä näkökulmaa tukee vuonna 2016 voimaan tullut uusi laki KPL:n muuttamisesta (2015/1620), joka uudisti pääomalainan taseeseen kirjaamista, jolla lisättiin pääomalainan kirjaamismahdollisuuksia taseessa omaan pää- omaan.

⁶⁹ Villa 2007: 466 ja Mähönen ym. 2012: 236.

⁷⁰ Lauriala 2010: 408.

⁷¹ Mähönen ym. 2012: 238.

⁷² HE 109/2005, s. 121. Hallituksen esityksessä tätä on perusteltu sillä, ettei pääomalainan velkojalla ole vastaavia keinoja kuin osakkeenomistajalla vaikuttaa yhtiön hallintoon tai keinoja selvittää yhtiön maksu- kykyisyyttä. Fagerstedt & Kukkonen 2015: 187.

⁷³ Verohallinto 2019b: kappale 1.

⁷⁴ Villa 2007: 459, Mähönen ym. 2012: 240 ja ks. HE 109/2005 vp, s. 121.

⁷⁵ Ks. KILA 1787/2006 ja yleisohje 21.11.2006.

⁷⁶ Leppiniemi & Kaisanlahti 2016: 223.

Hallituksen esityksessä esitettyjen perustelujen mukaan rahoitusinstrumentin merkitsemispaikalla tilinpäätöksessä ei ole tarkoitettu olevan vaikutusta arvopaperin verotukselliseen käsittelyyn⁷⁷. Sen sijaan muutoksen tarkoituksena on ollut, että myös niillä osakeyhtiöillä, jotka eivät sovelle IFRS-normistoa sellaisenaan, voisivat merkitä pääomalainan omaan pääomaan⁷⁸. Tästä seuraten KPL:n muutoksen myötä KPL:a soveltavien yritysten osalta menettely olisi yhtäläinen IFRS-normiston mukaisesti toimivien kanssa. Omaan pääomaan kirjaaminen IFRS-standardien osalta edellyttää muun muassa eräpäivättömyyttä ja lainan takaisinmaksun takasijaisuutta sekä ehtoa siitä, että lainalle on mahdollista maksaa tuottoa vain, jos osingonjako on mahdollista.⁷⁹ Vuonna 2016 voimaan tullut KPL:n 5:5 c § määrittelee siis pääomalainan, jonka osakeyhtiö tai osuuskunta saa esittää tilinpäätöksessään omana pääomana⁸⁰. Kyseisessä säännöksessä säädetään seuraavaa:

Omaan pääomaan saadaan merkitä erilliseksi eräksi sellainen pääomalaina, jota osakeyhtiö tai osuuskunta pitää ehdoiltaan oman pääoman luonteisena siten kuin IAS-asetuksella hyväksytyissä tilinpäätösstandardeissa omaan pääomaan luettavilta arvopapereilta edellytetään. Muussa tapauksessa tällainen laina merkitään vieraaseen pääomaan.

Omaan pääomaan merkitseminen perustuu siis KPL:iin, eikä OYL:ssa säädetä tarkemmin tästä merkitsemisestä⁸¹. Tämä vuonna 2016 voimaan tullut säännös on tahdonvaltainen eikä kyseessä ole pakottava normi⁸². Ongelmallista KPL 5:5 c §:n soveltamisessa on kuitenkin se, että siinä ei edellytetä IAS/IFRS-standardien vaatimusten täyttymistä sinällään, vaan yhtiön hallitukselle on jätetty tapauskohtaista ja subjektiivista harkinnanvaraa. Näin ollen pääomalainan merkintä omaan pääomaan on mahdollista, mikäli yhtiön hallitus pitää omana pääomana yhtiön saamaa pääomalainaa.⁸³ Tästä säännöksen tahdonvaltaisuudesta johtuen pääsääntönä voidaan edelleen pitää pääomalainan merkintää vieraaseen

⁷⁷ HE 89/2015 vp, s. 88.

⁷⁸ Immonen & Villa 2016: 45.

⁷⁹ HE 89/2015 vp, s. 17, 88.

⁸⁰ Ks. lisää KPL 5:5 c §:n arviointia Leppiniemi 2018: 413–415.

⁸¹ Immonen ym. 2016: 45–46.

⁸² Kaisanlahti 2016.

⁸³ Ks. lisää Leppiniemi 2018: 414.

pääomaan erilliseksi eräksi⁸⁴. Pääomalainan ollessa eräpäivätön, voidaan se kirjata tämän säännöksen mukaisesti omaan pääomaan⁸⁵.

Kirjanpitolautakunnan (KILA) lausunnon mukaan pääomalainan omaan pääomaan merkitseminen edellyttää IFRS-standardien ja OYL 12 luvun asettamien vaatimusten täyttymistä. IFRS-standardeihin perustuen osakeyhtiöllä tulee olla tosiasiallisesti täysi ja yksinomainen päätäntävalta tuoton suorittamiselle. Jos osakeyhtiöllä ei ole tällaista oikeutta päättää tuoton suorittamisesta, katsotaan yhtiön olevan sitoutunut velan luontoiseen suoritukseen, jolloin pääomalainan merkitsemiseen omaan pääomaan ei ole edellytyksiä.⁸⁶

Omaan pääomaan merkitseminen ei ole mahdollista silloin, jos pääomalainaksi nimitettyä sitoumusta voidaan selkeästi pitää velkana. Pääomalainan ehtojen aineellista sisältöä pidetään siten ratkaisevana.⁸⁷ Jos pääomalaina kirjataan taseessa omaan pääomaan kuuluvaksi eräksi, se ei kuitenkaan lisää jakokelpoisen vapaan oman pääoman määrää⁸⁸. KPL:n muutoksesta huolimatta pääomalainaa pidetään yhä velkana osakkeen matemaattista arvoa laskettaessa, jossa päinvastaista tulkintaa voidaan pitää erittäin poikkeuksellisenä⁸⁹. Tilanteessa, jossa on kyse oman pääoman vähentymiseen ja osakepääoman menettämisen rekisteröintiin liittyvästä laskelmasta, voidaan pääomalaina lukea OYL:n säännöksiin perustuen oman pääomaan kuuluvaksi riippumatta siitä, onko se kirjattuna taseessa omassa vai vieraassa pääomassa⁹⁰.

Mahdollisuus esittää pääomalaina taseen omassa pääomassa on lähtöisin pk-yrityksiä edustavien tahojen vaatimuksesta. Voimassa olevan KPL 5:5 c §:n mukaan näin voidaan menetellä edellä mainituin edellytyksin. IAS/IFRS-standardien täysimääräisen seurannan ja tulkinnan sisällyttäminen pk-yrityksille sekä kansainvälisiin tilinpäätösstandardeihin viittaavasta sääntelystä on kuitenkin esitetty oikeuskirjallisuudessa ongelmallisia näkö-

⁸⁴ Kisanlahti 2016.

⁸⁵ Leppiniemi ym. 2016: 224.

⁸⁶ Ks. KILA 1979/2018.

⁸⁷ HE 89/2015 vp, s. 88.

⁸⁸ Immonen ym. 2016: 46.

⁸⁹ Mattila 2017: 12.

⁹⁰ Verohallinto 2019b: kappale 1.

kohtia. Esimerkiksi IAS/IFRS-standardien ajantasaisen noudattamisen vaatimus ei ole sopuinnussa EU-direktiivien ja toteutuneen KPL:n uudistuksen tavoitteen kanssa vähentää hallinnollista taakkaa pienten kirjanpitovelvollisten osalta.⁹¹

KILA on lausunnollaan 1979/2018 ottanut kantaa myös omaan pääomaan merkitylle pääomalainalle suoritettavan tuoton eli ”koron” käsittelystä. Lausunnon mukaan omaan pääomaan merkitylle pääomalainalle maksettavan ”koron” esittäminen oman pääoman vähennyksenä jaettavan osingon tavoin katsotaan hyvän kirjanpitotavan mukaiseksi. Mikäli omaan pääomaan merkitsemisen edellytykset eivät täyty, esitetään ”koron” tuloslaskelmassa rahoituskuluna.⁹²

2.4. SVOP-sijoitus yhtiö- ja kirjanpito-oikeudessa

2.4.1. SVOP-rahastoon merkittävät varat ja sen muodostuminen

Yhtiön vapaa oma pääoma muodostuu muista rahastoista sekä tilikauden ja edellisten tilikausien voitoista. SVOP-rahasto on yksi näistä rahastoista, joka kuuluu yhtiön vapaaseen omaan pääomaan (OYL 8:2 §). Yhtiöllä voi olla vapaassa omassa pääomassa myös muita rahastoja, jotka perustuvat yhtiöjärjestyksen määräykseen tai yhtiökokouksen päätökseen.⁹³

SVOP-rahastoon on mahdollista sijoittaa varoja eri tavoin. Näitä tapoja on kuvattu OYL 8:2 §:ssä seuraavasti:

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon merkitään se osa osakkeiden merkintähinnasta, jota perustamissopimuksen tai osakeantipäätöksen mukaan ei merkitä osakepääomaan ja jota ei kirjanpitolain mukaan merkitä vieraaseen pääomaan, sekä sellainen muu oman pääoman sijoitus, jota ei merkitä muuhun rahastoon. Rahastoon merkitään myös se määrä, jolla osakepääomaa alennetaan ja jota ei käytetä tappion kattamiseen tai varojen jakamiseen.

⁹¹ Ks. lisää ongelmallisia näkökohtia suoraan IAS/IFRS-standardeihin viittaavasta sääntelystä. Leppiniemi 2018: 413–414.

⁹² Ks. KILA 1979/2018.

⁹³ Verohallinto 2020d: kappale 2.1.

Muita pykälässä mainitsemattomia tapoja perustaa tai kartuttaa SVOP-rahastoa on muun muassa optio-oikeuksista maksettu merkintähinta (OYL 10:3.3 §), yritysjärjestelyt⁹⁴ ja rahastosiirrot (esimerkiksi ylikurssirahasto)⁹⁵. Varojen siirtäminen rahastosiirroin SVOP-rahastoon on mahdollista tehdä niin sidotusta kuin myös vapaan oman pääoman eristä. Tällöin varat voivat olla peräisin muusta vapaan oman pääoman rahastosta tai voittovaroista. Rahastoon voidaan merkitä myös varoja, joilla on alennettu vanhaan OYL:iin viitaten vanhan lainsäädännön aikana muodostunutta vara- tai ylikurssirahastoa.⁹⁶

Lisäksi on mahdollista, että tavallinen velka ja pääomalaina konvertoidaan velkojan suostumuksella sijoitukseksi SVOP-rahastoon. Tyypillistä SVOP-sijoitukselle on, että sen on oltava vastikkeeton eikä sijoitukseen saa liittää ehtoja liittyen sijoituksen takaisinmaksuun.⁹⁷ Vastikkeettomuudella tarkoitetaan, ettei sijoittaja saa sijoitettujen varojensa vastikkeeksi osakkeita tai muuta vastiketta⁹⁸.

2.4.2. Sijoitus SVOP-rahastoon ja rahaston varojenjako yhtiöoikeudessa

Sijoituksen tekeminen SVOP-rahastoon on yksi joustava keino tehdä oman pääoman sijoitus yhtiöön. Joustavuutta luo se, että sijoitus SVOP-rahastoon on mahdollista toteuttaa monin eri tavoin eikä rahastoon tehtyä sijoitusta ilmoiteta kaupparekisteriin rekisteröitäväksi.⁹⁹ Sijoitusmuotona on mahdollista käyttää rahavaroja tai muuta omaisuutta oman pääoman ehdoin, ilman että osakkeenomistaja saa lisää osakkeita yhtiöltä¹⁰⁰. Verratessa

⁹⁴ Yritysjärjestelyn muotoja ovat muun muassa sulautuminen, jakautuminen, osakevaihto ja liiketoimintasiirto sekä yritysmuodon muutos esimerkiksi toiminimestä osakeyhtiöksi. Sulautumisessa vastaanottavan yhtiön SVOP-rahastoon tai osakepääomaan voidaan merkitä sulautuvassa yhtiössä olevat sidotun ja vapaan oman pääoman erät. Tällaisessa tilanteessa varojen luonne saattaa muuttua, jos sulautuvan yhtiön alkujaan vapaan oman pääoman erä muuttuu vastaanottavassa yhtiössä sidottuun omaan pääomaan. Mahdollisuus olisi myös päinvastaiselle tilanteelle, jossa sidotun oman pääoman erä muuttuisi vapaaseen omaan pääomaan kuuluvaksi eräksi. Verohallinto 2020d: kappale 2.1.

⁹⁵ Mattila 2017: 12–13.

⁹⁶ Verohallinto 2020d: kappale 2.1.

⁹⁷ Mattila 2017: 12–13.

⁹⁸ Verohallinto 2020d: kappale 2.1.

⁹⁹ Sijoituksella SVOP-rahastoon ei ole vaikutusta osakepääoman määrään eikä rekisteriin merkitä muutoinkaan vapaan oman pääoman rahastoja, jolloin rekisteröinnille ei ole tarvetta. Immonen ym. 2014: 81.

¹⁰⁰ Viitala 2018: 98, 133.

pääomallainaa ja sijoitusta SVOP-rahastoon, on SVOP-sijoitus puhtaasti oman pääoman ehtoinen, kun taas pääomallaina kuuluu vieraan ja oman pääoman väliin jääviin sijoitukseen¹⁰¹.

Yhtiön osakas tai ulkopuolinen taho voi tehdä sijoituksen yhtiön SVOP-rahastoon eli OYL ei aseta sijoituksen tekijään kohdistuvia rajoituksia, mutta sijoitus ei tuota haltijalleen yhtiön omistajalle kuuluvia oikeuksia¹⁰². Sijoituksen tekijä voi siis olla esimerkiksi velkoja, osakkeenomistaja, hänen sukulaisensa tai muu hänen lähi- tai intressipiiriinsä kuuluva tai taho, jolla ei ole mitään suhdetta yhtiöön tai esimerkiksi yhtiön osakkeenomistajaan¹⁰³.

Lisäksi SVOP-sijoitukselle on tyypillistä, että sijoituksesta karttunut oma pääoma ei ole korvamerkittyä rahaa, sillä OYL:iin sisältyvän yhdenvertaisuutta koskevan pykälän mukaan kaikki yhtiön osakkeet tuottavat yhtiössä yhtäläiset oikeudet, jos yhtiöjärjestyksessä ei määrätä toisin (OYL 1:7 §)¹⁰⁴. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät osakeyhtiöön sijoitetut varat OYL:n näkökulmasta kuulu sijoittaneelle osakkeenomistajalle tai tietyille osakkaille. Yhtiön näkökulmasta SVOP-sijoitukselle on tunnusomaista se, ettei yhtiön saamaan pääomansijoitukseen liity lähtökohtaisesti yhtiön toiminnan aikana varojen palautusvelvollisuutta.¹⁰⁵

Kun yhtiö jakaa pääomansijoituksen muodossa sijoitettuja varoja takaisin pääomansijoituksen tekijälle, ei kyse ole yhtiöoikeudessa hänen yhtiöönsä sijoittaman sijoituksen palauttamisesta, vaan silloin puhutaan yhtiölle kuuluvien varojen jakamisesta¹⁰⁶. Säännökset koskien osakeyhtiöiden varojenjakotapoja ovat OYL 13:1 §:ssä. Osakkeenomistajille voidaan jakaa yhtiön varoja OYL:n mukaan seuraavasti:

- 1) voitonjaosta (*osinko*) ja varojen jakamisesta vapaan oman pääoman rahastosta;
- 2) 14 luvussa tarkoitettusta osakepääoman alentamisesta;

¹⁰¹ Mattila 2017: 12–13.

¹⁰² Verohallinto 2020d: kappale 2.1.

¹⁰³ Ossa 2011: kappale 2.

¹⁰⁴ Mattila 2017: 12–13.

¹⁰⁵ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.3.

¹⁰⁶ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.3.

- 3) 3 ja 15 luvussa tarkoitettu omien osakkeiden hankkimisesta ja lunastamisesta; sekä
- 4) 20 luvussa tarkoitettu yhtiön purkamisesta ja rekisteristä poistamisesta.

Osinko ja varojenjako vapaan oman pääoman rahastosta ovat yhtiöoikeudellisesti rinnasteisia ja niitä koskevat säännökset ovat toisiaan vastaavia¹⁰⁷. SVOP-rahaston jakamisessa ei ole kyse voiton jakamisesta osakkeenomistajille, vaan kyseessä on yhtiön vapaan oman pääoman palauttaminen¹⁰⁸. Lisäksi OYL 13 luvun 5–7 §:n mukaiset osingonjakoa koskevat menettelysäännökset tulevat sovellettavaksi, kun varoja jaetaan SVOP-rahastosta. Näin ollen varojenjakopäätöksessä tulee mainita jaon määrä ja mitä varoja jakoon käytetään (OYL 13:6.3 §). Päätöksessä tulee siis mainita, jaetaanko varoja jostain vapaan oman pääoman rahastosta vai onko kyseessä osingonjako.¹⁰⁹

OYL 1:7 §:n mukainen yhdenvertaisuusperiaate on pääsääntö, jonka mukaan yhtiön kaikki osakkeet tuottavat yhtäläiset oikeudet yhtiössä, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Pääsääntö tarkoittaa käytännössä sitä, että jos yhtiössä ei ole erilaisia osakkeita, katsotaan varojenjaon tapahtuvan SVOP-rahastosta osakeomistuksen mukaisessa suhteessa. OYL 13:6 §:n 4 momentin mukaan kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella voidaan jakaa vapaata omaa pääomaa myös muulla kuin OYL 13:1 §:n 1 momentin mukaisesti, mikäli yhtiöjärjestyksestä ei muuta johdu. Tällä viitataan suosivaan varojenjako, sillä se poikkeaa OYL 1:7 §:n yhdenvertaisuusperiaatteesta.¹¹⁰ Suosivaa varojenjakoa käsitellään tarkemmin tutkielman kappaleessa 4.4.5.

2.4.3. SVOP-rahaston käsittely kirjanpidossa

SVOP-sijoitusta käsittelevien kappaleiden myötä voidaan todeta, että yksinkertaisimpia tapoja tehdä sijoitus SVOP-rahastoon on osakepääoman korotuksen, osakeannin tai osakeyhtiötä perustettaessa osakkeiden merkinnän yhteydessä osakeomistuksen suhteessa ja

¹⁰⁷ Rabinä, Myllymäki & Myrsky 2019: 118.

¹⁰⁸ Villa ym. 2020: II 4. kappale.

¹⁰⁹ Verohallinto 2020d: kappale 2.2.

¹¹⁰ Alhola 2018.

yhtiökokouksen päätöksellä toteutettu sijoitus. Kirjanpidossa tällainen rahana tehty sijoitus kirjataan osakkeita merkittäessä oman pääoman ryhmään kuuluvalla SVOP-rahaston tilille.¹¹¹ SVOP-rahaston esittämispaikka tilinpäätöksessä on taseen omassa pääomassa muiden rahastojen ryhmässä. SVOP-rahasto voidaan esittää joko omalla rivillä tai muut rahastot -erän osana.¹¹²

KPL:ssa ei ole säädetty erikseen osingonjaon tai SVOP-rahaston jakamisen kirjaamisperusteesta. Vakiintuneen käytännön mukaan osingonjako kirjataan yhtiökokouksen päätökseen perustuen voittovaroja pienentäen osingonjakovelaksi. KILA¹¹³ on kuitenkin sallinut tietyissä tilanteissa osingonjaon kirjaamisen jo tilikaudelle, jolta osinkoa jaetaan.¹¹⁴ Tämän perusteella johdonmukaista on se, että SVOP-rahaston jako kirjataan yhtiökokouksen päätöksellä velaksi varojen saajalle¹¹⁵.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty kritiikkiä siitä, että OYL:n säätämisen yhteydessä olisi KPL:iin tullut lisätä vapaan oman pääoman rahaston sisällön yksityiskohtainen erittelyvelvollisuus ja muutosten seurantavelvollisuus vastaten annettua erittelyä tilinpäätöksen liitetietoinformaationa. Käytännössä tämä vaatisi reskontratason sijoittajakohtaista seuranta.¹¹⁶ Edelleen varojenjaon suorittaminen SVOP-rahastosta ei edellytä mainintaa tilinpäätöksen liitetiedoissa tai toimintakertomuksessa. Näin ollen varojenjako on tilinpäätöksen lukijan havaittavissa ainoastaan rahastossa tapahtuneesta muutoksesta.¹¹⁷

Tässä yhteydessä on syytä mainita, että Verohallinto on kuitenkin ottanut linjauksen, että ratkaisevana TVL 45 a §:n mukaisen SVOP-rahaston varojenjaon luovutuksena verotta-

¹¹¹ Ritanotko 2013: 7. Ks. lisää osakepääomassa tapahtuvien muutosten kirjauskypsyystä Leppiniemi & Kaisanlahti 2020: luku 7 Oman pääoman kirjaukset.

¹¹² KILA:n yleisohje 21.11.2006.

¹¹³ KILA:n toimivaltaa sääntelee OYL 8:11 §, jonka mukaan lautakunta voi lausua tilinpäätöksen tai toimintakertomuksen laatimista koskevien säännösten soveltamisesta, mutta tämä säännös ei koske oman pääoman jaotteluun liittyviä säännöksiä. Tähän perustuen KILA on esittänyt OYL 8:1 ja 8:2 §:n tarkoittamien oman pääoman lajien tai SVOP-rahastoon liittyvien tulkintojen rajautuvan sen toimivallan ulkopuolelle. Lautakunnan toimivaltaan kuuluu sen sijaan lausuminen tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten soveltamisesta. Ks. KILA 1848/2010.

¹¹⁴ Leppiniemi, Leppiniemi & Kaisanlahti 2016: kappale Oma pääoma ja voitonkäyttö. KILA 1542/1998.

¹¹⁵ Ritanotko 2013: 13. KILA 1542/1998.

¹¹⁶ Tuokko 2009: 551.

¹¹⁷ Ritanotko 2013: 60.

miselle on pidettävä pääomansijoituksen kirjanpidollista käsittelyä sijoituksen tekohelellä. Jotta varojenjakoa voidaan käsitellä verotuksessa luovutuksena, edellyttää Verohallinto lisäksi, että varojenjakopäätöksessä tulee ilmetä selvästi, mistä rahastosta tai rahaston alatililtä varoja ollaan jakamassa. Tämä edellyttää siten käytännössä yhtiön kirjanpidolta erillisten vapaan oman pääoman rahastojen pitämistä pääomansijoituksia ja voittovaroista siirrettäviä varoja varten. Toinen vaihtoehto on luoda ja ylläpitää vapaan oman pääoman rahastossa erillisiä alatilejä pääomansijoituksille ja näille voittovaroista siirrettäville varoille. Tämä mahdollistaa varojenjaon kohdistamisen rahaston tiettyyn alatiliin tai rahastoon, jossa on vain pääomansijoituksia tai voittovaroja.¹¹⁸

2.5. Instrumenttien pysyvyys kohdeyhtiön taseessa

Menettelyllisesti yhtiökokous on toimivaltainen päättämään yhtiön varojenjaosta. Jaoteltu sidottuun ja vapaaseen omaan pääomaan liittyy keskeisesti OYL:n velkojien suojajärjestelmään. Perinteisesti velkojien suojan ytimenä on pidetty sidotun oman pääoman pysyvyyttä, mutta vapaaseen omaan pääomaan tätä ominaisuutta ei liity. OYL 13:5 §:n mukaan yhtiö voi jakaa vapaan oman pääoman määrän, josta yhtiöjärjestyksen mukaan on vähennetty jakamatta jätettävät määrät, mikäli yhtiön maksukykyä koskevasta OYL 13:2 §:stä ei muuta johdu. Vapaa oma pääoma kuuluu siis yhtiön jakokelpoisiin varoihin. Sen sijaan sidottu oma pääoma lasketaan OYL:n mukaista vähimmäisosakepääomaa¹¹⁹ lukuun ottamatta jakokelpoiksi varoiksi, mutta niitä jaettaessa on noudatettava OYL 14 luvun mukaista velkojien suojaamenettelyä.¹²⁰ Vapaan oman pääoman rahaston jakamisessa tällaista velkojien suojaamenettelyä ei kuitenkaan vaadita¹²¹. Ero sidotun ja vapaan oman pääoman jakokelpoisuudessa on siten lähinnä menettelyllinen¹²². SVOP-rahaston varojen jakamisen osalta sovelletaan samoja menettelysäännöksiä kuin osingonjaossa

¹¹⁸ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.1.

¹¹⁹ Ks. tutkielman kappale 2.2.

¹²⁰ Penttilä 2014: 123–124.

¹²¹ Immonen ym. 2014: 272.

¹²² Penttilä 2014: 123–124.

(OYL 13:1 §), minkä takia varojen jakaminen edellyttää maksukyky- ja tasetestin läpäisyä (OYL 13:2 § ja 3 §)¹²³. Osakeyhtiön tulee siten säilyä maksukykyisenä, kun yhtiön varoja jaetaan SVOP-rahastosta¹²⁴.

SVOP-rahastosta eroavasti pääomallainan pääoman palauttamista ja koron maksua sääntelevät OYL 12:1 §:n 1 momentissa mainitut ehdot. Näiden pääomallainaa koskevien pakottavien säännösten vaikutuksesta voidaan sanoa pääomallainan pysyvyyden velallisyhtiön taseessa vastaavan hyvin oman pääoman pysyvyyttä¹²⁵. OYL 12:1 §:n 1 momentin ensimmäisen kohdan säännöksellä on pääomallainan pääoman pysyvyyttä suojaava vaikutus. Säännöksen tarkoituksena on suojata velkojia, jotka ovat pääomallainavelkojia paremmassa maksunsaantiasemassa.¹²⁶ Pääomallainan velkojan huonommalla etuoikeudella tarkoitetaan, että yhtiön kaikkien muiden velkojien lainat ja korot maksetaan ennen pääomallainan velkojaa, mutta pääomallainan korkoineen maksetaan kuitenkin ennen osakkeenomistajille kuuluvien jako-osuuksien maksua¹²⁷. Etuoikeusjärjestystä ajatellen SVOP-sijoituksen pääoman palauttaminen on siis mahdollista vasta pääomallainan jälkeen. Samoin on myös pääomallainalle maksettavan koron suhteen, mikä tapahtuu ennen SVOP-sijoituksen palautusta.¹²⁸

Lähtökohtaisesti oman pääoman jakaminen katsotaan siten rajoittuneemmaksi verraten pääomallainaehtoisen velan maksamiseen. Tämä johtuu siitä, ettei OYL 13:2 §:n mukainen maksukykyisyydestä sovellu pääomallainan tai sen koron maksamiseen,¹²⁹ mikä on merkittävin ero verraten oman pääoman pysyvyyteen. Velallisyhtiö voi siten käytännössä palauttaa tai maksaa korkoa pääomallainalle yhtiön ollessa maksukyvyttöön tai tämän tiedettäisiin johtavan yhtiön maksukyvyttömyyteen.¹³⁰ Yksi keskeinen ero pääomallainan ja

¹²³ Mattila 2017: 13.

¹²⁴ Ruohonen 2012: 194.

¹²⁵ Fagerstedt ym. 2015: 187 ja Knuutinen 2009: 425. Vrt. Villa 2007: 460, jossa Villan mukaan pääomallainan pysyvyys ei vastaa oman pääoman pysyvyyttä, koska pääomallainaan ei sovelleta OYL 13:2 §:n mukaista maksukykyisyydestä.

¹²⁶ Mähönen ym. 2012: 234.

¹²⁷ HE 89/1996 vp, s. 26.

¹²⁸ Mattila 2017: 13.

¹²⁹ Immonen ym. 2014: 75. Ks. HE 109/2005, s. 121. Tämän perusteena on käytetty sitä, ettei pääomallainan velkojalla ole osakkeenomistajaa vastaavia keinoja vaikuttaa yhtiön hallintoon tai selvittää yhtiön maksukykyä.

¹³⁰ Fagerstedt ym. 2015: 187.

SVOP-sijoituksen välillä on sijoitettujen varojen palautusjärjestys yhtiön purkautuessa tai konkurssitilanteessa. SVOP-sijoituksen asema on tällaisessa tilanteessa sama kuin osakepääomalla eli se voidaan palauttaa viimeisenä. Pääomalainan asema varojen palautusjärjestyksessä on siten parempi kuin osakepääomalla, mutta pääomalainan velkojalla on aiemmin mainitun mukaisesti huonompi etuoikeus muihin velkojiin nähden.¹³¹

SVOP-sijoituksen ja pääomalainan valinnassa sijoitusmuotona vaikuttaa oleellisesti edellä läpikäyty sijoitetun pääoman palauttamisjärjestys, kun pääomaa halutaan nostaa takaisin. OYL:iin on asetettu omat reunaehdot, joiden täytyessä varoja on mahdollista palauttaa. Instrumenttien oman ja vieraan pääoman ehtoisuudesta johtuen varojen palauttamisessa on merkittäviä eroja, jotka sijoittajan on hyvä huomioida ennen rahoitusinstrumentin valintaa.

¹³¹ Saarinen 2020.

3. PÄÄOMALAINAN JA SVOP-SIJOITUKSEN PIIRTEET JA KÄSITTELY VEROTUKSESSA

3.1. Oman ja vieraan pääoman yleisimmät erot verotuksessa

Yleisesti verotuksessa kohdellaan eri tavoin omaa ja vierasta pääomaa sekä erityisesti näille rahoitusinstrumenteille maksettavaa korvausta eli osinkoa ja korkoa. Siten korkojen ja osinkojen erilainen verokohtelu vaatii oman ja vieraan pääoman erillään pitämistä. Kokonaisuutta tarkastellen oman pääoman käyttö eli osingonmaksu on voitonjakokeinona kahdenkertaisen verotuksen kohteena niin sanotussa klassisessa järjestelmässä. Yrityksen tulee maksaa osingot kertaalleen verotetuista voitoistaan, jonka jälkeen osingot verotetaan uudelleen osakkeenomistajan tulona. Vieras pääoma puolestaan kuuluu yhdenkertaisen verotuksen piiriin, jolloin yritys saa vähentää maksamansa koron verotuksessaan ja puolestaan koron saaja maksaa saamastaan tulosta veroa pääomatuloa koskevien verosäännösten mukaisesti. Toisin kuin omalle pääomalle maksettu osinko, vieraalle pääomalle maksetut korot ovat verotuksessa vähennyskelpoisia kulun luonteisia eriä. Vieras pääoma on juuri tämän korkojen vähennysoikeuden vuoksi verotuksellisesta näkökulmasta edullisempaa verrattuna oman pääomaan ehtoiseen sijoitukseen.¹³²

Suomalaisessa yhtiö- ja osinkoverotuksessa tehtiin vuonna 2014 osakeyhtiöiden ja niiden omistajien verotukseen vaikuttavia muutoksia. Pääosin tehdyillä ratkaisuilla on kiristetty omaksi pääomaksi katsottavan yhtiörahoituksen kokonaisverorasitusta, ja samalla vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen suhteellinen veroedullisuus on puolestaan lisääntynyt. Huomioitavaa on myös erityisesti se, että listaamaton yhtiö ei ole voinut enää 2014 vuoden jälkeen jakaa kokonaan verovapaata osinkoa.¹³³ Tutkielman aiheen kannalta näillä muutoksilla on merkitystä, koska ne osaltaan vahvistavat ja korostavat pääomalainan sekä SVOP-sijoituksen eroista johtuvien verovaikutusten merkitystä ja huomiointia soveltuvan sijoitusmuodon valinnassa.

¹³² Knuutinen 2009: 71, 294.

¹³³ Fagerstedt ym. 2015: 185.

Käytännössä pääomallainan ja SVOP-sijoituksen eroista, kuten vieraan ja oman pääoman ehtoisuudesta tai instrumentin luonteesta, seuraa vaikutuksia sijoituksen tekovaihetta ja sen tuottoa koskevaan verotukselliseen käsittelyyn. Esimerkiksi eri sijoitusmuotojen tuoton osalta oman ja vieraan pääoman ehtoisuuden vaikutukset näkyvät siinä, että vieraan pääoman ehtoiselle pääomallainalle maksetaan korkoa verraten SVOP-sijoitukseen, joka on puolestaan koroton. Oman pääoman ehtoisen SVOP-sijoituksen kohdalla tuotto-odotus on sen sijaan useimmiten kytköksissä välillisesti osakeomistuksen kautta saatavaan osinkotuottoon. Käytännössä tämä johtaa instrumenttien tuoton toisistaan eroavaan verotukselliseen käsittelyyn.

Seuraavassa kappaleessa tullaan käsittelemään pääomallainaa ja sen korkoa erityisine piirteineen verotuksellisesta näkökulmasta, jossa otetaan huomioon niin sijoittajan kuin kohdeyhtiön näkökulma. Tämä johtuu siitä, että esimerkiksi perheyhtiötilanteissa sijoituksen tekevä osakkeenomistaja väistämättä miettii myös sijoituksen vaikutuksia yhtiön näkökulmasta. Koska SVOP-sijoitus on koroton, ovat tämän pääluvun SVOP-sijoitusta käsittelevät kappaleet laajuudeltaan suppeampia. Tutkielman kappaleessa 4.4.2 tullaan käsittelemään puolestaan tarkemmin osinkojen verotuksellista kohtelua.

3.2. Pääomallainan ja sen tuoton käsittely verotuksessa

3.2.1. Yleistä pääomallainan ja sen luonteen verokohtelusta

Verolainsäädännössä on katsottu, etteivät pääomansijoitukset ole saajansa veronalaista tuloa. Tästä on säännös EVL 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa, jonka mukaan yhteisön osake- tai osuuspääomana ja muuna pääomansijoituksena saamat erät eivät ole veronalaista tuloa.¹³⁴ Eri tuloverolaeista ei myöskään löydy säännöstä, jonka mukaan velanotto olisi veronalaista tuloa tai luotonanto olisi vähennyskelpoinen erä, sillä asiaa on pidetty itsestään selvänä, ettei säännöstä ole tarvittu. Poikkeuksen tähän tuo tilanne, jossa velallisen ollessa

¹³⁴ Andersson & Penttilä 2014: 158.

maksukykyinen ja saadessaan velan anteeksi, kysymykseen tulee velalliselle veronalainen tulo.¹³⁵

Tutkielmassa aiemmin todetusti pääomalainan esittelyssä VOYL:n uudistuksen yhteydessä ei otettu vielä varsinaisesti kantaa kyseisen rahoitusinstrumentin verotukselliseen luonteeseen¹³⁶. Verohallinto antoi tämän jälkeen tiedotteen, jossa se otti kantaa OYL:n uudistuksen vaikutuksista pääomalainan käsittelyyn verotuksessa. Tiedotteessa ohjeistetaan, ettei pääomalainan verotuksellista luonnetta voida päätellä suoraan OYL:n pääomalainan määritelmästä vaan sen verokohtelu ratkaistaan lainan todellisen luonteen mukaan.¹³⁷ Tiedotteessa ei ole kuitenkaan annettu suoraan viitteitä siitä, miten tätä todellista luonnetta tulisi arvioida. Siten oikeuskäytäntö on katsottu ratkaisevaksi tehtäessä instrumentin kohdalla rajanvetoa oman ja vieraan pääomaan välillä, sillä Suomen verolainsäädäntö ei sisällä säännöstöä koskien instrumentin luokittelua omaan ja vieraaseen pääomaan.¹³⁸

Useimmiten pääomalaina luokitellaan verotuksessa vieraaksi pääomaksi, sillä kyseessä on velkatyyppinen sopimussuhde, eikä lainantaja saa osakasoikeuksia lainan perusteella. Ohjeessa todetaankin, että vaikka pääomalaina sisältäisi oman pääoman ehtoisia piirteitä, laina katsottaisiin pääsääntöisesti vieraaksi pääomaksi.¹³⁹ Näin ollen pääomalainan verokohtelussa olettamana pidetään vieraan pääoman mukaista käsittelyä ja lähtökohtaisesti verotuksellinen käsittely on yhteisö- ja kirjanpito-oikeudesta riippumaton erillisarvio¹⁴⁰. Verotuksellisessa tarkastelussa voi esiintyä kuitenkin poikkeuksellisesti tilanne, että pääomalainaa pidettäisiin pääomansijoituksena. Tämä poikkeustilanne edellyttää, että laina olisi ensinnäkin koroton ja vakuudeton, sille ei olisi sovittu laina-aikaa eikä yhtiöllä olisi lainaehtojen perusteella lainan takaisinmaksuvelvollisuutta.¹⁴¹

¹³⁵ Mattila 2017: 6.

¹³⁶ HE 89/1996 vp, s. 26.

¹³⁷ Verohallinnon tiedote 5/1997.

¹³⁸ Knuutinen 2009: 423.

¹³⁹ Verohallinnon tiedote 5/1997.

¹⁴⁰ Kaisanlahti 2016.

¹⁴¹ Nykänen ym. 2013: 550–551.

Jos pääomalainan on antanut muu kuin osakkeenomistaja, sen verotuksellinen kohtelu on samanlainen kuin muulla velkasaatavalla. Pääsääntöisesti osakkeenomistajan antamaa pääomalainaa kohdellaan myös verotuksessa muiden velkasaatavien tavoin. Osakkeenomistajan antaman pääomalainan kohdalla tilanteen arvioinnista tulee kuitenkin monivaiheisempi. Tällöin pääomalainan verotuksellisessa kohtelussa on otettava korostuneesti huomioon lainan ehdot ja muut mahdolliset lainaan liittyvät sopimukset sekä yhtiön taloudellinen tilanne lainan antohetkellä. Mitä tulee lainan ehtoihin, niistä merkityksellisimpiä ovat muun muassa lainan kirjanpidollinen käsittely, lainan asema suhteessa muihin velkoihin, velkasuhteen pituus sekä ehdot koskien velan pääoman takaisinmaksua ja korkoa. Lisäksi merkityksellisiä ehtoja ovat lainan mahdollisesti mukanaan tuomat oikeudet yhtiön päätöksentekoon sekä oikeus käyttää kyseinen laina osakkeiden merkintään tai oikeus muuntaa laina omaksi pääomaksi. Merkitystä annetaan myös sille, minkälaiseen tarkoitukseen pääomalaina on annettu. Pääomalainan antohetkellä yhtiö voi olla taloudelliselta tilanteeltaan vakavarainen tai sitten päinvastaisesti sillä voi olla vakavia taloudellisia vaikeuksia. Näin ollen pääomalainojen ehdot ja lainan antohetken tilanteet voivat vaihdella suuresti.¹⁴² Tutkielman kannalta tämä seikka on olennaisesti mielenkiintoinen, sillä varsin usein pääomalainan antajat ovat myös yhtiön osakkeenomistajia.

Kun arvioidaan pääomalainan todellista luonnetta ja lainan luokittelua joko omaan tai vieraaseen pääomaan, voidaan yhtenä menettelytapana pitää puntarointia, jossa eri kriteerien nojalla arvioidaan, ovatko instrumentin vieraan vai oman pääoman komponentit hallitsevampia. Tällainen lähestymistapa on mahdollista toteuttaa kahdella eri tavalla. Ensimmäkin on mahdollista määritellä jokin yksittäinen kriteeri tai tietyt määrätyt kriteerit muodostamaan numeraalisen tai muulla tapaa selvän rajan. Ennalta määriteltyjen tarkkojen raja-arvojen käyttö lisäisi verotuksen ennustettavuutta, mutta niiden käyttö voisi aiheuttaa aggressiivista verosuunnittelua. Tällöin instrumenteista muodostettaisiin pitkälti ominaisuuksiltaan sellaisia, joissa tarkkojen kriteerien vähimmäisosuus juuri ylittyisi. Toisena tapana olisi nojautua pääomalainan luokittelussa kokonaisarviointiin. Lähestymistapa perustuisi useisiin eri kriteereihin, jolloin eri kriteerit saisivat tilanteesta riippuen erilaisen painoarvon, mikä tekisi menetelmän käytöstä kuitenkin epämääräisempää.¹⁴³

¹⁴² Nykänen ym. 2013: 550.

¹⁴³ Knuutinen 2009: 401–402.

Kokonaisarvioinnissa voidaan huomioida pääomalainan yhtiö- ja kirjanpito-oikeudellisia seikkoja, mutta niitä ei olla pidetty kuitenkaan nykyisen oikeuden tulkinnassa ratkaisevina. Yksi huomionarvoinen seikka kokonaisarviointimenetelmän käytössä on se, että se jättää tuomioistuimelle mahdollisuuden huomioida tilannekohtaiset tekijät arvioitaessa pääomalukuista.¹⁴⁴

Huolimatta siitä, että Verohallinnon ohjeen mukaan yhtiölainsäädännöstä ei voida suoraan johtaa pääomalainan verotuksellista luonnetta, KHO:n ratkaisu 2018:11 antaa kuitenkin tukea sille, että vero-oikeudellisia käsitteitä tulkitaan yksityisoikeudellisten käsitteiden määritelmiin tukeutuen. Tapauksessa oli kyse siitä, onko omaisuuden ja arvopaperin käsitteitä mainituissa TVL:n säännöksissä tulkittava niiden vero-oikeudellinen asia-yhteys huomioon ottaen toisin kuin yksityisoikeudessa. KHO katsoi omaisuuden ja arvopaperin käsitteet TVL 50 §:ssä tulkittavaksi niin, että ne kattavat yksityisoikeudellisesti velkakirjalain (VelkakirjaL 1947/622) 11 §:n 2 momentin juoksevina velkakirjoina pidettävät saamistodistukset.¹⁴⁵ Ratkaisu antaa siten viitteitä siitä, että vero-oikeudessa pääomalainan todellisen luonteen käsitettä ei voitaisi tulkita yksityisoikeudesta eriävästi tai suppeammin.

Pääomalainan verotuksellisen luonteen ratkaisemisessa sen todellisen luonteen mukaan voi poikkeuksellisesti tulla sovellettavaksi verotusmenettelylain (VML 1995/1558) 28 §:n yleinen veronkiertosäännös, jonka perusteella rahoitusinstrumentin oikeudellinen muoto voidaan sivuuttaa verotuskäytännössä. Pääomalainan kohdalla säännös voisi tulla sovellettavaksi tilanteissa, joissa on kyse pääomalainan pääoman luokittelusta vieraasta pääomasta omaksi pääomaksi tai maksetun koron katsomisesta voitonjaoksi.¹⁴⁶ Oikeuskäytännössä ei kuitenkaan vielä ole yhtäkään tuoretta julkaistua lainvoimaista tapausta, jossa VML 28 §:ä soveltaen rahoitusinstrumentti olisi uudelleenluokiteltu¹⁴⁷. Näin ollen oikeuskäytännöstä ei saada vielä viitteitä siihen, missä tilanteissa pääomalaina voitaisiin

¹⁴⁴ Fagerstedt 2013: 58 ja Linnanvirta & Viitala 2012: 278.

¹⁴⁵ Ks. KHO 2018:11.

¹⁴⁶ Helminen 1999: 263, 265, 315 ja Knuutinen 2009: 424.

¹⁴⁷ Helminen 2014: 88.

katsoa ilmeisessä veronkiertämistarkoituksessa omaksi pääomaksi verotuksessa¹⁴⁸. Uudelleenluokitteluun liittyvän kynnyksen voidaan sanoa olevan VML 28 §:n perusteella korkea¹⁴⁹. VML 28 §:n veronkiertosäännöksen sisältöön ja soveltumiseen pääomalainan yhteydessä ei kuitenkaan tässä tutkielmassa sen laajuus huomioon ottaen syvennyttä, vaan asiaa sivutaan soveltuvien osin pääomalainan pääoman tuoton verotusta käsittelevässä kappaleessa.

Edellä mainitun lisäksi oikeuskirjallisuudessa on nostettu esiin pääomalainan todellista luonnetta arvioitaessa laki varojen arvostamisesta verotuksessa (ArvL 2005/1142) ja sen sisältämä ArvL 2 §:n 3 momentin 3 kohta, sillä säännöksen mukaan nettovarallisuutta laskettaessa listaamattoman osakeyhtiön kohdalla pääomalainaa pidetään yhtiön velkana sellaisissa tilanteissa, jossa laina on taloudelliselta luonteeltaan vierasta pääomaa. ArvL asettaa selvästi pääomalainan verotuksellisen luonteen tapauskohtaisen arvioinnin lähtökohdaksi lainan taloudellisen luonteen. Tämä säännös siten mahdollistaa ja jopa edellyttää, että pääomalainan verotuksellinen kohtelu tapahtuisi aina listaamattoman osakeyhtiön kohdalla lainan taloudellisen luonteen mukaisesti ja taloudellisten argumenttien tulisi olla suuremmissa painoarvoissa. ArvL:n säännöksen sanamuoto poikkeaa huomattavasti vakiintuneesta oikeuskäytännöstä, jonka mukaan rahoitusinstrumenttien kohtelu verotuksessa on perustunut lähtökohtaisesti niiden oikeudelliseen muotoon, mikä tekee ArvL:n säännöksen tulkinnasta haastavaa.¹⁵⁰

Verohallinto on katsonut KILA:n kannanottoihin vedoten, että pääomalainaa pidetään aina vieraana pääomana, jolloin pääomalainan taloudellisen luonteen arviointi on käytännössä jäänyt vaille merkitystä. Tästä syystä oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että tähän oikeustilaan on suhtauduttava jatkossa kriittisesti, sillä pääomalainan taloudelliseen luonteeseen viitataan nimenomaisesti ArvL 2 §:n 3 momentin 3 kohdassa. Säännöstä sovellettaessa pääomalainan luonne tulisi ratkaista sen oman ja vieraan pääoman tunnusmerk-

¹⁴⁸ Fagerstedt ym. 2015: 188.

¹⁴⁹ Helminen 2014: 88.

¹⁵⁰ Ks. lisää ArvL 2 §:n 3 momentin 3 kohdan soveltumisesta pääomalainaan ja sen ongelmakohdista. Fagerstedt ym. 2015: 189–190.

kien perusteella. Tästä seuraten pääomalaina tulisi jättää vähentämättä velkana nettovallisuuden laskennassa, jos katsotaan, että pääomalaina on taloudelliselta luonteeltaan omaa pääomaa, vaikka pääomalainaa pidetään tuloverotuksessa vieraana pääomana.¹⁵¹

Nimenomaisten säännösten ja oikeuskäytännön puute aiheuttavat siten vallitsevan oikeustilan suhteen epävarmuutta. Mikäli pääomalaina sisältää korostuneita oman pääoman piirteitä, on instrumentin turvallinen hyödyntäminen verotuksellisesti haastavaa, sillä kynnys luokitella pääomalaina omaksi pääomaksi on tapauskohtaista. Lisäksi epäselvyys instrumentin taloudelliselle luonteelle annettavalle painoarvolle tuo epävarmuutta veroseuraamusten etukäteiselle ennakkoinnille.

3.2.2. Pääomalainan korko, sen vähennyskelpoisuus ja jaksottaminen

Yrityksen käyttöön annetusta vieraasta pääomasta maksetaan korvaus korkona, joka on velkojien osa yrityksen voitosta¹⁵². Pääomalainan koron muotoja on erilaisia, ja korko voi olla esimerkiksi kiinteä tai sen suuruus voi perustua yleisesti käytössä olevaan viitekorkoon. Vaihtoehtoisesti korko voi olla myös sidoksissa yhtiön toiminnan tuloksellisuuteen ja laajuuteen.¹⁵³ Lainapääomalle maksettu korko on lainaa antaneelle osapuolelle korkotuloa. Yksityishenkilölle tämä korkotulo on pääomatuloa, jossa verokantana on 30 tai 34 prosenttia. Pääomalainasta maksettava korko katsotaan lainansaajan eli yhtiön korkomenoksi silloin, kun elinkeinotoimintaa varten otettua lainaa pidetään vieraana pääomana.¹⁵⁴ Verotuksellisesti pääomalainan houkuttavuus rahoitusinstrumenttina johtuu siitä, että yhtiön pääomalainalle maksama korko ei lukeudu listaamattomassa yhtiössä osingon tavoin osittain ansiotuloksi rinnastettavaksi eräksi, vaan henkilöosakkaan kohdalla tulee kyseeseen kappaleessa 3.1 kuvatun tavoin yhdenkertainen pääomaverotus 30/34 prosentin verokannalla¹⁵⁵.

¹⁵¹ Verohallinto 2012: 711 ja ks. lisää Isomaa-Myllymäki ym. 2017: 69.

¹⁵² Andersson ym. 2014: 450–451.

¹⁵³ Engblom ym. 2012: 206.

¹⁵⁴ Tästä esimerkkinä KVL 2009/57. Verohallinto 2019a: kappale 3.1.2.

¹⁵⁵ Kukkonen ym. 2014: 110.

Pääomallainan lähtökohtaisen vieraan pääoman ehtoisuuden vuoksi lainalle maksettavaa korkoa käsitellään yleisten korkosäännösten mukaisesti¹⁵⁶. Lainansaajan eli yhtiön kannalta koron vähennyskelpoisuudesta säädetään EVL 18 §:n 1 momentin 2 kohdan yleissäännöksessä, jonka mukaan elinkeinotoiminnasta aiheutunut korkokulu on vähennyskelpoinen. Vähennyskelpoisuus soveltuu myös tilanteisiin, joissa korko riippuu liikkeen tuloksesta.¹⁵⁷ Yleisesti ottaen vähennyskelpoisuus on voimassa riippumatta siitä, onko vieraalla pääomalla tarkoitus tuottaa tuloa heti vai vasta myöhemmin¹⁵⁸.

Pääomallainan luonteesta johtuen korkoa pidetään pääsääntöisesti yhtiön EVL-tulolähteesen kuuluvana¹⁵⁹. Korko kuuluu elinkeinotoiminnan tulolähteeseen, jos sen voidaan katsoa otetun elinkeinotoimintaa varten. Kyseisellä lainalla on tällöin voitu rahoittaa yhtiön toimintaa ja investointeja. Muuta toimintaa varten annetun lainan korko on kuulunut puolestaan yhtiön TVL:n perusteella verotettavaan muun toiminnan tulolähteeseen vuonna 2019 toimitettavaan verotukseen saakka.¹⁶⁰ Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava verovuodesta 2020 soveltuva yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen, minkä seurauksena osalla yhteisöistä ei voi olla 2020 vuodesta lähtien TVL:n mukaan verotettavaa henkilökohtaista tulolähdettä¹⁶¹.

Oikeuskäytännössä on ollut vallitsevana tulkintalinjana, että hyvin pitkäaikaisiakin lainoja tai jopa lainoja, joilla ei ole erääntymisaikaa, on pidetty verotuksellisesti vieraana pääomana ja niiden korkoja vähennyskelpoisina¹⁶². Koron määritelmästä jäävät ulkopuo-

¹⁵⁶ Tikka, Nykky, Virtanen, Heiniö & Linnavirta 2014: 189.

¹⁵⁷ Andersson ym. 2014: 454, 456.

¹⁵⁸ Tikka ym. 2014: 189.

¹⁵⁹ Viitala 2018: 90.

¹⁶⁰ Engblom ym. 2012: 206.

¹⁶¹ Ks. lisää yhteisöjen tulolähdejaon poistamisen vaikutuksista vuodesta 2020 toimitettavasta verotuksesta alkaen. Verohallinto 2020a.

¹⁶² Ks. Knuutinen 2009: 425 ja Andersson ym. 2014: 455. Julkaisemattomassa KHO:n ratkaisussa 1995 T 3932 yhtiöllä oli pääomallainaa vastaava vaihtovelkakirjalaina, jossa oli 50 vuoden laina-aika ja velka oli kertalyhenteinen. Velallisyhtiöllä oli oikeus pidentää laina-aikaa ja se pystyi myös muuttamaan lainan erääntymispäiväksi. KHO piti maksettua korvausta korkona ja sitä kautta vähennyskelpoisena verotuksessa, sillä velalle maksettava korvaus oli ajan kulumisen perusteella määräytyvä. Samoin myös tapauksessa KHO 1995 T 3933 lainaa pidettiin verotuksellisesti lainana ja korkoa vähennyskelpoisena, vaikka lainalla ei ollut erääntymispäivää. KVL:n julkaisemattomassa ratkaisussa 1993/170 laina voitiin sopimuksen mukaan maksaa 50 vuoden kuluessa tai se voitiin lainan ehtojen mukaan muuntaa ikuiseksi. Lisäksi lainaa pidettiin kirjanpidollisesti omana pääomana. Näistä piirteistä huolimatta tapauksessa kyseessä ollut laina pidettiin verotuksessa vieraana pääomana.

lelle erät, jotka katsotaan maksetuksi verotuksessa omana pääomana pidettävälle pääomansijoitukselle. Todellisen velkasuhteen puuttuessa pääomalle maksettu suoritus voidaan katsoa muuksi suoritukseksi. Erilaisille vieraan ja oman pääoman väliin sijoituville velkainstrumenteille maksettujen korvausten osalta ratkaistaan tapauskohtaisesti, onko kyse koron maksusta. Tällöin voidaan huomioida rahoitusinstrumentin taloudellinen luonne kirjanpidollisen käsittelyn lisäksi.¹⁶³ Näin ollen verotuksellisesti ratkaisevaa ei ole pääomalainan esitystapa tilinpäätöksessä, vaan ennemmin sen tosiasiallinen taloudellinen luonne. Pääomalainan esittäminen vieraana pääomana ei siis takaa välttämättä lainalle suoritettujen koron vähennyskelpoisuutta. Toisaalta pääomalainan esittämistä omana pääomana taseessa saatetaan pitää viitteenä verovelvollisen omasta käsityksestä tai tarkoituksesta.¹⁶⁴

Lähtökohtana koron suuruudelle pidetään käypää tasoa, mutta pääomalainan kohdalla taso on korkeampi kuin normaalissa lainassa, mikä johtuu velkojan heikommasta velkoja-asemasta perinteisen vieraan pääoman velkoihin nähden. Verohallinnon ohjeessa on maininta käyvästä korosta ja sitä arvioitaessa pitäisi huomioida pääomalainan välttämättömyys yhtiölle sekä lainan erityisehdot. Verohallinnon ohjeen mukaan koron määrä voi kuitenkin poiketa tapauskohtaisesti tavallisen koron määrästä, kun otetaan huomioon, että pääomalainan takaisinmaksun edellytykset ovat tavalliseen lainaan verrattuna tiukemmat ja pääomalainan pääoman tai koron maksamisesta ei saa antaa vakuutta. Tavallisena koron määränä voidaan pitää rahalaitoksesta otettua lainan korkoa, jos osakkaan antaman pääomalainan voidaan osoittaa olevan yhtiölle sen rahoitustilanne huomioiden välttämätön. Päinvastaisessa tilanteessa, jossa pääomalainan ottaminen ei ole yhtiön rahoitustilanteen kannalta välttämätöntä, tavallinen korko voidaan yhdistää suuruudeltaan vastaavien sijoituskohteiden korkotason mukaiseen korkoon. Pääomalainan erityispiirteillä ei ole tällaisessa tilanteessa vaikutusta verotuksessa hyväksytyyn koron määrään.¹⁶⁵ Koron suuruuden vertailukohtana voi olla esimerkiksi pitkäaikaistalletusten keskimääräiskorko tai val-

¹⁶³ Tästä esimerkkinä KVL 2009/57. Verohallinto 2019a: kappale 3.1.2.

¹⁶⁴ Leppiniemi 2018: 416.

¹⁶⁵ Verohallinnon tiedote 5/1997.

tiovarainministeriön vahvistama peruskorko, jos pääomalainaa on annettu selvästi osinjonjaon verotuksen välttämistarkoituksessa. Yhtiöllä ei olisi tällaisessa tilanteessa todellista rahan tarvetta.¹⁶⁶

Lisäksi huomioitavaa on, että korkoa tulisi suorittaa aina velasta, jonka takaisin maksamiseen on sitouduttu. Jos tällaista takaisinmaksuvelvollisuutta ei ole, ei voida puhua velasta eikä korosta. Tuloverotuksessa kuin myös VML 28 §:ssä oikeussuhteita käsitellään sekä niiden oikeudellisen muodon, että tosiasiallisen sisällön mukaisesti. Tästä seuraten pääomansijoitusta, joka on nimetty velaksi, mutta jonka maksuun ei liity takaisinmaksuvelvollisuutta, ei voida pitää tuloverotuksessa velkana eikä sille maksettua korvausta EVL 18 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisena vähennyskelpoisena korkona. Takaisinmaksuvelvollisuudella tarkoitetaan, että velallinen ei voi omalla tahdonilmaisulla vapautua velan takaisin maksamisesta.¹⁶⁷

Edellä käsitellyn lisäksi voi esiintyä harvinaisempia poikkeustilanteita, joissa pääomallainan korko katsottaisiin vähennyskelvottomaksi kokonaan tai osittain. Nimittäin koron vähennyskelpoisuuteen voidaan puuttua ja vähennysoikeus voidaan mahdollisesti evätä veron kiertämisestä (VML 28 §), peiteltyä osinkoa (VML 29 §) tai siirtohinnoitteluoikaisua (VML 31 §) käyttäen, mutta niiden soveltaminen on kuitenkin katsottu olevan poikkeuksellista¹⁶⁸. Veronkiertosäännöstä sivuttiin tutkielman kappaleessa 3.2.1 koskien sen soveltumista rahoitusinstrumentin oikeudellisen muodon sivuuttamiseen verotuskäytännössä. Peiteltyä osinkoa ja siirtohinnoitteluoikaisua koskevia säännöksiä tullaan puolestaan käsittelemään tarkemmin tutkielman kappaleessa 3.2.3.

Kohdeyhtiön ja sijoittajan kannalta oleellista pääomallainan korkoon liittyen on myös koron jaksotukseen liittyvät kysymykset. Tämä johtuu siitä, että pääomallainan koron jaksotuksen yhteydessä tulee esille instrumentin erityispiirre verotuksessa. Koron jaksottamisesta säännellään EVL 23 §:ssä, jonka mukaan korko katsotaan sen verovuoden kuluksi, jolta se suoritetaan. Suoritettava korko jaksotetaan tämän pääsäännön mukaisesti koko

¹⁶⁶ Kukkonen ym. 2014: 110.

¹⁶⁷ Andersson ym. 2014: 454.

¹⁶⁸ Helminen 1999: 263–266 ja Knuutinen 2009: 429.

laina-ajalle riippumatta siitä, milloin korkoa todellisuudessa maksetaan.¹⁶⁹ Pääomallainan korko on kuitenkin ns. ehdollinen korko, joka tarkoittaa, että OYL 12:1 §:n 1 momentin edellytysten tulee täytyä, jotta korkoa voidaan suorittaa¹⁷⁰. Tämän pääomallainaa koskevan OYL:n pakottavan sääntelyn myötä pääomallainan koron jaksottaminen eroaa tavalliselle lainalle suoritettavan koron jaksotuksesta¹⁷¹.

Pääomallainan koron jaksottamiselle on olemassa kaksi eri tilannetta. Ensimmäkin, kun yhtiöllä on vapaata omaa pääomaa, tulee korko kirjata pääsäännön mukaisesti kuluksi ajan kulumisen, sovitun korkokannan ja maksamattoman pääoman perusteella. Tällöin korko on myös vähennyskelpoinen verotuksessa. Toisessa tilanteessa, jossa vapaata omaa pääomaa ei ole, korko katsotaan sen verovuoden kuluksi, jolta se pystytään vapaan oman pääoman rajoissa suorittamaan. Verotuksellisesta näkökulmasta ehdollinen korko jaksotetaan siten vasta sinä verovuonna kuluksi, jonka aikana vahvistetaan koronmaksuvelvollisuuden mahdollistava tilinpäätös. Pääomallainaa antaneelle yksityishenkilölle maksettu korko katsotaan sen verovuoden tuloksi, jonka aikana korko on maksettu.¹⁷² Tätä lain tulkintaa tukee KVL:n tapaus 1995/301, jossa optiolainan korko vastasi piirteiltään pääomallainan korkoa. Ratkaisussa päädyttiin siihen, että korkoa pidettiin sen verovuoden kuluna, jona koronmaksuvelvollisuuden edellytykset olivat täyttyneet tilinpäätöksessä, ja jolta tämä koronmaksuvelvollisuuden synnyttävä tilinpäätös vahvistettiin.

3.2.3. Koron tasoon puuttuvat säännökset

Pääomallainalle maksettavan koron kohdalla voi tulla tietyissä tilanteissa kyseeseen edellisessä kappaleessa mainittu peitellyn osingon tai siirtohinnoitteluvoikaisun mahdollisuus. Peitellyn osingon määritelmä löytyy VML 29 §:stä, jonka mukaan peitellyllä osingolla tarkoitetaan rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaansa tai tämän omaisen hyväksi osakkuusaseman perusteella tavallisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun

¹⁶⁹ Viitala 2018: 90–91.

¹⁷⁰ Kukkonen ym. 2014: 230–231.

¹⁷¹ Viitala 2018: 90–91.

¹⁷² Tikka ym. 2014: 189 ja Viitala 2018: 90–91.

johdosta tai vastikkeetta¹⁷³. Peiteltyssä osingossa on kyse osakkaan yhtiöltä saamasta etuudesta juuri tässä osakkaan ominaisuudessa eli peiteltyksi osingoksi katsominen edellyttää, että varsinaisen osakkuuden perusteella on saatu etuutta. Velkoja, joka on antanut pelkästään pääomallainan yhtiölle, ei ole yhtiön osakas, jolloin hänen ei voida katsoa saavan yhtiöltä peiteltyä osinkoa.¹⁷⁴ Peiteltyyn osinkoon johtavan järjestelyn taustalla on usein syynä se, että yhtiö jakaa tällä tavoin varojaan osakkeenomistajille välttääkseen samalla osingoista menevän korkeamman veron¹⁷⁵.

Lähtökohtana pääomallainalle maksettavan koron tason arvioinnissa on se, kuinka suuri korko olisi tullut suorittaa vastaavan ehtoisessa rahoitusjärjestelyssä ulkopuoliselle velkojalle¹⁷⁶. Mietittäessä peiteltyyn osingon mahdollisuutta, pääomallainan koron suuruuden arvioinnissa tulee huomioida samat seikat, jotka mainittiin tutkielman kappaleessa 3.2.2. Peiteltyä osinkoa voi olla haastavampi määrittää, jos pääomallainan korko on sidottu yhtiön toiminnan laajuuteen ja tuloksellisuuteen. Silloin peiteltyä osinkoa voi syntyä, jos käy ilmi, että korkoehto on ollut tavallisesta poikkeava jo alun perin.¹⁷⁷ Jos peiteltyyn osingon edellytykset täyttyvät, sovelletaan VML 29 §:n 3 momenttia. Osakkaan saadessa tällaista etua, katsotaan veronalaiseksi tuloksi käyvän hinnan ja käytetyn hinnan erotus. TVL 33 d §:n mukaan luonnollisella henkilöllä peitellystä osingosta 75 prosenttia on veronalaista ansiotuloa huolimatta osakeyhtiön nettovarallisuudesta ja loput 25 prosenttia on verovapaata tuloa.¹⁷⁸

Yhtiön kannalta edellytyksenä korkomenojen vähennyskelpoisuudelle on, etteivät kysymykseen tulevat korkomenot ylitä markkinaehtoista määrää. Rajoittavana säännöksenä korkomenojen vähennyskelpoisuutta arvioitaessa on näin ollen VML 31 §:n siirtohinnoitteluoikaisua koskevan säännös, jolla voidaan puuttua koron tason markkinaehtoisuuteen.¹⁷⁹ VML 31 §:n markkinaehtoisuustarkastelu suuntautuu usein konserniyritysten välisissä lainajärjestelyissä käytetyn koron tason tarkkailuun, mutta määräysvaltaa käyttävä

¹⁷³ Verohallinto 2020c: kappale 1.

¹⁷⁴ Verohallinnon tiedote 13/1999: kappale 2.2 ja ks. HE 26/1998 vp, s. 8.

¹⁷⁵ Kukkonen & Walden 2015: 180.

¹⁷⁶ Kukkonen ym. 2014: 231.

¹⁷⁷ Verohallinnon tiedote 5/1997.

¹⁷⁸ Kukkonen ym. 2015: 181 ja Verohallinto 2020c: kappale 5 ja 5.2.

¹⁷⁹ Verohallinto 2019a: kappale 1.1.

kolmas osapuoli voi olla myös luonnollinen henkilö yksin tai yhdessä lähipiirinsä kanssa. VML 31 §:n etuyhteyssuhteella tarkoitetaan edellä mainittuja liiketoimen osapuolia, joilla on säännöksessä kuvattu määräysvalta toisessa osapuolella. Etuyhteysosapuolten välisistä lainoista maksettua korkoa voidaan verotusta varten oikaista tämän säännöksen nojalla, jotta ne vastaisivat tasoltaan toisistaan riippumattomien osapuolten välillä maksetun koron tasoa. Tilanteessa, jossa korko perustuu liian korkeaan korkoprosenttiin, on vähennyskelpoista vain markkinaehtoinen määrä. Jos taas korkotulo on perustunut liian matalaan korkoprosenttiin, voidaan siihen lisätä markkinaehtoista korkoa vastaava määrä.¹⁸⁰

3.3. SVOP-sijoituksen käsittely verotuksessa

3.3.1. Yhtiön verotus

Yhtiölle SVOP-rahastoon tehty pääomansijoitus on EVL 6 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan pääsääntöisesti yhtiön näkökulmasta verovapaata tuloa, jos yhtiön osakkeenomistaja on sijoituksen tekijänä. Sijoituksen verotuksellista luonnetta tulee arvioida tapauskohtaisesti, jos sijoituksen rahastoon tekee muu kuin osakkeenomistaja.¹⁸¹ Pääomansijoituksen ja tulon välistä suhdetta arvioitaessa on kyse siitä, onko liiketapahtumaa, joka on toteutettu oman tai vieraan pääoman ehdoin, pidettävä saajan eli osakeyhtiön tulona vai pääomansijoituksena. Tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta tulot ovat laajalti veronalaisia, mutta saadut pääomansijoitukset yhtiöön eivät ole veronalaisia. Rajankäyntiongelmia voi syntyä tietyissä tapauksissa siitä, onko yhtiön saamien varojen kohdalla kyse EVL 6 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesta pääomansijoituksesta vai EVL 4 §:n mukaisesta osakeyhtiön veronalaisesta tulosta, joita ovat elinkeinotoiminnasta rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot.¹⁸² Luonteeltaan tulo katsotaan lopulliseksi vastikkeelliseksi suoritukseksi ja pääomansijoitukseen puolestaan kytkeytyy palautusvelvollisuus ilman välitöntä vastasuoritusta¹⁸³.

¹⁸⁰ Ks. lisää VML 31 §:n soveltamisedellytyksistä Helminen 2014: 85–86, 88 ja Verohallinto 2018: kappale 3.2.

¹⁸¹ Viitala 2018: 98.

¹⁸² Tavanomaisiksi tuloiksi lukeutuvat yrityksen myymistä suoritteista, vaihto-omaisuudesta ja palveluista saadut vastikkeet. Immonen ym. 2014: 82–83.

¹⁸³ Ossa 2011: kappale 3.

Vastikkeettomien vapaaehtoisten pääomansijoitusten tekemiseen liittyy myös ongelmallisia kysymyksiä, sillä osakeyhtiöoikeudellisesti tietty oikeustoimi voidaan määrittää pääomansijoitukseksi, mutta verotuksellisesti sijoitus voidaan tulkita yhtiön saamaksi veronalaiseksi tuloksi tai lahjaksi. Osakeyhtiöoikeudellisesti katsottuna taloudelliselta luonteeltaan pääomansijoituksia ovat yhtiön omaan pääomaan kirjattavat sijoitukset ilman osakevastiketta, kuten osakepääomansijoitus tai SVOP-rahastosijoitus, eikä merkitystä ole sillä, kuka sijoituksen tekee.¹⁸⁴

Verotuksessa sijoituksen tekijällä katsotaan sen sijaan olevan merkitystä ja sitä vahvistaa muotoutunut oikeuskäytäntö. Osakkeenomistajan tekemää vastikkeetonta sijoitusta vapaaseen omaan pääomaan pidettiin esimerkiksi ratkaisussa KHO 2006:29¹⁸⁵ EVL 6 §:n 1 momentin 2 kohdan tarkoittamana verovapaana pääomansijoituksena. Ratkaisun perusteella voidaan päätellä, että osakkeenomistajan tekemää vastikkeetonta pääomansijoitusta pidetään EVL 6 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisena verovapaana pääomansijoituksena erityisesti, jos sijoitus on tehty osakeomistuksen suhteessa. Tällaista tulkintaa voidaan perustella ajatuksella, että kyse on osakkeenomistajan tekemästä osakkeesta maksetun merkintähinnan täydennyksestä. Osakkeenomistajien keskinäiset suhteet eivät muutu eikä varallisuus siirry osakkeenomistajalta toiselle, kun osakkeenomistaja tekee vastikkeettoman lisäsijoituksen SVOP-rahastoon osakeomistuksen suhteessa.¹⁸⁶

Tilanne mutkistuu verotuksellisesti, jos osakkeenomistajien tekemät sijoitukset SVOP-rahastoon poikkeavat osakeomistuksen suhteesta. Silloin kysymykseksi nousee, onko sijoituksessa kyse yhtiön veronalaisesta tulosta vai yhtiön saamasta lahjasta. Eri osakkeenomistajille muodostuvat osakkeen merkintähinnat erisuuruiseksi, jolloin verotusta ei voida perustaa edellä kerrottuun osakkeenomistajan osakkeesta maksaman merkintähinnan täydentämiseen. Mikäli yhtiön osakkeenomistajilla on erilaisia osakkeita, on mer-

¹⁸⁴ Immonen ym. 2014: 82–83.

¹⁸⁵ Ks. KHO 2006:29. Ratkaisussa ruotsalaisen emoyhtiön antamaa vastikkeetonta ja ehdotonta aktieägar-tillskott -nimistä suoritusta suomalaiselle tytäryhtiölleen pidettiin EVL 6 §:n 1 momentin 2 kohdan tarkoittamana muuna pääomansijoituksena. Ratkaisu on annettu ennen nykyistä voimassa olevaa OYL:a. Immonen ym. 2014: 85 ja Torkkel 2014: 385.

¹⁸⁶ Ks. lisää Immonen ym. 2014: 84–85.

kintähinnan eroa mahdollista perustella osakkeen tuottamilla erilaisilla oikeuksilla. Esi-merkiksi moniäänisestä osakkeesta maksettu korkeampi hinta verrattuna äänivallattomasta osakkeesta voisi olla perusteltua osakkeenomistajien välisessä suhteessa. Arviointiin vaikuttavana seikkana voidaan myös pitää osakkeenomistajan asemaa enemmistö- tai vähemmistöosakkeenomistajana. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esitetty, että lähtökohtaisesti EVL 6 §:n 1 momentin 2 kohdan tarkoittamana yhtiölle verovapaana pääomansijoituksena tulisi pitää myös SVOP-rahastosijoitusta, joka on tehty poiketen osakkeomistuksen suhteesta. Tällöin arvioitavaksi voi mahdollisesti tulla yhtiön muiden osakkeenomistajien lahjaverotus erityisesti tilanteissa, joissa sijoituksen tekijänä on henkilö osakkeenomistajan lähipiiristä eikä sijoituksella ole havaittavissa liiketaloudellista perustetta.¹⁸⁷

Sivullisen tekemää sijoitusta SVOP-rahastoon ei puolestaan katsottu julkaisemattomassa ennakkoratkaisussa KVL 2008/9 verovapaaksi pääomansijoitukseksi. Sijoituksen verotukselliseen luonteeseen ei otettu tapauksessa kantaa, mutta verokohteluksi jäi tapauksen olosuhteissa EVL 4 §:n mukainen muu elinkeinotulo, joka oli yhtiölle maksettua vastiketta liiketoiminnassa annetuista suoritteista. Ennakkoratkaisun painoarvoa heikentävänä seikkana pidetään sitä, ettei sitä ole julkaistu vuosikirjaratkaisuna. Ratkaisussa ei anneta myöskään rahastosijoituksen pääomaluonteen arviointiin selkeitä suuntaviivoja.¹⁸⁸

Sivullisen tekemää sijoitusta tulee arvioida kokonaisvaltaisesti ja punnita, onko kyseessä aito pääomansijoitus, korvaus suoritteista vai yhtiölle lahjoitettuja varoja. Jos kyse on viimeksi mainitusta tilanteesta, tulee arvioida, onko yhtiön osakkeenomistaja saanut vastikkeettoman varallisuusedun osakkeidensa arvonnousteissa, mistä osakkeenomistajaa tulisi verottaa lahjana. Tyypillisesti lahjoituksen tarkoituksena on tukea osakkeenomistajaa, jolloin ei katsota luontevaksi yhtiön verottamista saadusta lahjasta. Sivullisen tekemällä sijoituksella ei ole vaikutusta osakkeenomistajien välisiin suhteisiin, mutta silloin yhtiön nettovarallisuudesta kunkin osakkeen laskennallinen osuus kasvaa, jolloin sijoitus tulee kaikkien osakkeenomistajien hyväksi. Lahjana verottamista tukisi se, jos järjestely toteu-

¹⁸⁷ Ossa 2011: kappale 3. Ks. lisää erilajisista osakkeista ja niiden verotuksesta Immonen ym. 2014: 228.

¹⁸⁸ KHO ei muuttanut ratkaisua KHO 14.11.2008, julkaisematon. Ks. lisää Immonen ym. 2014: 84.

tettaisiin esimerkiksi perhe- tai muussa lähipiirissä, johon liittyy tavallisesti lahjoitustar-koitus. Sen sijaan sijoituksen tekijän ollessa täysin ulkopuolinen osakkeenomistajiin näh-den, tulisi tutkia sijoituksen liityntää yhtiön ja sijoituksen tekijän väliseen vaihdantaan tai muuhun yhteistyöhön.¹⁸⁹

3.3.2. Vastikkeettoman sijoituksen tekijän verotus

Rahana tehtävästä sijoituksesta yhtiöön ei muodostu sijoituksen tekijälle verotettavaa tu-loa, eikä merkitystä ole sillä, miten sijoitusta käsitellään yhtiön verotuksessa¹⁹⁰. Sijoituk-sen tehneen osakkeenomistajan näkökulmasta luetaan osaksi yhtiön osakkeen hankinta-menoa osakemerkinnän yhteydessä SVOP-rahastoon kirjattu osa merkintähinnasta. Sama koskee myös yhtiön osakasta, joka tekee sijoituksen SVOP-rahastoon ilman samanai-kaista osakemerkintää.¹⁹¹ Tilanteessa, jossa osakkeenomistajaa verotettaisiin hänen osak-keiden arvonnousun edustamasta varallisuuden lisäyksestä lahjana, kasvaisi osakkeen-omistajan osakkeiden hankintameno lahjan verotusarvolla. Tällä tarkoitetaan määrää, jo-hon perustuen lahjaveroa laitetaan maksuun.¹⁹²

Tilanteissa, joissa SVOP-sijoituksen yhtiölle antanut henkilö ei ole yhtiön osakkeenomis-taja, ei henkilöllä ole luonnollisestikaan yhtiön osakkeita eikä sijoitusta näin voida laskea mukaan osakkeiden hankintamenoon. Tällöin sijoitus ei myöskään kasvata kenenkään osakkeenomistajan hankintamenoa.¹⁹³ Jos edellä mainitussa tilanteessa sijoituksen tehnyt taho tulee kuitenkin myöhemmin yhtiön osakkaaksi, voidaan tämä aiemmin tehty SVOP-sijoitus lukea osaksi osakkeiden hankintamenoa¹⁹⁴.

Jos yhtiön velkoja tekee vastikkeettoman oman pääoman ehtoisen sijoituksen, velkojan saatavan määrän lisäykseksi ei voida merkitä tätä yhtiöön sijoitettua määrää, jolloin sijoi-

¹⁸⁹ Ossa 2011: kappale 3 ja Immonen ym. 2014: 84–86.

¹⁹⁰ Immonen ym. 2014: 86.

¹⁹¹ Mattila 2017: 13.

¹⁹² Immonen ym. 2014: 87.

¹⁹³ Immonen ym. 2014: 87.

¹⁹⁴ Mattila 2017: 13.

tus ei lisää myöskään kenenkään osakkeenomistajan hankintamenoa. Asia on riippuvainen sijoitukseen liittyvistä ehdoista, sillä sijoitusta ei katsottaisi omaksi pääomaksi, jos se sisältäisi ehtoja takaisinmaksusta. Tällöin sijoitusta pidetään yhtiö- ja kirjanpito-oikeudellisesti velkana, jolloin sitä on myös verotuksessa kohdeltava velkana.¹⁹⁵

3.4. Pääomalaina ja SVOP-sijoitus yhtiön nettovarallisuudessa

Pohdittaessa sijoitusmuodon valintaa pääomalainan ja SVOP-sijoituksen välillä, tulee arvioinnissa väistämättä esille kohdeyhtiön nettovarallisuuteen liittyvät kysymykset. TVL 33 b §:n mukaan listaamattomassa osakeyhtiössä osakkeenomistajan osinkoverotuksen¹⁹⁶ taso on riippuvainen osakkeen matemaattisesta arvosta. Osakkeen matemaattinen arvo saadaan laskettua yhtiön nettovarallisuuden perusteella, mikä saadaan yhtiön varojen ja velkojen erotuksesta.¹⁹⁷ Osakkeen matemaattisen arvon laskennassa yhtiön nettovarallisuus jaetaan yhtiön ulkona olevien osakkeiden¹⁹⁸ lukumäärällä. Osakkeen matemaattisen arvon laskennassa perustana on yhtiön verovuotta edeltävän vuoden tilinpäätöksen mukaan laskettu nettovarallisuus. Siten nettovarallisuuden laskennassa pohjana on osingon nostettavissa olovuotta edeltävänä vuonna päättyneen tilikauden mukainen tase. Käytännön tasolla nettovarallisuudella ja siihen vaikuttavilla tekijöillä on keskeinen asema voitonjaon verosuunnittelun kannalta. Yhtiössä tehdyillä ratkaisuilla onkin usein vaikutusta nettovarallisuuteen, mikä vaikuttaa osakastasolla osingon verotukseen.¹⁹⁹

Pääomalainaa pidetään verotuksessa vieraana pääomana, jolloin se vähentää yhtiön nettovarallisuutta ja sitä kautta pääomalaina laskee osakkeiden matemaattista arvoa²⁰⁰. Pääomalainalla on siten vaikutusta verotukseen osingon pääomatulo-osuuden määrää laskettaessa²⁰¹. ArVL 2 §:n 3 momentin 3 kohdassa on säädetty velkana pidettävistä eristä,

¹⁹⁵ Immonen ym. 2014: 87.

¹⁹⁶ Osinkotulon verotusta käsitellään tarkemmin tutkielman kappaleessa 4.4.2.

¹⁹⁷ Mattila 2017: 11.

¹⁹⁸ Ulkona olevilla osakkeilla tarkoitetaan osakkeita, jotka eivät ole yhtiön hallussa. Osakkeen matemaattista arvoa laskettaessa yhtiön lunastamia tai muuten yhtiön itselleen hankkimia omia osakkeita ei oteta laskennassa huomioon. Viitala 2018: 32–33.

¹⁹⁹ Viitala 2018: 32–34.

²⁰⁰ Viitala 2018: 92.

²⁰¹ Leppiniemi 2018: 415.

minkä mukaan taseen vastattaviin vieraaseen pääomaan merkittyjä eriä pidetään velkana. Säädös koskee myös pääomalainaa, jos se on taloudelliselta luonteeltaan vierasta pääomaa. Vuonna 2016 voimaan tulleesta pääomalainan taseeseen merkitsemistä koskevasta KPL:n muutoksesta huolimatta pääomalaina katsotaan velaksi osakkeen matemaattista arvoa laskettaessa. Päinvastaista tulkintaa voidaan myös pitää erityisolosuhteissa mahdollisena, mutta poikkeuksellisenä. Mikäli pääomalainaa pidettäisiin omana pääomana, sille ei voitaisi maksaa vähennyskelpoista korkoa.²⁰²

SVOP-sijoituksen osalta tilanne on päinvastainen, sillä yhtiön varallisuus kasvaa SVOP-sijoituksen myötä ja samalla se myös lisää yhtiön nettovarallisuutta, mikä lisää osakkeen matemaattista arvoa. Tämä puolestaan kasvattaa listaamattoman yhtiön jakaman osingon pääomatulo-osuutta verotuksessa. Huomionarvoista on se, että SVOP-rahastosijoitus tulee välillisesti kaikkien osakkaiden hyväksi vaikuttaen osakkeenomistajan omistaman osakkeen arvoon, mikäli yhtiössä on muita osakkaita sijoituksen tehneen osakkaan lisäksi. Ei ole nimittäin mahdollista, että sijoitus kohdennettaisiin vain sijoituksen tehneen osakkaan osuuteen yhtiön nettovarallisuudesta ja hänen omistuksessaan olevien osakkeidensa matemaattiseen arvoon. Verotuksellisesti sijoitus kuitenkin kasvattaa yhtiön osakkaan omistuksessa olevien osakkeiden hankintamenoa.²⁰³

Pääomalainan osalta on hyvä huomioida myös aiemmissa kappaleissa 2.3.1 ja 2.4.1 todetun mukaisesti, että pääomalaina voidaan OYL 12:1 §:n 3 momentin mukaan velkojan suostumuksella käyttää osakepääoman korotuksen maksuksi, muuntaa sijoitetuksi vapaaksi omaksi pääomaksi tai se voidaan käyttää yhtiön tappion kattamiseen²⁰⁴. Tällaisella konvertointijärjestelyllä on vaikutusta myös yhtiön nettovarallisuuteen, sillä pääomalainan muuntaminen SVOP-sijoitukseksi vähentää yhtiön velkoja ja puolestaan SVOP-sijoitusta ei voi pääomalainan tavoin vähentää yhtiön varoista²⁰⁵.

²⁰² Mattila 2017: 12.

²⁰³ Viitala 2018: 133.

²⁰⁴ Immonen ym. 2014: 74.

²⁰⁵ Mattila 2017: 13.

4. PÄÄOMAN NOSTAMINEN JA SIIRTO VEROTUKSESSA

4.1. Yleistä pääomalainan ja SVOP-sijoituksen varojen nostamisesta

Vieraan pääoman ehtoinen pääomalaina ja oman pääoman ehtoinen SVOP-sijoitus ovat sijoituksina erilaisia, ja samalla niiden verotuksellinen kohtelu poikkeaa toisistaan. Tämän seurauksena instrumenttien verotuksellisessa käsittelyssä joudutaan operoimaan eri termein. Pääomalainan muodossa sijoitettujen varojen nostaminen takaisin tarkoittaa lähinnä sitä, että velallisyhtiö joko maksaa pääomalainan pääomaa takaisin tai vaihtoehtoisesti sijoituksen tehnyt henkilö luovuttaa eli siirtää saamisensa kolmannelle. Sen sijaan SVOP-rahastoon tehdyn sijoituksen osalta varojen takaisin nostamisen kohdalla puhutaan SVOP-sijoituksen palauttamisesta, jossa yhtiö maksaa sijoituksen tehneelle taholle takaisin tämän SVOP-rahastoon sijoittamia varoja.

Instrumenttien erilaisuudesta johtuen sijoituksen tehneen sijoittajan verorasitusta koskevat seikat voivat nousta merkittäviksi, kun mietitään instrumentin muodossa sijoitettujen varojen takaisin nostamista. Tutkielman toisessa pääluvussa käsitellyn instrumenttien yhtiöoikeudellisen sääntelyn pohjalta voidaan todeta varojen nostamisen olevan riippuvaista yhtiön taloudellisesta tilasta, sillä OYL asettaa omat reunaehdot pääomalainan pääoman palauttamiselle ja koron maksamiselle sekä SVOP-rahaston varojen jakamiselle, sillä se edellyttää esimerkiksi SVOP-palautuksen kohdalla maksukyky- ja tasetestin läpäisyä. Sijoitusmuodon valinnassa on huomioitava myös se, että verotuksen kannalta ajan kulumisella voi olla merkitystä, sillä esimerkiksi myöhemmin tutkielman kappaleessa 4.4.3 käsitellyn mukaisesti SVOP-sijoituksen palauttamisessa voidaan tietyissä tilanteissa saavuttaa tehokkaasti verotuksellista hyötyä huomioimalla palauttamiselle asetetut määräajat.

Seuraavassa kappaleessa käsitellään ensin yleisellä tasolla muun pääomatulon ja luovutusvoiton erottamisessa huomioitavia verotuksellisia seikkoja. Tämän tarkoituksena on

pohjustaa tutkielman neljännen luvun myöhemmissä kappaleissa käsiteltäviä SVOP-raaston varojenjaon osinkona tai luovutuksena verottamista sekä pääomalainan luovutukseen liittyviä tilanteita.

4.2. Muun pääomatulon ja luovutusvoiton erottaminen

Pääomatuloa on TVL 32 §:n mukaan omaisuuden tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Pääomatulot ovat siten tyypillisesti erilaisia tuloja, jotka kertyvät omaisuuden perusteella. Pääomatuloa voi muodostua ensinnäkin sijoitetulle pääomalle maksetusta korvauksesta eli omaisuuden tuotosta tai maksetusta korvauksesta omaisuuden käytöstä. Sijoitetulle pääomalle maksettavista korvauksista tyypillisimpiä ovat korko- ja osinkotulot. Näitä tuloja kutsutaan juokseviksi pääomatuloiksi, jotka saadaan omaisuuden tuottona ilman omaisuuden luovuttamista.²⁰⁶ Toiseksi pääomatuloa voi muodostua silloin, kun omaisuutta luovutetaan vastiketta vastaan. Luovutuksen yhteydessä voi realisoitua mahdollinen omaisuuden arvonnousu eli luovutusvoitto. Omaisuuden luovutusvoitosta puhutaan tilanteessa, jossa luovuttaja luopuu vastiketta vastaan lopullisesti omaisuudesta ja samalla luovutuksen jälkeen omaisuuden perusteella maksettavista tuotoista sekä omaisuuden mahdollisesta arvonnoususta, joka kertyy luovutuksen jälkeen. Luovutusvoitto on luonteeltaan kertaluonteinen tulo verraten juoksevaan pääomatuloon, joka kertyy tavallisesti ajan kulumiseen perustuen ja tulon kertyminen tapahtuu tyypillisesti usean verovuoden aikana.²⁰⁷

Luovutusvoitot tulee erottaa muusta pääomatulosta, sillä juoksevien pääomatulojen ja omaisuuden luovutuksesta syntyneiden voittojen verotuksessa on huomattavia eroja. Näitä eroja ilmenee tulon veronalaisuudessa, tulon ja tappion määrän laskennassa sekä tappion vähennyskelpoisuudessa. TVL 45–50 §:ssä on erityissäännökset koskien luovutusvoiton veronalaisuutta, voiton laskentaa ja luovutustappion vähennyskelpoisuutta. Luonnollisen henkilön saamaan luovutusvoiton laskentaan voidaan soveltaa TVL 46 §:n 1 momentin mukaista hankintameno-olettamaa, jolloin verotettavaksi voi tulla todellista

²⁰⁶ Rabinä ym. 2019: 105–106.

²⁰⁷ Nykänen 2018: 4–5.

nettotuloa pienempi veronalainen tulo. TVL 118 §:n mukaan pääomatulolajin tappio vähennetään pääomatuloista verovuotta seuraavien kymmenen vuoden aikana.²⁰⁸ Sen sijaan omaisuuden luovuttamisesta syntynyt tappio on TVL 50 §:n 1 momentin mukaan vähennettävissä verovuonna ja viitenä sitä seuraavana vuonna voitosta, joka on syntynyt omaisuuden luovutuksesta. Lisäksi luonnollisen henkilön vähennyskelpoinen luovutustappio, jota ei ole pystytty vähentämään verotuksessa omaisuuden luovutuksesta saadusta voitosta, vähennetään puhtaasta pääomatulosta ennen muita pääomatuloista tehtäviä vähennyksiä. Huomionarvoista omaisuuden luovutuksesta syntyneen tappion osalta on se, ettei TVL 50 §:n 1 momentin mukaan tällaista tappiota huomioida pääomatulojen alijäämää vahvistettaessa.²⁰⁹

Yksittäisten omaisuuserien on mahdollista kartuttaa sekä juoksevaa tuloa että luovutusvoittoa. Tällaisessa tilanteessa saattaa syntyä tulkintaongelmia siitä, milloin kyse on pääomasta saadusta suorituksesta, jonka verotus tapahtuisi luovutusvoittoa koskevien säännösten mukaan ja milloin kyse on muusta pääomatulosta.²¹⁰

4.3. Pääomalainan pääoman nostamisen verotus

4.3.1. Pääomalainan takaisinmaksu

Aiemmin todetusti eri tuloverolaeista ei löydy säännöstä, jonka mukaan velanotto olisi veronalaista tuloa tai luotonanto olisi vähennyskelpoinen erä, koska asiaa on pidetty niin itsestään selvänä²¹¹. Samaan tapaan myöskään lainan takaisinmaksamisella ei katsota olevan välittömiä veroseuraamuksia, ja tämän myötä lainapääoman palauttaminen on saajan verovapaata tuloa²¹². Näin ollen verotuksellisesti katsottuna pääomalainan pääoman palauttamiseen ei liity verotuksellisia tulkintaongelmia, kunhan OYL asettamat reunaehdot varojen palauttamiselle täyttyvät. Poikkeuksena on kuitenkin huomattava, että velallisen

²⁰⁸ Nykänen 2018: 5.

²⁰⁹ Rabinä ym. 2019: 348.

²¹⁰ Ks. lisää Nykänen 2018: 5–6, 9–10.

²¹¹ Mattila 2017: 6.

²¹² Nykänen 2017.

ollessa maksukykyinen ja saadessaan velan anteeksi, kysymykseen tulee velalliselle veronalainen tulo²¹³.

4.3.2. Luovutusvoiton ja -tappion säännösten soveltuminen velkakirjoihin

TVL 45–50 §:n säännöksiä sovelletaan omaisuuden luovuttamisesta saadun voiton tai tappion laskemisessa sekä luovutustappion vähentämisessä. Jotta luovutusvoiton verotusta koskevat säännökset tulevat sovellettaviksi, tulee luovutuksen kohteena olla TVL 45 §:n 1 momentissa ja TVL 50 §:n 1 momentissa tarkoitettua omaisuutta. TVL:sta kuitenkin puuttuu tarkempi määritelmä omaisuuden käsitteelle.²¹⁴ Tästä syystä tulkintaongelmat ovat liittyneet muun muassa velkakirjoihin²¹⁵. TVL 45 §:n 1 momentin sanamuoto ei itsessään kuitenkaan rajaa mitään omaisuutta luovutusvoittoverotuksen ulkopuolelle, mistä voidaan tulkita luovutusvoittoverotusta koskevien säännöksien soveltuvan kaikenlaiseen omaisuuden luovutukseen, jos luovutuksen kohteena olevaa omaisuutta ei ole rajattu muualla lainsäädännöksissä luovutusvoittoverotuksen soveltamisalan ulkopuolelle²¹⁶.

Joukkovelkakirjojen luovutuksiin on vakiintuneesti sovellettu luovutusvoittoa koskevia säännöksiä²¹⁷. Omaisuuden käsitettä on osin täsmennetty viimeaikaisen oikeuskäytännön myötä. Esimerkiksi KHO:n antamassa ratkaisussa KHO 2018:11 muuta juoksevaa velkakirjaa pidettiin TVL 45 §:n 1 momentin ja TVL 50 §:n 1 momentin tarkoittamana omaisuutena, jolloin luovutukseen tulivat sovellettavaksi luovutusvoittoa- ja tappiota koskevat säännökset. Juoksevan velkakirjan katsottiin ratkaisussa olevan arvopaperi, jolloin luovutustappion vähentämiseen soveltui TVL 50 §:n 3 momentin 2 kohtaa koskevat säännökset sen lopullisesta arvонmenetyksestä²¹⁸.

²¹³ Mattila 2017: 6.

²¹⁴ Rabinä ym. 2019: 227–229.

²¹⁵ Nykänen 2019a: 1.

²¹⁶ Penttilä 2019.

²¹⁷ Nykänen ym. 2013: 46.

²¹⁸ Rabinä ym. 2019: 344.

Ennen KHO:n antamaa ratkaisua KHO 2018:170²¹⁹ oikeustila ei ollut tavallisen velkakirjan osalta vielä selvä, mikä koskee myös OYL:n mukaisesti annettua pääomalinana, joka lukeutuu tavalliseksi velkakirjaksi²²⁰. Verotuskäytännössä TVL 45 §:n 1 momentin ja TVL 50 §:n 1 momentin tarkoittamana omaisuutena ei ole nimittäin yleensä pidetty tavalliseen velkakirjaan perustuvaa saatavaa²²¹. Tästä oli kuitenkin esitetty aiemmin oikeuskirjallisuudessa vastakkaisia näkemyksiä, joiden mukaan velkakirjojen luovutuksiin tulisi soveltaa luovutusvoittoa koskevia säännöksiä, sillä TVL:ssa ei ole rajattu tavallisen velkakirjan vastikkeellista luovutusta luovutusvoittoverotuksen ulkopuolelle²²².

TVL 45 §:n 1 momentin sanamuotoon perustuen luovutusvoiton verotus tulee sovellettavaksi minkä tahansa omaisuuden, myös saamisoikeuden, vastikkeellisen luovutuksen myötä syntyneeseen voittoon. Tämä on esimerkiksi KHO:n ratkaisun KHO 2018:11 perusteluista pääteltävissä, sillä siinä omaisuuden käsitettä ja luovutusvoittoverotuksen alaa on katsottu pidettävän laajana.²²³

Saamisoikeus, joka perustuu tavalliseen velkakirjaan, on siirrettävissä vastikkeellisesti kolmannelle ja velkakirjaan perustuva saatava on omaisuutta. Tämä tukee kantaa, jossa tavallisen velkakirjan vastikkeelliseen luovutukseen sovellettaisiin luovutusvoittoa koskevia säännöksiä. Vastaavasti tavallisen velkakirjan luovutuksesta aiheutuneella tappiolla tarkoitetaan TVL 50 §:n 1 momentin mukaista luovutustappiota. Kyseisessä TVL 50 §:ssä on erikseen säädetty tietyistä omaisuuden luovutuksien myötä syntyneistä tappioista, jotka eivät ole vähennyskelpoisia. Velkasaatavasta ei ole kuitenkaan mainintaa näissä säännöksissä.²²⁴

Seuraavassa kappaleessa käsitellään pääomalinan luovutuksesta syntyneen tappion vähennyskelpoisuutta ja KHO:n ratkaisua KHO 2018:170, joka on selkeyttänyt vallitsevaa oikeustilaa, sillä tavallisen velkakirjan katsotaan ratkaisun mukaan olevan TVL 50 §:n 1 momentin mukaista omaisuutta.

²¹⁹ Ratkaisua KHO 2018:170 avataan tarkemmin kappaleessa 4.3.3.

²²⁰ Nykänen 2019a: 1.

²²¹ Harsu 2018: 317.

²²² Nykänen ym. 2013: 47 ja Nykänen 2018: 16.

²²³ Nykänen 2018: 16.

²²⁴ Nykänen 2018: 16 ja Nieminen & Nykänen 2018: 22 ja 25.

4.3.3. Pääomalainan luovutuksesta syntyneen tappion vähennyskelpoisuus

Pääomalainan luovuttamiseen johtavia syitä voi olla erilaisia, sillä osakeyhtiön rahoitukseen liittyvissä tilanteissa ja olosuhteissa on luonnollisesti yhtiökohtaista vaihtelua. Kuten aiemmin tutkielmassa on mainittu, yksi merkittävä ja yleinen syy pääomalainan hyödyntämiseksi on yhtiön vakavaraisuuden parantaminen ja taustalla vaikuttava pyrkimys yhtiön huonon taloudellisen tilan vakauttamiseen. Siten voi syntyä tilanteita, joissa osakkeenomistaja tai muu velkoja on myynyt erikseen pääomalainasaatavan sen nimellisarvoa alemmasta käyvästä arvosta johtuen esimerkiksi velallisyhtiön huonosta taloudellisesta tilasta ja yhtiön epävarmasta kyvystä maksaa lainapääomaa takaisin²²⁵.

Edellisen kappaleen lopussa viitattiin oikeuskäytäntöä selkeyttäneeseen KHO:n antamaan ratkaisuun KHO 2018:170, jossa pääomalainasaatava luovutettiin sen nimellisarvoa alemmasta käyvästä arvosta. Ennen kyseistä ratkaisua oli nimittäin epäselvää, muodostuuko luovutuksen yhteydessä saatavan luovuttajalle vähennyskelpoinen luovutustappio tuloverotuksessa. Kyseinen KHO:n vuosikirjapäätös on merkittävä linjaratkaisu määrittäessään luovutusvoittoverotuksen alaa²²⁶.

Asiassa oli ratkaistavana kysymys siitä, voitiinko tavallisen velkakirjan luonteisen pääomalainasaatavan käyvän arvon mukaisen vastikkeen suuruudesta aiheutunutta tappiota pitää TVL 50 §:n 1 momentissa tarkoitettuna omaisuuden luovutuksesta syntyneenä tappiona²²⁷. Riidatonta asiassa oli se, että saamisen luovutukseen ei voitu soveltaa TVL 50 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaista luovutustappioon rinnastettavaa arvopaperin lopullista arvonmenetystä, sillä OYL 12 luvussa tarkoitettua pääomalainaa ei voida KHO:n mukaan rinnastaa arvopaperiin²²⁸.

Ratkaisussa tavalliseen velkakirjaan rinnastuvan pääomalainan luovutukseen päädyttiin soveltamaan luovutusvoittoa ja -tappiota koskevia säännöksiä. Tätä tulkintaa tulee ratkaisun mukaan soveltaa lähtökohtaisesti kaikkiin tavallisten velkakirjojen vastikkeellisiin

²²⁵ Verohallinto 2019b: kappale 3.2.

²²⁶ Nykänen 2019a: 1.

²²⁷ Rabinä ym. 2019: 229–230.

²²⁸ Nykänen 2019a: 1–3.

luovutuksiin.²²⁹ Kyseisessä tapauksessa henkilöllä A oli pääomalinasaatava yhtiöltä B Oy, jonka osakkeenomistaja A ei ollut. B Oy:ssä toteutettiin vuonna 2009 suunnattu osakeanti, jossa sovittiin myös osakkeenomistajien antamista lainoista yhtiölle. A antoi lainaa B Oy:lle 630 000 euroa ja samassa yhteydessä A:n lapset olivat merkinneet yhtiön osakkeita. Vuonna 2015 lainasta 356 505,47 euroa muutettiin OYL 12 luvun mukaiseksi pääomalinaksi yhtiön heikon taloudellisen tilanteen takia. A:n tarkoituksena oli luovuttaa vastikkeellisesti käyvästä arvosta pääomalinasaatavansa C Oy:lle. Tapauksessa oli kyse siitä, realisoituuko A:lle vähennyskelpoinen luovutustappio hänen luovuttaessa saatavan C Oy:lle ja mikäli näin ei ole, onko vaihtoehtoisesti saatavasta syntyvä tappio vähennyskelpoinen A:n verotuksessa pääomatulojen hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneena menona.²³⁰

KHO totesi perusteluissaan, että TVL:sta (1992/1535) puuttuu omaisuuden -käsitettä koskeva määritelmä²³¹, joten KHO käytti tulkinta-apunaan 1.1.2006 kumotun varallisuusverolain (VVL 1992/1537) ja sitä edeltäneen tulo- ja varallisuusverolain (TVL 1988/1240) varojen käsitettä tehdessään rajanvetoa omaisuuden määritelmälle TVL:ssa (1992/1535). Lisäksi perusteluissa annettiin merkitystä VVL:n esitöille sekä siviilioikeudelliselle omaisuuden käsitteelle. Nämä edellä mainitut lait ja esityöt tukivat KHO:n mukaan sitä linjaa, ettei VVL:n mukaisia saamisia tullut jättää TVL:ssa (1992/1535) tarkoitettun omai-

²²⁹ Rabinä ym. 2019: 230. Pääomalinainojen vastikkeelliset luovutukset lukeutuvat siis luovutusvoittoverotuksen piiriin kuuluvaan omaisuuteen. Velallisen maksukyvyttömyyden takia pääomalinainan eli tavalliseen velkakirjaan perustuvan saatavan lopullista arvonmenetystä ei pidetä TVL 50 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaisena arvopaperin arvonmenetyksestä johtuvana luovutustappiona. Tämä johtuu siitä, ettei tavallista velkakirjaa rinnasteta siviilioikeudelliselta luonteeltaan arvopaperiin. Tavalliseen velkakirjaan perustuvan omaisuuden menetys voi kuitenkin olla joissakin tapauksissa TVL 54 §:n 1 momentin mukaisesti pääomatuloon kohdistuvana tulonhankkimisesta johtuneena menona vähennyskelpoinen (KHO 2014:21). TVL 50 §:n 3 momentin 2 kohdan suppea tulkitseminen aiheuttaa epäsymmetrisen lopputuleman: TVL 50 §:n 1 momentin mukaista luovutustappiota voi muodostua kaiken laatuisten omaisuuden luovutuksesta, mutta TVL 50 §:n 3 momentin mukaiseen luovutustappioon lukeutuu vain arvopaperin arvonmenetys ja säännellyllä markkinalla kaupankäynnin kohteena olevan johdannaisen raukeaminen. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esitetty näkökohtia nykyisen oikeustilan epävarmuutta luovista tekijöistä liittyen siihen, voiko muunkin omaisuuden kuin arvopaperin lopullinen arvonmenetys olla luovutustappiona vähennyskelpoinen. Ks. lisää Rabinä ym. 2019: 345–346, Nykänen 2019b: 409–410, 412 ja Penttilä 2016a: 2 sekä Harsu 2018: 315, 320.

²³⁰ Ks. KHO 2018:170.

²³¹ TVL 45 §:ssä, 46 §:n 1 momentissa ja 50 §:ssä tai näitä säännöksiä koskevissa esitöissä ei ole määritelty tarkemmin, mitä säännöksissä viitattulla omaisuuden käsitteellä tarkoitetaan. Ks. KHO 2018:170.

suuden ulkopuolelle. OYL 12 luvun ehdot täyttävät pääomalainat luetaan siten kuuluvaksi TVL 50 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi omaisuudeksi. A:lle katsottiin näin ollen muodostuneen vähennyskelpoinen luovutustappio tuloverotuksessa.

KHO:n tulkinta ratkaisussa on siten lain sanamuodon mukainen²³². Ratkaisu on merkittävä ajatellen luovutusvoittoverotuksen alaa, sillä se vahvistaa tavallisten velkakirjojen vastikkeellisen luovutuksen kuuluvan luovutusvoittoverotuksen piiriin. Samalla ratkaisu selkeyttää TVL:n omaisuuden käsitteen tulkintaa. Ratkaisun perusteluista on pääteltävissä, että ratkaisun tulkinta ulottuu koskemaan lähtökohtaisesti kaikkia vastikkeellisesti luovutettuja tavallisia velkakirjoja.²³³

Lisäksi ratkaisun perusteluista on pääteltävissä se, että TVL 50 §:n luovutustappiota koskevan säännöksen soveltuminen tulee kyseeseen selkeästi vain sijoitustarkoituksessa annettujen velkasaatavien tappiolliseen luovuttamiseen. Mikäli lainan antamisessa ei ole kyse tulonhankkimistarkoituksesta, vähennyskelpoisena ei voida todennäköisestikään pitää velkakirjan aiheuttamaa tappiota, sillä TVL 31 §:n 4 momentin mukaan elantomenot eivät ole vähennyskelpoisia. Tällaiset tilanteet, joissa velan luovutus ei välttämättä realisoisi vähennyskelpoista luovutustappiota verotuksessa, voivat tulla kyseeseen muun muassa ystävyys- tai sukulaisuussuhteen perusteella annettuun velkaan.²³⁴

Edellä mainitun lisäksi pääomalainan luovutuksen yhteydessä voi esiintyä etuyhteystilanne, jossa saatava on luovutettu nimellisarvoa alemmasta käyvästä arvosta. Silloin Verohallinto on ohjeistanut esittämään tarvittaessa käytetystä käyvästä arvosta luotettavan selvityksen. Saatavan uuden omistajan kannalta tulee huomioida se, että hänen lainasäämisensä hankintamenoksi katsotaan maksettu käyvän arvon mukainen vastike, kun hänelle on luovutettu pääomalainasaatava sen nimellisarvoa alempaan käypään arvoon. Tämän lisäksi voi esiintyä tilanne, jossa lainaa saanut yhtiö saattaa myöhemmin sen talou-

²³² Penttilä 2019.

²³³ Luovutusvoittoa koskevia säännöksiä tulee soveltaa siten kaikkiin vastikkeellisesti luovutettuihin velkasaamiin, olipa kyseessä tavallinen velkakirja, juokseva velkakirja, joukkovelkakirja tai pääomalaina. Nykänen 2019a: 5.

²³⁴ Harsu 2018: 320 ja Nykänen 2019a: 5.

dellisen tilanteen parannuttua olla kykeneväinen maksamaan lainan pääomaa takaisin uudelle omistajalle enemmän kuin mitä uusi omistaja lainasta on maksanut. Silloin TVL:n mukaisissa soveltamistilanteissa uuden omistajan muuksi veronalaiseksi pääomatuloksi katsotaan kokonaan lainan hankintamenon ylittävä määrä. Velallisyhtiön kannalta kyseessä on edelleen lainan takaisinmaksu lainan nimellisarvoon asti. Mitä tulee lainalle mahdollisesti maksettavaan korkoon, käsitellään se korkotulona saajalleen.²³⁵

Yhteenvedonomaaisesti voidaan todeta, että pääomalainasaatavan tappiolliseen luovutukseen liittyvä veroriski on poistunut muodostuneen oikeuskäytännön myötä. Sijoittaja pystyy siten hyödyntämään luovutustappion, mikäli edellytykset vastikkeellisesta luovutuksesta ja tulonhankkimistarkoituksesta täyttyvät. Tämä edesauttaa sijoittajaa huomioimaan tällaisiin tilanteisiin liittyviä mahdollisia veroseuraamuksia etukäteen ennen sijoitusmuodon valintaa.

4.3.4. Pääomalainan lukeminen osaksi osakkeiden hankintamenoa

Aiemmin tutkielmassa todetun mukaisesti, mikäli yhtiön osakkeenomistaja tai henkilö, joka ei kuulu yhtiön osakkaisiin, luovuttaa vastikkeellisesti pelkän pääomalainasaatavan, tulee luovutuksesta syntynyt voitto tai tappio käsitellä verotuksessa luovutusvoittoa ja -tappiota koskevia säännöksiä soveltaen edellisessä kappaleessa käsitellyn KHO:n ratkaisun KHO 2018:170 oikeusohjeen tavoin²³⁶. Aiemmin oikeuskirjallisuudessa lähtökohdiana on pidetty pääomalainan vastikkeellisissa luovutuksissa sitä, että pääomalainalla on oma, osakkeiden hankintamenoista erillinen hankintameno. Pääomalainan ja osakkeiden vastikkeellisesta luovutuksesta syntynyt voitto tai tappio tulisi käsitellä verotuksessa erikseen luovutusvoittoa ja -tappiota koskevien säännösten mukaisesti. Merkitystä ei tulisi olla sillä, onko pääomalaina ja osakkeet luovutettu erikseen vai yhdessä samalle vai eri ostajille.²³⁷ Tosin tilanteissa, joissa pääomalainan yhtiölle antanut henkilö ei ole yhtiön

²³⁵ Verohallinto 2019b: kappale 3.2.

²³⁶ Penttilä 2019.

²³⁷ Nykänen 2018: 17.

osakkeenomistaja, ei henkilöllä ole luonnollisestikaan yhtiön osakkeita eikä näin pääomailainaa voida laskea mukaan osakkeiden hankintamenuon²³⁸.

KHO selvensi oikeustilaa antamalla ratkaisun KHO 14.12.2018 T 5890, joka koski osakkeenomistajan pääomailainan ja osakkeiden yhtäaikaista luovuttamista samalle ostajalle. Ratkaisu koski siis tilannetta, jossa pääomailainan luovuttaja oli samalla yhtiön osakkeenomistaja yhtiössä, jolta hänellä oli pääomailainasaaminen. Tapauksessa yhtiön osakas A oli antanut yhtiölle B Oy lainan, josta osa oli myöhemmin muutettu OYL 12 luvun mukaiseksi pääomailainaksi. Osakkaan tarkoituksena oli myydä omistamansa B Oy:n osakkeet ja samalla pääomailainasaatavansa samalle ostajalle C Oy:lle niiden käyvästä arvosta samalla kauppakirjalla. Kauppahinnan pääomailainasaatavalle oli arvioitu kuitenkin jäävän lainan nimellisarvoa pienemmäksi. KHO:n päätöksen mukaan pääomailainan ehdot huomioiden pääomailainan tulkittiin olevan osakkaan A:n lisäsjoiitus²³⁹ yhtiöön, jolloin pääomailainasaatavan nimellisarvo tuli lukea osaksi luovutettujen osakkeiden hankintamenua luovutustappion määrää laskettaessa. Tästä seuraten pääomailainasaatavan myymisestä ei lasketa erikseen luovutusvoittoa tai -tappiota, vaan saatavan ja osakkeiden luovutusta käsitellään verotuksessa yhtenä kokonaisuutena.²⁴⁰ Tällöin osakkeiden myyntihinnasta, johon sisältyy myös pääomailainasta maksettava määrä, vähennetään kyseessä olevien osakkeiden hankintamenu, joka muodostuu myös osakkeiden hankintamenuon sisältyvistä pääomailainoista²⁴¹.

KHO on perusteluissaan viitannut hallinto-oikeuden (HAO) perusteluihin, jonka mukaan oikeuskäytännössä on katsottu osakkeiden hankintamenuon lisättävänä lisäsjoiituksen luonteisena eränä pidettävän yhtiön osakkeenomistajan antamia pääomailainoja. Lisäksi

²³⁸ Nykänen 2019a: 2.

²³⁹ Pääomailaina katsottiin osakkeenomistajan yhtiöön tekemäksi lisäsjoiitukseksi jo KHO:n aiemmin antamassa ratkaisussa KHO 2016:49. Lisäsjoiituksen määrä tuli lisätä osakkeenomistajan osakkeiden hankintamenuon osakkeiden luovutustappion määrää vahvistettaessa. Ratkaisussa ei annettu merkitystä sille seikalle, miksi pääomailaina oli annettu. Aiemmassa verotuskäytännössä pääomailaina voitiin lukea mukaan osakkeiden hankintamenuon vain, jos lainanannon tarkoituksena oli yhtiön taloudellisen tilanteen vakauttaminen. Kyseisen ratkaisun myötä pääomailaina voidaan lukea osakkeiden hankintamenuon myös yhtiön konkurssitilanteessa, jossa osakkeenomistajalle realisoituu TVL 50 §:n 3 momentin mukainen osakkeiden luovutustappioon rinnastuva arvonmenetyt. Penttilä 2019.

²⁴⁰ Ks. KHO 14.12.2018 T 5890.

²⁴¹ Verohallinto 2019b: kappale 3.2.

ratkaisussa KHO on vedonnut saamaansa selvitykseen, jossa oli esitetty, että lainasaamiset oli konvertoitu pääomalainaksi, ja että pääomalainat olivat alun perin selkeästi liittyneet osakemerkintään.²⁴²

Veron määrän kannalta kysymyksellä pääomalainan lukemisesta osakkeiden hankintamenuon ei välttämättä ole suurta merkitystä. Asialla voisi olla merkitystä lähinnä silloin, jos osakkeiden tai pääomalainan arvo olisi noussut huomattavasti ja luovutusvoiton määrää laskettaessa sovellettavaksi voisi tulla hankintameno-olettaman käyttö, ja mikäli luovutusvoitto laskettaisiin erikseen niin osakkeista kuin pääomalainasta. KHO:n ratkaisun perusteluissa todetaan tapauksessa olevan kyse nimenomaan pääomalainasta ja sen poikkeavasta luonteesta verraten muihin lainasaamisiin, jolloin ratkaisun oikeusohjeen soveltaminen tulee rajoittumaan pitkälti tilanteisiin, joissa on kyse sekä osakkeiden että niihin liittyvien pääomalainojen luovuttamisesta samalle ostajataholle samanaikaisesti. Siten oikeusohjeen soveltaminen tulee kyseeseen ainakin niissä tilanteissa, joissa pääomalainasaatavalla on selkeä kytkös osakkeisiin. Tällainen kytkös voisi olla esimerkiksi, jos lainananto ja osakemerkintä ovat liittyneet toisiinsa. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että ratkaisun periaatteita voidaan todennäköisesti käyttää apuna myös tulkittaessa tilanteita, joissa kyse olisi yhtiölle annetun pääomalainan ja saman yhtiön osakkeiden luovuttamisesta yhtäaikaaisesti samalle ostajataholle, vaikka osakkeilla ja pääomalainalla ei olisi edellä mainittua kytköstä toisiinsa.²⁴³ Oikeuskäytännön puuttuminen kyseisestä tilanteesta aiheuttaa kuitenkin epävarmuutta sovellettavan tulkintalinjan suhteen.

Edellä mainitun lisäksi voi esiintyä tilanne, jossa osakkeenomistaja on luovuttamassa osakkeistaan vain osan. Sellaisessa tilanteessa pääomalainaa lasketaan mukaan luovutettujen osakkeiden hankintamenuon sen mukaan, mitä kyseisestä lainasaamisesta on sovittu osakkeita luovutettaessa. Edellytyksenä lisäksi on, että ostajalle siirrettävä osuus pääomalainasta on arvostettu käypään arvoon.²⁴⁴ Tilanteissa, joissa yhtiön osakas luovuttaa joko vain osakkeet tai pääomalainasaatavan, katsotaan niillä olevan omat hankintamenot ja

²⁴² Nykänen 2019a: 5.

²⁴³ Nykänen 2019a: 5–7.

²⁴⁴ Verohallinto 2019b: kappale 3.2.

niistä saatu luovutusvoitto tai -tappio tulee laskea erikseen. Näin tehdään myös silloin, jos osakkeet ja pääomalaina yhtäaikaisesti luovutetaan eri ostajatahoille.²⁴⁵

4.4. SVOP-rahaston varojenjaon verotus

4.4.1. Säännösten soveltamisala

Tutkielman kannalta säännökset koskien kotimaisten listaamattomien yhtiöiden SVOP-rahaston varojenjako on sisällytetty EVL:iin ja TVL:iin. Näitä säännöksiä sovelletaan OYL 13:1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun yhtiön vapaan oman pääoman rahastosta tapahtuvaan varojenjako, ja kyseiseen OYL:n pykälään viitataan varojenjaon verotusta koskevissa säännöksissä. Näin ollen näitä säännöksiä sovelletaan lähtökohtaisesti tilanteissa, joissa OYL:n säännöksiä sovelletaan yhtiön varojenjako.²⁴⁶ Vapaan oman pääoman rahaston varojenjako koskevia säännöksiä sovelletaan 1.1.2014 tai sen jälkeen saatuun varojenjako. Varojenjaon sisältäessä ennen 1.1.2014 tehtyjä pääomansijoituksia, on vuonna 2014 voimaan tulleita säännöksiä ensimmäisen kerran sovellettu 1.1.2016 tai sen jälkeen saatuun varojenjako.²⁴⁷

4.4.2. Varojenjaon käsittely osinkona ja sen verotus yksityishenkilöllä

Tutkielmassa mainittiin jo aiemmin, että SVOP-rahastosta tehtävän varojenjaon katsotaan verotuksellisesti olevan pääsääntöisesti osinkoa. Tässä yhteydessä merkitystä annetaan myös sille, onko varoja jakava yhtiö listattu vai listaamaton yhtiö²⁴⁸. Aihetta käsitellään tässä tutkielmassa kuitenkin vain julkisesti noteeraamattoman yhtiön osalta, koska julkisesti noteerattujen yhtiöiden²⁴⁹ eli listattujen yhtiöiden käsittely rajautuu tutkielman

²⁴⁵ Nykänen 2019a: 7.

²⁴⁶ Verohallinto 2020d: kappale 3.1.

²⁴⁷ Viitala 2018: 102.

²⁴⁸ Verohallinto 2020d: kappale 3.2.

²⁴⁹ Ks. määritelmä julkisesti noteeratulle yhtiölle TVL 33 a §:n 2 momentti. Listatulta yhtiöltä saatu osinko on luonnolliselle henkilölle ja kuolinpesälle 85 prosenttia veronalaista pääomatuloa ja 15 prosenttia verovapaata tuloa (TVL 33 a §:n 1 momentti).

varsinaisen tarkastelun ulkopuolelle. Asiaa on kuitenkin tarkoituksenmukaista sivuta lyhyesti toteamalla, että TVL 33 a §:n 3 momentin mukaan listatuissa yhtiöissä suoritettu varojenjakko katsotaan verotuksellisesti aina osingoksi, jolloin merkitystä ei ole sillä, mistä vapaan oman pääoman erästä varoja jaetaan²⁵⁰. Siten on huomattava, että myöhemmin tutkielmassa mainittavia poikkeussäännöksiä SVOP-rahaston varojenjaon käsittelemisestä osingon sijaan luovutuksena ei sovelleta julkisesti noteerattuihin yhtiöihin.

Julkisesti noteeraamattoman yhtiön luonnolliselle henkilölle jakamien osinkojen verotukselliseen käsittelyyn liittyvät säännökset ovat TVL 33 b §:n 6 momentissa. EVL:ssä tätä pääsääntöä vastaava säännös on EVL 6 a §:n 8 momentissa. Tilanteessa, jossa SVOP-rahastosta saatu varojenjakko on verotettu osinkona, ei tule kyseeseen osakkeiden hankintameno vähentäminen. Hankintameno pysyy ennallaan ja sen vähentäminen tulee kyseeseen vasta, kun osakkeet luovutetaan tai yhtiö jakaa varoja niin, että verotus suoritetaan luovutuksena.²⁵¹

Osingon eli yhtiön jakaman voiton katsotaan olevan luonteeltaan selkeästi juoksevaa tuloa. Yhtiön jakama osinko on yhtiöön tehdyn oman pääoman ehtoisen sijoituksen tuottoa.²⁵² Luonnollisen henkilön ja kuolinpesän saadessa osinkoa listaamattomasta yhtiöstä, jaetaan tämä osinko pääomatulo- ja ansiotulo-osinkoon. TVL 33 b §:n 1 momentin mukaan pääomatulo-osingoksi lasketaan enintään 8 prosentin osuus osinkoa saavan osakkeenomistajan omistamien osakkeiden matemaattisesta arvosta. Saatua osinkoa on tämän 8 prosentin ylittävältä osalta ansiotulo-osinkoa. Osakkeiden matemaattinen arvo saadaan yhtiön verovuotta edeltävän vuoden nettovarallisuuteen perustuen, jolloin yhtiön nettovarallisuus tilinpäätöshetkellä jaetaan yhtiön ulkona olevien osakkeiden lukumäärällä. Tässä laskelmassa ei huomioida yhtiön lunastamia ja muutoin hankkimia omia osakkeita.²⁵³ Aiemmin tutkielman kappaleessa 3.4 mainitun mukaisesti SVOP-sijoitus kasvat-

²⁵⁰ Viitala 2018: 99.

²⁵¹ Verohallinto 2020d: kappale 3.2.

²⁵² Nykänen 2018: 9.

²⁵³ Verohallinto 2020b: kappale 2.2 ja 2.2.1.

taa yhtiön varallisuutta. Näin ollen yhtiön nettovarallisuuden kasvusta seuraa yhtiön kaikkien osakkeiden matemaattisen arvon nousu, mikä kasvattaa listaamattoman yhtiön jakaman osingon pääomatulo-osuuden verotusta²⁵⁴.

Osingosta pääomatulona verotettava osa verotetaan 30 prosentin mukaan 30 000 euroon asti. Jos osingot ja muiden verotettavien pääomatulojen määrä yhteensä verovuonna ylittää 30 000 euroa, pääomatulon veroprosentti nousee yli menevältä osalta 34 prosenttiin.²⁵⁵ Listaamattomasta yhtiöstä osingonsaajan verovuonna saama pääomatulo-osinko on TVL 33 b §:n 1 momentin mukaan 150 000 euroon saakka veronalaista pääomatuloa 25 prosentin osalta ja verovapaata tuloa 75 prosentin osalta. Tämä euromääräinen raja ei ole yhtiökohtainen, vaan verovelvolliskohtainen. Tällöin luonnollista henkilöä verotetaan TVL:n mukaisesti 7,5 (25 x 30) tai 8,5 (25 x 34) prosentin verotasolla. Jos pääomatulo-osinko ylittää 150 000 euroa, verotetaan ylimenevä osa 85 prosentin osalta veronalaisena pääomatulona ja 15 prosentin osuus verovapaana tulona. Tämän 150 000 euron rajan ylityessä verotaso on 25,5 (85 x 30) tai 28,9 (85 x 34) prosenttia. TVL 33 b §:n 2 momentin mukaan ansiotulo-osingosta verotetaan 75 prosenttia veronalaisena ansiotulona ja loput 25 prosenttia verovapaana tulona. Verorasitus, joka kohdistuu ansiotuloksi katsottavaan varojenjaon osuuteen, riippuu verovelvollisen ansiotulojen määrästä. Esimerkiksi 55 prosentin verokannalla verorasitus on 41,25 (75 x 55) prosenttia.²⁵⁶

4.4.3. Ehdot varojenjaon verottamiselle luovutuksena

Aiemmin mainitun mukaisesti SVOP-rahaston varojenjako voidaan käsitellä pääsäännöstä poiketen listaamattomissa yhtiöissä osingon sijaan veronalaisena luovutuksena tiettyjen laeissa säädettyjen edellytyksien täytyessä. Koska kyse on poikkeussäännöksistä, niitä on tulkittava suppeasti²⁵⁷. TVL 45 a §:ssä ja EVL 6 c §:n 1 momentissa säädetään tästä poikkeuksesta seuraavaa:

²⁵⁴ Mattila 2017: 14.

²⁵⁵ Veronmaksajain keskusliitto ry 2020.

²⁵⁶ Penttilä 2014: 129, Verohallinto 2020b: kappale 2.2 ja Veronmaksajain keskusliitto ry 2020.

²⁵⁷ Ks. VaVM 32/2013 vp, s. 10.

Muusta kuin julkisesti noteeratusta yhtiöstä saatua osakeyhtiölain 13 luvun 1 §:n 1 kohdassa tarkoitettua varojenjako vapaan oman pääoman rahastosta pidetään veronalaisena luovutuksena siltä osin kuin verovelvolliselle palautetaan tämän yhtiöön tekemä pääomansijoitus, jos:

- 1) pääomansijoituksen tekemisestä on varoja jaettaessa kulunut enintään kymmenen vuotta; ja
- 2) verovelvollinen esittää tässä pykälässä tarkoitettujen edellytysten täyttymisestä luotettavan selvityksen.

Verovelvollisen tulee siis selvittää veroilmoituksellaan seuraavien neljän edellytyksen täyttyvän, jotta varojenjako käsitellään luovutuksena ja kyseessä on pääomansijoituksen palauttaminen²⁵⁸:

- a) varoja jakaa listaamaton yhtiö
- b) jaettavat varat ovat lähtöisin pääomansijoituksesta
- c) pääomansijoitus palautetaan sen tehneelle henkilölle
- d) pääomansijoituksen tekemisestä on varoja jaettaessa kulunut enintään 10 vuotta

SVOP-rahaston varojenjako käsitellään TVL 45 a §:n tavoin kaikkien verovelvollisten osalta, joilla edellä mainitut edellytykset täyttyvät. Jos tilanne on se, että edellytykset täyttyvät eri aikoina ja eri yhteyksissä tehtyjen sijoitusten takia vain joidenkin osakkaiden osalta, varojenjako käsitellään näiden verotuksessa TVL 45 a §:ssä tarkoitetun mukaisesti ja muiden osalta verotus toteutetaan osinkona.²⁵⁹ Seuraavaksi syvennytään edellä mainittujen b, c ja d-kohtien ehtoihin, joiden täytyessä varojenjako toteutetaan luovutuksena:

- b) Jaettavat varat ovat peräisin pääomansijoituksesta

Käytännössä yhtiötä koskevan listaamattomuusehdon täyttymisen jälkeen arvioitavaksi seikaksi tulee jaettavien varojen alkuperän selvittäminen ja pääomansijoituksen luonnetta koskevan ehdon täytyminen. Edellä mainituissa TVL:n ja EVL:n poikkeussäännöksissä ei ole kuitenkaan määritelmää pääomansijoituksen käsitteelle²⁶⁰. Hallituksen esityksen

²⁵⁸ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.

²⁵⁹ HE 185/2013 vp., s. 44.

²⁶⁰ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.1.

mukaan pääomansijoituksella tarkoitetaan vapaan oman pääoman rahastoon yhtiön osakkeiden tai optio- tai muiden erityisten oikeuksien merkintähinnoista merkittyjä maksuja. Lisäksi pääomansijoitukseksi luettaisiin vapaan oman pääoman rahastoon merkittyjä muita oman pääoman sijoituksia.²⁶¹ Viimeksi mainitusta tärkeimpänä esimerkkinä voidaan pitää yhtiön osakkaan sijoitusta yhtiön SVOP-rahastoon²⁶². Lisäksi tutkielman kappaleissa 2.3.1 ja 2.4.1 mainitun mukaisesti TVL 45 a §:n ja EVL 6 c §:n 1 momentin mukainen pääomansijoitus on mahdollista tehdä niin, että yhtiöltä oleva saatava osakkaalle, kuten pääomalaina, muutetaan sijoitukseksi vapaan oman pääoman rahastoon²⁶³.

Yhtenä vaihtoehtona vapaan oman pääoman rahaston syntymiselle on voinut olla tehdyt rahastosiirrot. Kuitenkin arvioitaessa luovutuksena verottamisen edellytyksien täyttymistä jaettaessa varoja vapaan oman pääoman rahastosta, kyseessä ei ole vapaan oman pääoman rahastoon tehdystä pääomansijoituksesta, jos kyseessä on yhtiön vapaan oman pääoman rahastoon siirretyistä voittovaroista. Rahastosiirron on voitu siirtää vapaan oman pääoman rahastoon myös sellaisia varoja, jotka on alun perin olleet seurausta yhtiön tehdystä pääomansijoituksesta. Kyseessä on TVL 45 a §:ssä tai EVL 6 c §:ssä tarkoitettu pääomansijoituksen palauttaminen, jos vapaan oman pääoman rahastosta jaetaan varoja, jotka ovat alun perin esimerkiksi osakkeiden merkinnän yhteydessä kirjattu ylikursisirahastoon ja siirretty myöhemmin rahastosiirron vapaan oman pääoman rahastoon. Tämä tulkinta edellyttää kuitenkin luotettavan selvityksen antamista pääomansijoituksina rahastoon siirrettyjen ja sieltä edelleen jaettujen varojen alkuperästä.²⁶⁴

Vapaan oman pääoman rahasto voi siis muodostua eri lähteistä peräisin olevista varoista, jolloin varojenjakohetkellä rahastossa voi olla esimerkiksi TVL 45 a §:ssä ja EVL 6 c §:ssä tarkoitettuja pääomansijoituksia tai varoja, jotka on siirretty sinne yhtiön voittovaroista. Tällaisessa tilanteessa varojenjakoa käsitellään sekä luovutuksena että osinkona TVL 45 a §:ssä ja EVL 6 c §:ssä tarkoitettujen pääomansijoitusten ja rahastossa olevien voittovarojen suhteessa.²⁶⁵

²⁶¹ HE 185/2013 vp., s. 30 ja 44.

²⁶² Viitala 2018: 100.

²⁶³ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.1.

²⁶⁴ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.1.

²⁶⁵ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.1.

Mikäli näiden edellytysten täytyminen on epäselvää, suoritetaan verotus osinkona. Jakopäätöksessä tulee mainita jaon määrä ja mitä varoja jakotilanteessa käytetään (OYL 13:6.3 §). Edellytykset koskien varojen alkuperää vaatii yhtiön kirjanpidolta korostunutta tarkkuutta. Kirjanpidossa voidaan käyttää esimerkiksi erillisiä tilejä voittovaroista muodostetuille vapaan oman pääoman rahastoille ja SVOP-rahastoille.²⁶⁶ Yhtiön on mahdollista muodostaa kirjanpidossaan erilliset vapaan oman pääoman rahastot pääomansijoituksille ja voittovaroista siirrettäville varoille, jolloin varojenjako on mahdollista kohdistaa joko pääomansijoituksia tai voittovaroja sisältävään rahastoon. Toisaalta yhtiöllä voi olla kirjanpidossaan vapaan oman pääoman rahastossa erilliset alatilit pääomansijoituksia ja voittovaroista siirrettäviä varoja varten, jolloin varojenjako on mahdollista kohdistaa tiettyyn rahaston alatiliin. Merkityksellisenä on pidetty sijoituksen tekohetken kirjanpidollista käsittelyä. Verotuksellisesti ei voida pitää luotettavana selvityksenä varojen alkuperästä myöhemmin kirjanpidossa tehtyä varojen eriyttämistä.²⁶⁷

OYL ei rajoita vapaan oman pääoman rahastoon sijoitettavaa tahoja, jolloin sijoituksen voi tehdä niin yhtiön osakas kuin yhtiön ulkopuolinen taho. Jos sijoituksen vapaan oman pääoman rahastoon on tehnyt muu taho kuin yhtiön osakas ja varoja palautetaan hänelle, arvioidaan varojenjaon käsittely verotuksellisesti tapauskohtaisesti. Arvioinnissa huomioidaan jaettavien varojen alkuperäinen luonne.²⁶⁸ Tällaista sivullisen tekemää SVOP-sijoitusta ja sen arviointia pääomansijoituksena on käsitelty tutkielman kappaleessa 3.3.1. Oikeuskäytännön puute sivullisen tekemien SVOP-sijoitusten osalta luo verotuksellisia riskitekijöitä, sillä kyseisissä tilanteissa voi tulla arvioitavaksi lahjaverotuksen mahdollisuus varsinkin, jos sijoitus on toteutettu perhepiirissä. Tämä osaltaan vaikuttaa siihen, miksi SVOP-sijoitus sivullisen tekemänä voi näytyä epätarkoituksenmukaisena.

²⁶⁶ Mattila 2017: 15.

²⁶⁷ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.1.

²⁶⁸ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.1.

c) Pääomansijoitus palautetaan sen tehneelle henkilölle

Pääomansijoituksen verottaminen luovutuksena edellyttää pääomansijoitusluonteen lisäksi, että pääomanpalautuksen saava henkilö on sama verovelvollinen, joka on tehnyt sijoituksen. Mikäli muulle kuin pääomansijoituksen tehneelle henkilölle palautetaan varoja, katsotaan varojenjaon olevan verotuksessa kokonaan osinkoa.²⁶⁹ Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä (VaVM) 32/2013 vp on asiaan liittyen todettu, että alkuperäisen sijoittajan kuolinpesän on mahdollista saada vaatimuksesta sama veroetu, kuin mikä alkuperäisellä sijoittajalla olisi ollut, jos pääomansijoitus olisi jaettu suoraan hänelle²⁷⁰. Tätä voidaan soveltaa vain jakamattomaan kuolinpesään, jolloin kuolinpesä rinnastuu TVL 45 a §:ssä ja EVL 6 c §:n 1 momentin tarkoittamaksi pääomansijoituksen tehneeksi henkilöksi²⁷¹.

Tilanteessa, jossa osakkeet luovutetaan, osakkeenomistajan oikeudet siirtyvät luovutuksensaajalle. Tällaisia osakkeenomistajan oikeuksia ovat muun muassa oikeus saada yhtiöstä varoja OYL 13:1 §:n 1 momentin 1 kohdan tarkoittamissa varojenjako-tilanteissa. Tästä huolimatta varojenjako vapaan oman pääoman rahastosta muuntuu osakkeiden omistajavaihdoksen yhteydessä verotuksessa osingoksi, vaikka se ei yhtiöoikeudellisesti eikä taloudelliselta luonteeltaan sitä ole. Omistajanvaihdoksessa osakeyhtiön vapaan oman pääoman rahastoon tehty pääomansijoitus, kuten SVOP-rahastoon merkitty osakkeiden merkintähinta, muuntuu omistajan vaihtuessa verotuksellisesti yhtiön voittovaroiksi. Tätä muuntumista ei tapahdu, jos osakkeiden merkintähinta on kirjattu osakepääomaan.²⁷² Näin ollen osakkeiden omistajavaihdoksessa katkeaa mahdollisuus saada takaisin luovutuksena verotettavana tulona yhtiön vapaan oman pääoman rahastoon sijoitettu pääoma²⁷³.

²⁶⁹ Viitala 2018: 101.

²⁷⁰ VaVM 32/2013 vp, s. 10.

²⁷¹ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.2.

²⁷² Penttilä 2014: 132–133.

²⁷³ Penttilä 2016c: 454.

d) Pääomansijoituksen tekemisestä on varojenjaossa kulunut enintään kymmenen vuotta

Aiemmin käsitellyjä ehtoja koskevien arviointien jälkeen kyseeseen tulee vielä ajan kulumiseen liittyvän ehdon täyttymisen arviointi. Käytännössä TVL 45 a §:ssä on näiden edellä mainittujen edellytysten lisäksi rajoitettu määräajalla pääomanpalautuksen vero-kohtelua luovutuksena. Varojenjaon luovutusverokohtelun soveltamisen edellytyksenä nimittäin on, että varojenjaosta päätettäessä pääomansijoituksen tekohetkestä on kulunut enintään kymmenen vuotta.²⁷⁴ Tämän edellytyksen täyttymisen arvioimiseksi on määrittävä pääomansijoituksen tekemisajankohta ja sen palautusajankohta²⁷⁵.

Osakkeiden merkintämaksuina tehdyt pääomansijoitukset katsotaan tehdyksi, kun osakkeet on merkitty²⁷⁶. OYL 2:1 §:n 2 momentin mukaan osakeyhtiön perustamissopimuksen allekirjoituksella osakkeenomistaja merkitsee perustamissopimuksesta ilmenevän määrän osakkeita. Yhtiön toiminnan aikana tapahtuvassa osakeannissa OYL 9:9 §:n mukaan osakkeen merkinnän tulee tapahtua todisteellisesti. Tällöin merkinnästä tulee käydä ilmi osakkeiden merkitsijä, merkinnän kohteena olevat osakkeet sekä se, mihin osakeanti päätökseen merkintä perustuu. Lisäksi on mahdollista, että SVOP-rahastoon on siirretty rahastosiirroin varoja, jotka ovat alkuperältään yhtiöön tehtyjä pääomansijoituksia. Pääomansijoituksen tekemisajankohtana on tällöin pidetty alkuperäisen pääomansijoituksen tekohetkeä yhtiöön.²⁷⁷

SVOP-rahastoon tehty vastikkeeton pääomansijoitus perustuu sijoittajan ja yhtiön välillä tehtyyn sopimukseen. Hallituksen esityksessä ei oteta kantaa siihen, milloin pääomansijoituksen voidaan katsoa tapahtuneen, kun SVOP-rahastoon tehdään tällainen vastikkeeton pääomansijoitus. Siten sitovan sopimuksen tekohetkeä tulee pitää pääomansijoituksen tekemisajankohtana.²⁷⁸

²⁷⁴ Viitala 2018: 101.

²⁷⁵ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.3.

²⁷⁶ HE 185/2013 vp., s. 44.

²⁷⁷ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.3.

²⁷⁸ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.3.

SVOP-palautuksen ajankohtaa arvioitaessa merkityksellisenä pidetään varojen maksumerkitystä²⁷⁹. Sen sijaan varojenjako koskevan päätöksen tekemisajankohdalla ei katsota olevan merkitystä arvioitaessa kymmenen vuoden aikarajaa. Verohallinto on ohjeessaan ohjeistanut myös kymmenen vuoden määräaikaan liittyen tilanteita, joissa pääomansijoituksen tehneellä osakkeenomistajalla on varojen jakohetkellä eri ajankohtina tehtyjä pääomansijoituksia. Tällöin varoja katsotaan palautettavan alkaen vanhimmasta sijoituksesta.²⁸⁰ Siten kaikki edellä mainitut seikat huomioiden luovutuksena verottamiselle asetettu määräaika edellyttää varojen palauttamisessa etukäteissuunnittelua. Samalla se korostaa sijoittajan vastuuta seurata sijoituksiensa teosta kulunutta aikaa.

4.4.4. Varojenjaon käsittely luovutuksena ja sen jaksottamisen verotus

Mikäli edellytykset SVOP-palautuksen käsittelyyn verotuksessa luovutuksena täytyvät, luovutuksesta saatuun voittoon tulevat sovellettavaksi säännökset koskien varojenjaossa saadun luovutusvoiton laskemista. Luovutuksena käsiteltävästä varojenjaosta vähennetään TVL 46 a §:n mukaan osakkeen poistamaton hankintameno, joka voi olla enintään luovutuksena pidettävän varojenjaon määrä. Varojenjaosta ei voi siten muodostua luovutustappiota. Sen sijaan tilanteessa, jossa osakkeen poistamaton hankintameno on luovutuksena pidettävää varojenjako pienempi, vähennetään poistamaton hankintameno määrä.²⁸¹ Tätä TVL 46 a §:ä vastaava sääntely on EVL 6 c §:ssä²⁸².

Tilanteessa, jossa varojenjako käsitellään verotuksessa luovutuksena ja tulo ei ylitä hankintamenoa, ei tulon saantivaiheessa muodostu verotettavaa tuloa, eikä SVOP-rahaston palautus aiheuta välittömiä veroseuraamuksia. Tällöin hankintameno kuitenkin pienenee, jolloin mahdollisesti myöhemmin realisoituva luovutusvoitto joko suurenee tai luovutustappion määrä pienenee. Poikkeuksia ovat kuitenkin tilanteet, jossa osakkeet voidaan luovuttaa myöhemmin verovapaasti tai jos luovutuksen yhteydessä on mahdollista soveltaa

²⁷⁹ HE 185/2013 vp., s. 30.

²⁸⁰ Ks. lisää Verohallinto 2020d: kappale 3.3.1.3.

²⁸¹ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.2.

²⁸² Penttilä 2014: 135–136.

hankintameno-olettamaa todellisen hankintamenon sijasta. Tilanteessa, jossa luovutuksena käsiteltävä varojenjako ylittää hankintamenon, sovellettava pääomatuloverokanta ylimenevältä osalta on 30 tai 34 prosenttia.²⁸³

Tässä yhteydessä mielenkiintoista on myös se, että TVL 46 a ja EVL 6 c §:iin sisältyy pääomanpalautuksen veronalaisen tulon laskemisessa sovellettu euro eurosta -periaate. Osakkeen hankintamenon ollessa 100 euroa, voidaan SVOP-rahastosta jaetusta 20 euron luovutuksesta vähentää 20 euroa, jolloin veronalaista tuloa ei muodostu. Osakkeen hankintamenosta jää kuitenkin vielä jäljelle 80 euroa. Jos SVOP-rahastosta jaettu määrä on 110 euroa, veronalaiseksi tuloksi muodostuu 10 euroa hankintamenon vähentämisen jälkeen.²⁸⁴ Tämän euro eurosta -periaatteen mukaan pääomanpalautus kohdistuu kaikkiin osakkaan osakkeisiin, jotka osakkaalla on omistuksessa pääomanpalautuksen ajankohdantana. Tämä tarkoittaa sitä, että pääomanpalautus kohdistuu myös mahdollisesti myöhemmin hankittuihin osakkeisiin samalla pienentäen niiden hankintamenoa.²⁸⁵

Pääomanpalautuksesta muodostuva voitto lasketaan osakekohtaisesti. Jokaisella osakkeella on oma hankintameno, jolloin kullekin osakkeelle maksetusta pääomanpalautuksen määrästä vähennetään vain kyseessä olevan osakkeen hankintamenoa. Useassa erässä hankittujen osakkeiden kohdalla voitto lasketaan jokaisen erän osalta erikseen. Tämä tarkoittaa siis sitä, ettei tietyn osakkeen hankintamenoa voida vähentää jollekin toiselle osakkeelle maksetusta pääomanpalautuksesta. KHO:n SVOP-rahaston palautusta koskevassa julkaisemattomassa ratkaisussa KHO 2012:5 (KVL 2010/60) katsottiin, ettei ole mahdollista kohdistaa pääomanpalautusta vain tietyille osakkeille tai erisuuruisena eri osakkeille. Siten ratkaisun mukaan palautusta ei voida suunnatusti kohdistaa osakkaan eri aikoina ja eri hankintamenoilla hankkimille osakkeille. Tähän perustuen ratkaisussa katsottiin, että palautus tulee tasaisesti kohdistaa kaikkien osakkaan omistamien osakkeiden välillä. Kyseisen tapauksen vallitsevissa olosuhteissa osakkaan näkökulmasta olisi ollut edullista kohdistaa SVOP-rahaston palautus eri osakkeille johtuen siitä, että osakkeiden hankintamenot erosivat merkittävästi toisistaan.²⁸⁶

²⁸³ Viitala 2018: 145 ja Penttilä 2014: 129.

²⁸⁴ Penttilä 2014: 135–136.

²⁸⁵ Rabinä ym. 2019: 280. Ks. KVL 2018/44.

²⁸⁶ Viitala 2018: 104.

Lisäksi voi esiintyä tilanne, jossa osakekaupan tai osakkeiden lahjoituksen yhteydessä osakkeenomistaja pidättää itsellään oikeuden SVOP-rahastoon tekemäänsä pääomansijoitukseen. Silloin luovutettujen tai lahjoitettujen osakkeiden poistamatonta hankintamenoa ei voi vähentää varojenjaosta, mikäli luovutusvoiton verottamista koskevat säännökset tulevat sovellettavaksi oikeuden pidättäneen henkilön myöhemmin saamaan varojenjako. Käytännössä varojenjaon saajalla ei ole enää omistuksessa osakkeita, mistä seuraten hänellä ei ole jäljellä osakkeiden hankintamenoa. Varojenjako katsotaan silloin kokonaisuudessaan saajalleen veronalaiseksi pääomatuloksi.²⁸⁷

Verohallinnon syventävän vero-ohjeen mukaan TVL 46 a § eroaa TVL 46 §:n luovutusvoiton laskemista koskevasta yleissäännöksestä siten, ettei säännöksessä säädetä hankintameno-olettaman vähentämisestä. Luovutusvoittoa laskettaessa varojenjaossa vähennettävä enimmäismäärä on TVL 46 a §:n mukaan osakkeen poistamaton hankintameno myös silloin, jos osakkeen poistamaton hankintameno on luovutuksena pidettävää varojenjako pienempi. Verohallinnon mukaan tämä merkitsee sitä, ettei TVL 46 §:n 1 momentin mukaista hankintameno-olettamaa voi vähentää veronalaisesta varojenjaosta.²⁸⁸ Oikeuskirjallisuudessa asiasta on esitetty kuitenkin toisenlaista tulkintaa ja perustelua, jossa hankintameno-olettaman käyttö katsottaisiin sallittavaksi²⁸⁹.

Tutkielman kannalta varojenjaon jaksottamisen osalta sovellettavaksi tulevat yleiset TVL:n ja EVL:n tulon jaksottamista koskevat säännökset, kun mietitään varojenjaon jaksottamista oikealle verovuodelle. Tutkielman kappaleessa 2.4.2 on mainittu varojenjaon SVOP-rahastosta vastaavan menettelyltään pääosin osingonjakoa. Tämä tulkinta antaa perustaa sille, että myös luovutuksena käsiteltävä varojenjako katsotaan jaksotettavan samoin periaattein, kuin mitä yhtiön jakaman osingon suhteen noudatetaan.²⁹⁰ Pääsääntöisesti varojenjaon jaksottamisessa noudatetaan TVL 110 §:n 1 momenttia, jos saajan verotus tapahtuu TVL:n mukaan. Tämän perusteella varojenjako on sen verovuoden veronalaista tuloa, jonka aikana se on ollut yhtiökokouksen päätöksen mukaan nostettavissa.

²⁸⁷ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.2.

²⁸⁸ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.2.

²⁸⁹ Ks. lisää Penttilä 2014: 136.

²⁹⁰ Verohallinto 2020d: kappale 3.3.4.

Mikäli yhtiökokouksen osingonjakopäätöksessä ei ole määräyksiä koskien osingon maksamisajankohtaa, katsotaan osingon olevan nostettavissa samana päivänä, jona yhtiökokous on pidetty.²⁹¹

Luovutuksena ja osinkona verottamisen erilaisesta verorasituksesta johtuen sijoittajan on järkevää pohtia, kummassa muodossa verottaminen tulee hänelle edullisemmaksi. Verraten luovutuksena verotettavan palautuksen verorasitusta kappaleessa 4.4.2 läpikäytyyn osinkoverotukseen, voidaan huomata, ettei osinkoverotus ole välttämättä aina verovelvolliselle epäedullisempi vaihtoehto. Huomionarvoista on se, että varojenjaon verottaminen osingon muodossa ei pienennä hankintamenoa. Usein käytännössä tilanne on kuitenkin se, ettei verovelvolliselle jäisi veronalaista tuloa varojenjaosta vähennettävän hankintamenoa jälkeen, jolloin varojenjaon luovutuksena näyttäytyy houkuttelevampana vaihtoehtona verraten osinkoverotukseen.²⁹² Verosuunnittelun ja voitonjaon optimoinnin näkökulmasta voidaan todeta, että osingonjaon korvaaminen SVOP-palautuksella on perusteltua lähinnä silloin, kun palautukseen ei liity osakastasolla välittömiä veroseuraamuksia²⁹³.

Osakkaan välittömien veroseuraamuksien näkökulmasta katsottuna ainoa tapa välttää osakastasolla voitonjaon välitön verotus on SVOP-palautuksen verottaminen pääomanpalautuksena. Nimittäin osingosta verotettaisiin vähintään 7,5 prosenttia, jos kyse olisi nettovarallisuusosingosta, eikä osingon määrä ylittäisi 150 000 euroa. Toisaalta SVOP-rahaston palautuksesta aiheutuu osakastasolla välitön verotus, jos osakkeen hankintamenoa ei ole tarpeeksi jäljellä. Silloin osakkeenomistajan, jolla on mahdollisuus nostaa nettovarallisuusosinkoa yhtiöstä 7,5 tai 8,5 prosentin veroasteella, verorasitus on pienempi verraten pääomanpalautuksen verotasoon.²⁹⁴

Lisäksi sijoittajan on hyvä huomioida, että määrältään pienet SVOP-palautukset on mahdollista katsoa osakkaalle täysin verovapaaksi tuloksi, vaikka osakkeen hankintamenoa ei olisi tarpeeksi jäljellä. TVL 48 §:n 6 momentin mukaan edellytyksenä tälle on, että

²⁹¹ Rabinä ym. 2019: 916.

²⁹² Penttilä 2014: 129.

²⁹³ Viitala 2018: 145–146.

²⁹⁴ Viitala 2018: 145.

osakas on verovuoden aikana saanut yhteensä enintään 1 000 eurolla pääomanpalautuksia tai myynyt osakkeita, rahasto-osuuksia ja muuta vastaavanlaista omaisuutta vastaavasta arvosta. Tästä rajatun verovapauden mahdollistamasta säännöksestä huolimatta osakkeen hankintameno pienenee pääomanpalautuksesta vähennetyn hankintamenon määrällä.²⁹⁵

4.4.5. Suosivan varojenjaon soveltuminen

SVOP-sijoituksen varojenjaon kohdalla voi esiintyä myös harvinaisempia tilanteita, joissa varoja voidaan jakaa syystä tai toisesta suosivasti. Tutkielman kappaleessa 2.4.2 mainitun mukaisesti OYL sinänsä sallii kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella varojenjaon muussa kuin osakkeenomistuksen suhteessa. Käytännössä tällaisen päätöksen taustalla voisi olla esimerkiksi sopimus varojen palauttamisesta aiemmin muita suuremman lisäsijoituksen tehneelle taholle, kuten enemmistöosakkeenomistajalle²⁹⁶. Tällaista varojenjakoja saatetaan kuitenkin arvioida verotuksellisesti suosivana varojenjakona, ja siksi se voi muodostua verovaikutuksiltaan kielteiseksi ja epätarkoituksenmukaiseksi tilanteeksi sijoituksen pääoman palauttamisvaiheessa²⁹⁷.

Suosivasta voitonjaosta ei ole olemassa laintasoista sääntelyä verolaissa²⁹⁸. Siten tulkinnaassa saatetaan nojautua Verohallinnon osinkotulon verottamista koskevaan kantaan, jonka mukaan tilanteessa, jossa osinko maksetaan toiselle osakkeenomistajalle tai muulle kuin osakkeenomistajalle, katsotaan osakkeenomistajan luopuneen toisen verovelvollisen hyväksi hänelle OYL:n tai yhtiöjärjestyksen mukaan kuuluvasta osingosta. Tähän perustuen osinko olisi sen osakkaan veronalaista tuloa, jolle kyseinen osinko olisi kuulunut lain ja yhtiöjärjestyksen mukaan. Lisäksi sen verovelvollisen kohdalla, jolle osinko maksetaan suosivaan varojenjakoön perustuen, tulisi kyseeseen saatu lahja osingosta luopuneelta

²⁹⁵ Viitala 2018: 146.

²⁹⁶ Ossa 2011: kappale 3.

²⁹⁷ Ossa 2011: kappale 3 ja Alhola 2018.

²⁹⁸ Immonen ym. 2014: 225–228.

osakkeenomistajalta. Tällöin lahjana saadun osingon verotukseen soveltuisi lahjansaa-
jalla perintö- ja lahjaverolain (PerVL 1940/378) säännökset.²⁹⁹ Kokonaisuutena huomi-
onarvoista sijoittajan kannalta onkin se, että huolimatta OYL:n sallimasta suosivasta va-
rojenjakomahdollisuudesta, on tilanteesta aiheutuva mahdollinen veroriski syytä tunnisi-
taa jo SVOP-sijoituksen tekovaiheessa.

Edellä mainittu verotuksellinen tulkintariski on olemassa riippumatta SVOP-sijoituksen
tekotavasta eli onko sijoitus ollut alun perin osakevastikkeellinen vai -vastikkeeton. Huo-
mionarvoista kuitenkin on, että tämän kappaleen alussa mainittu riski voisi olla vältettä-
vissä hyödyntämällä erilaisia osakkeita. Tämä tarkoittaisi sitä, että SVOP-sijoitus toteu-
tettaisiin osakevastikkeellisesti niin, että kyseessä olevia osakesarjan osakkeita olisi vain
toisella tai osalla yhtiön osakkaista, jolloin SVOP-rahaston varoja jaettaessa päätettäisiin
jakaa varoja vain kyseisen osakesarjan osakkeille.³⁰⁰

Tutkielman kappaleessa 3.3.1 todettiin, että yhtiön muiden osakkeenomistajien lahjave-
rotusta sijoitushetkellä voitaisiin puoltaa erityisesti olosuhteissa, joissa sijoituksen tekijä
on osakkeenomistajan lähipiiristä eikä sijoituksella ole havaittavissa liiketaloudellista pe-
rustetta. Siten tällaisen tilanteen ongelmallisuutta saattaisi lisätä se, jos suosiva varojen-
jako ja siitä johtuvat epätarkoituksenmukaiset verovaikutukset katsottaisiin soveltuvaksi
myös pääoman palautushetkellä olosuhteista tai lähipiiritilanteesta riippumatta.

²⁹⁹ Verohallinto 2020b: kappale 5.3. ja ks. Alhola 2018.

³⁰⁰ Alhola 2018.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmassa on tarkasteltu varoja sijoittavan luonnollisen henkilön näkökulmasta pääomalainan ja SVOP-sijoituksen pääoman tuoton ja pääoman nostamisen verokohtelua. Tutkielman tarkoituksena oli selvittää viimeaikaisen tuloverotusta koskevan oikeuskäytännön valossa ehdot, joilla kyseisten instrumenttien muodossa sijoitettuja varoja voidaan nostaa tai siirtää kolmannelle sekä miten tällaisia toimenpiteitä verotetaan varoja sijoittaneen luonnollisen henkilön eli osakkeenomistajan tai muun ulkopuolisen tahon näkökulmasta. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, miten instrumenttien muodossa sijoitettujen varojen kautta syntyvää mahdollista pääoman tuottoa käsitellään verotuksessa. Tämän lisäksi tarkoituksena oli nostaa esiin verosuunnittelun näkökulmasta ehtoja, joiden myötä veroseuraamukset ovat kyseisissä tilanteissa verovelvollisen kannalta edullisemmat. Tutkielman johtopäätöksissä käsitellään ensin yhteenvetona pääomalainan ja SVOP-sijoituksen yleisestä verotuskäsittelystä tehtyjä havaintoja, jonka jälkeen käsitellään instrumenttien muodossa sijoitetun pääoman tuoton ja pääoman takaisin nostamiseen sekä pääomalainan siirtoon liittyviä seikkoja verotuksessa.

Vaikka pääomalaina ja SVOP-rahastosijoitus ovat molemmat keinoja rahoittaa yhtiön toimintaa, ovat ne instrumentteina erilaisia johtuen niiden erilaisesta käsittelystä kohdeyhtiön taseessa toisen ollessa lähtökohtaisesti vierasta pääomaa ja toisen omaa pääomaa. Eroavaisuuksia instrumenttien välillä on esimerkiksi puhuttaessa pääoman nostamisesta takaisin, sillä pääoman takaisin nostamisen kohdalla joudutaan operoimaan eri termein puhuttaessa pääomalainan kohdalla pääoman takaisin maksamisesta tai sen siirron eli luovutuksen oikeudellisesta käsittelystä ja SVOP-sijoituksen kohdalla puolestaan OYL:n mukaisesta varojenjaosta. Tämä tuo osaltaan haastetta näiden kahden luonteeltaan erilaisen instrumentin vertailuun.

Verosuunnittelun näkökulmasta rahoitusinstrumentin valinnalla on paljon vaikutusta, sillä verotuksessa oman ja vieraan pääoman rahoitusinstrumenteille maksettavaa korvausta, osinkoa ja korkoa, kohdellaan eri tavoin. Oman pääoman käyttö eli osingonmaksu

on voitonjakokeinona kahdenkertaisen verotuksen kohteena, kun taas vieras pääoma kuuluu yhdenkertaisen verotuksen piiriin. Sijoituksen tekevän osakkeenomistajan on tärkeää huomioida verosuunnittelun kannalta yhtiön pääomarakennetta myös siksi, että listaamattomassa osakeyhtiössä osakkeenomistajan osinkoverotuksen taso on riippuvainen osakkeen matemaattisesta arvosta, johon pääomalainan tai SVOP-sijoituksen valinnalla sijoitusmuotona on mahdollista vaikuttaa yhtiön nettovarallisuuden kautta. Yhtiön kannalta pääomalainasta on myös tavanomaiseen lainaan verrattuna etua tilanteessa, jossa arvioidaan oman pääoman menettämistä koskevaa ilmoittamisvelvollisuutta.

Sijoitusmuotona pääomalaina on korollinen, jolloin se on tuotto-odotukseltaan parempi verraten SVOP-sijoitukseen, jossa ei ole mahdollisuutta vuosittaiseen juoksevaan tuottoon. Tästä seikasta johtuen tilanteet, joissa yhtiön kannalta ulkopuolinen luonnollinen henkilö toimisi SVOP-sijoituksen tekijänä, ovat harvinaisia. Pääomalaina soveltuu tuotto-odotuksensa vuoksi niin ulkopuolisen sijoittajan kuin yhtiön osakkeenomistajan sijoitusvaihtoehdoksi, huolimatta siitä, että koron maksulle on asetettu ehtoja. Tähän vaikuttaa myös se, ettei SVOP-sijoituksen tekemisen motiivina yleensä toimi ensisijaisesti sijoituksen välitön tuotto-odotus, vaan muun muassa yhtiön oman pääoman vahvistaminen, yhtiön nettovarallisuuden kasvattaminen tai muuten maksuvalmiuden parantaminen, jolloin sijoituspäätöksen tekoon vaikuttaa osakkaan läheinen asema yhtiöön ja sen toimintaan.

Pääomalainan ja SVOP-sijoituksen varojen nostamiseen liittyvän tutkimuskysymyksen osalta OYL asettaa varojen palauttamiseen omat reunaehdot, jonka jälkeen tulee kyseeseen instrumenttien verotuksellinen käsittely. Varojen jakamiseen SVOP-rahastosta sovelletaan osingonjakoa koskevia menettelysäännöksiä OYL 13 luvun mukaisesti, jolloin varojenjaon edellytyksenä on maksukyky- ja tasetestin läpäisy. Lähtökohdiltaan SVOP-rahaston varojenjakoa on siten rajoituneempaa verraten pääomalainaehtoisen velan maksamiseen, sillä SVOP-rahaston varojenjaon edellytyksenä oleva maksukykyisyydesti ei sovellu pääomalainan pääoman tai sen koron maksamiseen. Päinvastoin kuin pääomalaina, SVOP-sijoitus ei ole korvamerkittä rahaa, vaan kyseinen sijoitus tulee lähtökohdittaisesti kaikkien osakkeenomistajien hyväksi osakeomistuksen suhteessa varoja jaettaessa, jos yhtiöjärjestyksessä ei ole toisin sovittu.

Pääomallainana sijoitettujen varojen nostaminen takaisin tai varojen siirto tarkoittaa lähinnä sitä, että velallisyhtiö joko maksaa pääomallainan pääomaa takaisin tai sijoituksen tehnyt henkilö siirtää eli luovuttaa saamisensa kolmannelle vastikkeellisesti. Pääomallainan takaisinmaksun ei katsota aiheuttavan välittömiä veroseuraamuksia saajalleen, jolloin lainapääoman palauttaminen on saajan verovapaata tuloa. Pääoman takaisinmaksuun ei siten liity verotuksellisia tulkintaongelmia, kunhan OYL:n sääntelevät ehdot täyttyvät varoja palautettaessa.

Pääomallaina on mahdollista luovuttaa eteenpäin kolmannelle osapuolelle, ja viimeaikaisen oikeuskäytännön myötä on saatu oikeusvarmuutta tilanteisiin, joissa pelkkä pääomallinasaatava luovutetaan sen nimellisarvoa alemmasta käyvästä arvosta, jolloin saatavan käyvän arvon mukaisen vastikkeen suuruudesta luovutuksesta aiheutunut tappio katsotaan vähennyskelpoiseksi luovutustappioksi tuloverotuksessa. Pääomallaina lukeutuu siis TVL:n mukaisen omaisuuden käsitteen piiriin, jolloin tavalliseen velkakirjaan rinnastuvan pääomallainan luovuttamiseen sovelletaan luovutusvoittoa ja -tappiota koskevia säännöksiä. Tämä pätee niin yhtiön osakkeenomistajan tai muun ulkopuolisen henkilön antaman pääomallainan luovutukseen. TVL 50 §:n luovutustappiota koskevien säännöksiä soveltaminen edellyttää, että kyse on vastikkeellisesta luovutuksesta ja lainasaaminen on annettu selvästi sijoitustarkoituksessa eli tulonhankkimistarkoituksessa.

Edellä mainitun lisäksi pääomallainan luovuttamisessa voi esiintyä erilaisia variaatioita. Osakkeenomistaja voi luovuttaa pääomallainan yksin tai yhdessä osakkeiden kanssa, jolloin niistä syntyvä voitto tai tappio lasketaan erikseen, jos pelkkä pääomallaina tai vastaa-vasti pääomallaina ja osakkeet luovutetaan yhtäaikaisesti eri ostajille. Oikeuskäytännön myötä on ratkaistu, että tietyissä tilanteissa osakkeenomistajan pääomallainan luovutuksessa sen nimellisarvo voidaan lisätä osaksi osakkeiden hankintamenoa luovutustappion määrää laskettaessa, jolloin pääomallaina katsotaan osakkaan lisäsijoitukseksi yhtiöön. Tämä edellyttää, että osakkeet ja pääomallaina on luovutettu vastikkeellisesti ja yhtäaikaisesti samalle ostajataholle. Lisäksi edellytyksenä on, että pääomallainalla on selvä yhteys osakkeisiin. Sen sijaan vallitsevassa oikeustilassa epävarmuutta sisältyy tilanteeseen, jossa tällaista selvää kytköstä osakkeisiin ei olisi.

Pääomallainan käsittelystä eroten SVOP-rahastoon tehdyn sijoituksen varojen takaisin nostamisen kohdalla puhutaan SVOP-sijoituksen palauttamisesta rahaston varojenjaossa, jossa yhtiö maksaa sijoituksen tehneelle takaisin tämän yhtiön SVOP-rahastoon sijoittamia varoja. Varojenjako SVOP-rahastosta verotetaan pääsääntöisesti osinkona, mutta tiettyjen edellytysten täytyttyä varojenjako voidaan käsitellä verotuksessa luovutuksena. Varojenjako luovutuksena katsotaan usein houkuttelevammaksi vaihtoehdoksi osinkoverotukseen verrattuna, mikä johtuu siitä, ettei SVOP-rahaston palautus aiheuta tiettyssä tilanteessa välittömiä veroseuraamuksia. Edellytyksenä välittömien veroseuraamusten välttämiseksi on tällöin se, ettei tulo ylitä hankintamenoa. On kuitenkin huomattava, että vaikka välittömät veroseuraamukset vältettäisiin, on seurauksena kuitenkin hankintamenojen pienentyminen, mikä johtaa mahdollisesti myöhemmin realisoituvan luovutusvoiton suurentumiseen tai luovutustappion määrän pienentymiseen. Tästä ovat poikkeuksia sellaiset tilanteet, joissa osakkeet on mahdollista luovuttaa myöhemmin verovapaasti tai jos luovutuksen yhteydessä voidaan hyödyntää hankintameno-olettamaa todellisen hankintameno sijasta. Nämä viimeksi mainitut tilanteet lisäävät SVOP-sijoituksen valinnan houkuttavuutta sijoitusmuotona.

Jotta varojenjako käsitellään verotuksessa luovutuksena, on sille asetettu omat edellytykset, jotka verovelvollisen on selvitettävä TVL 45a §:n mukaan. Luovutuksena verottaminen edellyttää siis verovelvollisen vaatimusta ja selvitystä, josta tulee käydä ilmi, että varoja jakaa listaamaton yhtiö, jaettavat varat ovat lähtöisin pääomansijoituksesta, ja pääomansijoitus palautetaan sen tehneelle henkilölle, ja että pääomansijoituksen tekemisestä on varoja jaettaessa kulunut enintään kymmenen vuotta. Luovutuksena verottaminen edellyttää siis luotettavaa selvitystä rahaston varojen alkuperästä. Tämä vaatii yhtiön kirjanpidolta merkittävää tarkkuutta esimerkiksi pääomansijoitusten ja voittovarojen erillisten alatilien muodossa, jolloin varojenjako voidaan kohdistaa tiettyyn rahaston alatiliin. Mikäli varojen alkuperää ei pystytä luotettavasti selvittämään, verotus käsitellään osinkona. Luovutuksena verottamisen edellytyksenä oleva kymmenen vuoden määräaika velvoittaa osaltaan seuraamaan SVOP-rahastosijoitusten sijoitusajankohtaa ja elinkaarta.

SVOP-sijoituksen palauttaminen voi näyttäytyä tarkkojen edellytysten seurauksena mutkikkaampana sijoitusmuotona. On myös selvää, että SVOP-rahastosijoitus vaatii etukäteissuunnittelua siitä, milloin varoja on kannattavaa jakaa takaisin.

Edellä mainittujen vaatimusten seurauksena SVOP-sijoitus soveltuu helpoiten tilanteeseen, jossa yhtiössä on yksi osakkeenomistaja, joka tekee sijoituksen SVOP-rahastoon ja varoja palautetaan hänelle myöhemmin. Lisäksi verotuksellisia tulkintaongelmia ei muodostu, jos yhtiössä on vain yhdenlaisia osakkeita, ja osakkaat tekevät SVOP-sijoituksen osakeomistuksen mukaisessa suhteessa. Sen sijaan verotuksellisesti tilanne monimutkaisuutuu, jos yhtiössä ei ole erilaisia osakkeita ja osakkaiden SVOP-sijoitukset poikkeavat osakeomistuksen suhteesta.

Tällöin osakkaan tekemän sijoituksen muodostamisvaiheessa arvioidaan, onko kyse yhtiön veronalaisesta tulosta vai yhtiön saamasta lahjasta. Edelleen haastavampia tilanteita voi muodostua, jos sijoituksen rahastoon tekee muu kuin osakkeenomistaja eli ulkopuolinen taho, jolloin sijoituksen verotuksellista luonnetta tulee arvioida tapauskohtaisesti. Rajankäyntiongelmia voi silloin syntyä siitä, onko yhtiön saamien varojen kohdalla kyse pääomansijoituksesta, suoritteiden korvauksesta vai lahjasta yhtiölle. Kyseeseen voi tässä tilanteessa tulla myös osakkeenomistajan lahjaverotus, sillä verotuksellisesti arvioidaan, onko yhtiön osakkeenomistaja osakkeidensa arvon noustessa saanut vastikkeettoman varallisuusedun.

Samaan tapaan verotuksellisia tulkintaongelmia voi syntyä SVOP-sijoituksen pääomaa palauttaessa, jos varoja palautetaan muussa kuin osakeomistuksen mukaisessa suhteessa. Verohallinnon osinkotulon verotusta koskevan ohjeen mukaan tällainen tilanne saatetaan nimittäin tulkita verotuksellisesti suosivaksi varojenjaoksi, mikä voi näyttäytyä verovaiikutuksiltaan sijoituksen tehneen henkilön ja muiden osakkeenomistajien kannalta epätarkeituisenmukaisena. Toisaalta Verohallinnon SVOP-sijoitusta käsittelevän ohjeen ja sen pääomanpalautuksen luovutuksena verottamista koskevan kohdan mukaan, mikäli sijoituksen on tehnyt muu taho kuin osakkeenomistaja ja varoja palautetaan hänelle, arvioi-

daan varojenjaon käsittely tapauskohtaisesti jaettavien varojen alkuperäinen luonne huomioiden. Verotuksellinen oikeustila tällaisen tilanteen osalta sisältää siis epävarmuutta, jolloin mahdollisten verovaikutusten arviointi etukäteen voi olla haastavaa.

Osakkeita omistavan sijoittajan on kuitenkin hyvä huomata, ettei osinkoverotus ole kaikissa tilanteissa luovutuksena verotettavan palautuksen verorasitukseen nähden epäedullisempi vaihtoehto. Yhtenä huomionarvoisena seikkana voidaan todeta se, ettei hankintameno pienene varojenjaon verottamisessa osingon muodossa. Hankintameno säilyy entisellään ja hankintameno pienenee vasta silloin, kun osakkeet joko luovutetaan tai yhtiö jakaa varoja niin, että verotus tapahtuu luovutuksena. Välittömiä veroseuraamuksia ajatellen pääomanpalautuksena verotettava SVOP-palautus on osakkaan ainoa keino välttää voitonjaon välitön verotus. Sen sijaan, mikäli osakkeen hankintamenoa ei ole tarpeeksi jäljellä ja SVOP-palautuksen välitön verotus realisoituu, on verorasitus korkeampi verraten osakkaaseen, jonka on mahdollista nostaa nettovarallisuusosinkoa. Osingonjako on siten verosuunnittelun kannalta perusteltua korvata SVOP-palautuksella lähinnä silloin, kun palautus ei realisoi välittömiä veroseuraamuksia osakastasolla.

Tutkielman yhteenvedona voidaan todeta, että sijoitusmuodon valintaan ei ole yksiselitteistä vastausta, sillä sijoitusmuodon valinnassa on huomioitava kokonaisuutena kohdeyhtiön taloudellinen tilanne, yhtiön omistus- ja pääomarakenne, sijoituksen tarkoitus sekä verovaikutukset. Viimeksi mainitun osalta instrumentin valinnassa otetaan huomioon erityisesti sijoittajan henkilökohtainen verotus, ja lisäksi sijoituksen verovaikutukset sen kohteena olevaan yhtiöön, jos sijoittaja on yhtiön osakkeenomistaja tai hänellä on muu yhteys kohdeyhtiöön.

Käytännössä SVOP-sijoituksen muodostamisessa ja varojen palauttamisessa korostuu etukäteissuunnittelun merkitys, jotta veroseuraamukset ovat edullisemmat. Mikäli SVOP-rahasto on muodostunut osakkaan tekemistä pääomansijoituksista ja näitä varoja jaetaan aikanaan hänelle, on kyse pääomansijoituksen palauttamisesta. Tässä yhteydessä on kuitenkin kiinnostavaa, että vaikka kyse ei ole varsinaisesti tulosta, soveltuu varojen palauttamiseen joko osinkona tai luovutuksena verottaminen. Tällöin verotettavaa tuloa

voi muodostua osingon lisäksi myös luovutuksena verotettaessa, jos hankintamenoa ei ole tarpeeksi jäljellä.

Sen sijaan pääomalainan kohdalla verotettavaa tuloa muodostuu mahdollisesti juoksevan tuoton eli koron muodossa, eikä pääomalainan muodossa sijoitettujen varojen takaisinmaksu aiheuta verotettavaa tuloa. Saatavan luovuttaminen kolmannelle ei aiheuta myöskään lähtökohtaisesti sijoittaneelle henkilölle verotettavaa tuloa, sillä usein pääomalainan luovutushinta on luovutustilanteessa sama kuin sen alkuperäinen nimellisarvo tai vaihtoehtoisesti luovutushinta on sen nimellisarvoa alemman käyvän arvon suuruinen. Pääomailaina voi näyttäytyä lainanantajan ja myös kohdeyhtiön kannalta lainamuotoisuutensa vuoksi yksinkertaisempaan toteuttaa ja varojen palauttamisen kannalta helpompaan menettelyä verraten oman pääoman ehtoisen SVOP-sijoitukseen.

Samoin merkitystä voidaan ainakin joiltain osin antaa oman ja vieraan pääoman ehtoisuudelle ja sijoittajariskille koskien pääoman takaisinsaantijärjestystä yhtiön konkurssitilanteessa. Sijoittajan näkökulmasta pääomalainan takaisinsaantimahdollisuudet ovat SVOP-sijoitusta paremmat, minkä lisäksi sille maksettava tavallista korkeampi korko kompensoi luottotappioriskiä. Siten kokonaisuutena pääomailaina voi taata sijoittajalle aavistuksen paremman aseman verraten SVOP-sijoitukseen säilyttäen samalla mahdollisuuden lainan konvertoinnille yhtiön omaksi pääomaksi myöhempänä ajankohtana.

Tässä tutkielmassa on tehty useita rajoituksia käsiteltyjen sijoitusmuotojen laajuus huomioiden. Jatkotutkimuksessa aihetta voisi laajentaa koskemaan erityisesti tutkielman rajauksen vuoksi ulkopuolelle jääneitä tilanteita, kuten yritysmuodon muutoksia ja erilaisia yrittäjärjestelyitä. Lisäksi vaihtoehtona olisi tarkastella pääomalainan ja SVOP-sijoituksen lisäksi muiden rahoitusinstrumenttien verokohtelua rinnakkain.

LÄHDELUETTELO

- Aarnio, Aulis (1978). *Mitä lainoppi on?* Helsinki: Tammi, 285 s. ISBN 951-30-4310-X.
- Alhola, Kari (2018). SVOP-rahaston ongelmalliset kysymykset. *Tilisanomat*, 2018:1. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://tilisanomat.fi/verotus/svop-rahaston-ongelmalliset-kysymykset>>.
- Andersson, Edward & Seppo Penttilä (2014). *Elinkeinoverolain kommentaari*. 14. painos. Helsinki: Talentum Media Oy, 933 s. ISBN 978-952-14-2200-3.
- Engblom, Ari & Jyrki Holla, Jussi Järvinen, Sebastian Kellas, Anne Lampinen, Markku Lepistö, Vesa-Pekka Nuotio, Vesa Paronen, Anna-Leena Rautajuuri, Eric Sandelin, Timo Torkkel, Kristiina Äimä (2012). *Elinkeinoverotus 2012*. 1. painos. KPMG-sarja. Helsinki: Edita. 786 s. ISBN 978-951-37-6190-5.
- Fagerstedt, Juha (2013). *Kapitallånets beskattningsmässiga karaktär*. Pro gradu –tutkielma. Julkaistu 28.4.2014. Edita Publishing Oy 2014. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/opinnaytetyot/13231.pdf>>.
- Fagerstedt, Juha & Matti Kukkonen (2015). Pääomalaina tuloverotuksessa: vierasta pääomaa vaiko omaa? *Verotus* 65:2, 185–195 s.
- Harsu, Petri (2018). Arvonmenetysten ja eräiden luovutustappioiden vähennyskelpoisuus TVL:n mukaan – uudistuvat askelmerkit. *Verotus* 68:3, 315–324 s.
- Helminen, Marjaana (1999). *The Dividend Concept in International Tax Law: Dividend Payments Between Corporate Entities*. 1. painos. London: Kluwer Law International. Series on International Taxation: No 25. 422 s. ISBN 90-411-9765-6.

- Helminen, Marjaana (2014). Mahdollistaako VML 31 § etuyhteyslainan uudelleenluokittelun ilman VML 28 §:n tukea? *Defensor Legis* 95:1, 85–96 s.
- Immonen, Raimo & Jaakko Ossa, Seppo Villa (2014). *Osakeyhtiön pääoman hallinta*. 2. painos. Helsinki: Talentum 2014. 322 s. ISBN 978-952-14-2180-8.
- Immonen, Raimo & Seppo Villa (2016). Pääomalainan ja kehitysmenojen käsittely ta-
seessa. *Balanssi*, 2016:1. 45–47 s.
- Isomaa-Myllymäki, Anita & Janne Myllymäki (2017). Omaa vai vierasta pääomaa – hybridilaina yhtiöoikeuden, kirjanpidon ja verotuksen pääomarakenteessa. *Liikejuridiikka* 2017/1, 33–82 s. ISBN 978-952-246-456-9.
- Juusela, Janne (2018). Legaliiteettiperiaate vero-oikeudessa. *Defensor Legis* 99:4, 449–467 s.
- Kaisanlahti, Timo (2016). Milloin pääomalaina on omaa pääomaa? *Tilisanomat*, 2016:1. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://tilisanomat.fi/kirjanpito/milloin-paaomailaina-omaa-paaomaa>>.
- Kirjanpitolautakunta (1998). *Kirjanpitolautakunnan lausunto osingonjakoa koskevan ennakoivan päätöksen sekä sitä vastaavan osinkotulon ja yhtiöveron hyvitystulon kirjaaminen* [online]. 1542/1998, [siteerattu 28.10.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://kirjanpitolautakunta.fi/-/osingonjakoa-koskevan-ennakoivan-paatoksen-seka-sita-vastaavan-osinkotulon-ja-yhtioveron-hyvitystulon-kirjaaminen-1>>.
- Kirjanpitolautakunta (2006). *Kirjanpitolautakunnan lausunto pääomalainan kirjanpito-käsittelystä* [online]. 1787/2006, [siteerattu 28.10.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://kirjanpitolautakunta.fi/-/paaomalainan-kirjanpitokasittelys-1>>.

- Kirjanpitolautakunta (2006). *Kirjanpitolautakunnan yleisohje tuloslaskelman ja taseen esittämisestä* [online]. 21.11.2006, [siteerattu 28.10.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:https://kirjanpitolautakunta.fi/-/tuloslaskelman-ja-taseen-esittaminen>.
- Kirjanpitolautakunta (2010). *Kirjanpitolautakunnan lausunto määrätarkoitukseen saadun pääomasijoituksen kirjaamisesta* [online]. 1848/2010, [siteerattu 28.10.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:https://kirjanpitolautakunta.fi/-/maaratarkoitukseen-saadun-paaomasijoituksen-kirjaamises-1>.
- Kirjanpitolautakunta (2018). *Kirjanpitolautakunnan lausunto omaan pääomaan merkitylle pääomalainalle suoritettavan tuoton käsittelystä* [online]. 1979/2018, [siteerattu 28.10.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:https://kirjanpitolautakunta.fi/-/omaan-paaomaan-merkitylle-paaomalainalle-suoritettavan-tuoton-kasittelys-1>.
- Knuutinen, Reijo (2009). *Muoto ja sisältö vero-oikeudessa – erityistarkastelussa rahoitus- ja sijoitusinstrumentit*. 1. painos. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys. 615 s. ISBN 978-951-855-289-8.
- Knuutinen, Reijo (2015). Legaliiteettiperiaate vero-oikeudessa. *Lakimies* 113:6, 811–833 s.
- Kukkonen, Matti & Risto Walden (2014). *Pk-yrityksen verosuunnittelu*. 2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy. *Ekonomia-* sarja. 326 s. ISBN 978-952-63-0747-3.
- Kukkonen, Matti & Risto Walden (2015). *Elinkeinoverolaki käytännössä*. 3. painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 532 s. ISBN 978-952-14-2726-8.
- Lauriala, Jari (2010). Juniorvelkojan asemasta suomalaisessa osakeyhtiössä. *Defensor Legis* 91:4. 402–415 s.
- Lautjärvi, Kari (2011). Välipääomarahoitus suomalaisen osakeyhtiön rahoituksen vaihtoehtona. *Lakimies* 109: 7-8, 1341–1362 s.

- Lautjärvi, Kari (2015). *Välipääomarahoitusinstrumentit: yhtiöoikeudellinen tutkimus vieraan pääoman ehtoisen välipääomarahoitajan asemasta osakeyhtiössä* [online]. 1. painos. Helsinki: Talentum, [siteerattu 16.1.2020]. Väitöskirja: Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Alma Talent verkkokirjahylly. ISBN 978-952-14-2443-4.
- Leppiniemi, Jarmo & Risto Walden (2014). *Tilinpäätös- ja verosuunnittelu*. 12. painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 544 s. ISBN 978-952-14-2311-6.
- Leppiniemi, Jarmo & Timo Kaisanlahti (2016). *Kirjanpitolaki: kommentaari*. Helsinki: Talentum Media Oy. 407 s. ISBN 978-952-14-2797-8.
- Leppiniemi, Jarmo & Raili Leppiniemi, Timo Kaisanlahti (2016). *Oikeat ja riittävät kirjaukset*. Päivittyvä julkaisu, viimeisin päivitys 2.11.2016. Helsinki: Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-2360-4.
- Leppiniemi, Jarmo (2018). Pääomalaina. *Verotus* 68:4, 412–416 s.
- Leppiniemi, Jarmo & Timo Kaisanlahti (2020). *Liikekirjanpito*. Helsinki: Alma Talent Oy. Päivittyvä julkaisu, viimeisin päivitys 9.4.2020. ISBN 978-952-14-2356-7.
- Linnanvirta, Reima & Tomi Viitala (2012). Branch report, Finland. Teoksessa: *Debt-Equity Conundrum, Cashiers de droit fiscal international 97b*, 271-282. Toim. International Fiscal Association. The Hague, The Netherlands: Sdu Uitgevers.
- Mattila, K. Pauli (2017). Osakeyhtiön tehtävien sijoitusten verokohtelu. *Verotus* 67:1, 5–18 s.
- Myrsky, Matti (2011). *Ennakkopäätökset verotuksessa*. 3. painos. Helsinki: Talentum. 248 s. ISBN 978-952-14-1613-6.

- Mähönen, Jukka & Seppo Villa (2012). *Osakeyhtiö II. Pääomarakenne ja rahoitus*. 3. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy. 778 s. ISBN 978-952-63-0139-6.
- Neimala, Antti & Clas Palmberg, Yrjö Tuokko, Veijo Riistama, Timo Tuokko, Jari Mii-
kulainen, Janne Elo, Tom Hoffström, Pia Haltinen, Leena Juusela, Tuija Siuko,
Emmi Ollitervo, Mirja Saarnia, Helena Haukka, Meri Väinölä, Tuija Junni,
Tommi Hyvönen, Hannu Lähdesmäki, Ville Vasama, Terhi Latvala, Mika Vauh-
konen, Johanna Vironmäki (2017). *Talous on taitolaji : 45 vuotta suomalaista
talouden asiantuntijuutta*. 2. painos. Helsinki: Tuokko. 323 s. ISBN 978-952-93-
8317-7.
- Nieminen, Martti & Pekka Nykänen (2018). *Vertaistalouden tuloverokysymyksiä*. Refe-
ree-artikkeli. Julkaistu 25.4.2018. Helsinki: Edita Publishing Oy 2018. Saatavilla
myös Internetistä: <URL:[https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikke-
lit/18703.pdf](https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/18703.pdf)>.
- Nykänen, Pekka & Timo Rabinä (2013). *Yksityishenkilöiden luovutusvoittojen verotus*.
3. painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 653 s. ISBN 978-952-14-1915-7.
- Nykänen, Pekka (2017). Osakeyhtiöön sijoitettujen varojen verokohtelusta. *Tilisanomat*,
2017:1. Saatavilla Internetistä: <URL:[https://tilisanomat.fi/verotus/osakeyhtioon-
sijoitettujen-varojen-verokohtelusta](https://tilisanomat.fi/verotus/osakeyhtioon-
sijoitettujen-varojen-verokohtelusta)>.
- Nykänen, Pekka (2018). *Luovutusvoittoverotuksen soveltamisalasta – erityisesti juokse-
van pääomatulon ja luovutusvoiton välisestä rajanvedosta*. Referee-artikkeli. Jul-
kaistu 12.9.2018. Helsinki: Edita Publishing Oy 2018. Saatavilla myös Interne-
tistä: <URL:<https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/18998.pdf>>.
- Nykänen, Pekka (2019a). *Kaksi velkasaatavan luovutuksen verokohtelua koskevaa rat-
kaisua KHO 2018:170 ja KHO 14.12.2018 T 5890*. Oikeustapauskommentti. Jul-
kaistu 22.1.2019. Helsinki: Edita Publishing Oy 2019. Saatavilla myös Interne-
tistä: <URL:<https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/19424.pdf>>.

- Nykänen, Pekka (2019b). Omaisuuden lopullisen arvonmenetyksen vähennyskelpoisuus henkilöverotuksessa. *Verotus* 69:4, 400–412 s.
- Ossa, Jaakko (2011). Osakeyhtiön pääoman huolto ja verotus. *Tilisanomat*, 2011:5. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://tilisanomat.fi/kirjanpito-ja-verotus/osakeyhtion-paaoman-huolto-ja-verotus>>.
- Penttilä, Seppo (2014). Varojenjako vapaan oman pääoman rahastosta – uudet verosäädökset ja niiden ongelmat. *Verotus* 64:2, 121–137 s.
- Penttilä, Seppo (2016a). *Pääomalainan määrä luettiin osakkeen hankintamenoön luovutustappiota laskettaessa – KHO 2016:49*. Oikeustapauskommentti. Julkaistu 2.5.2016. Edilex Edita Publishing Oy 2016. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/16481.pdf>>.
- Penttilä, Seppo (2016b). Korkojen vähennysoikeus yritysverotuksessa. *Tilisanomat*, 2016:4. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://tilisanomat.fi/verotus/korkojen-vahennysoikeus-yritysverotuksessa>>.
- Penttilä, Seppo (2016c). Yritysjärjestelyt ja varojenjako vapaan oman pääoman rahastosta. *Verotus* 66:5, 452–464 s.
- Penttilä, Seppo (2019). Omaisuuden luovutusvoitto – verotuksen ala. *Tilisanomat*, 2019:2. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://tilisanomat.fi/lakiratkaisut-ja-suositukset/kho-ja-kvl-tuloverotus/omaisuuden-luovutusvoitto>>.
- Ritanotko, Johanna (2013). *Sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon sijoittamisen ja rahaston varojen jaon ongelmakohdat*. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/85101/gradu07127.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

- Ruohonen, Janne (2012). *Osakeyhtiön voitonjaon maksukykytesti ja vastuu maksukyvyyn säilymisestä* [online]. 1. painos. Julkaistu Edilexissä 23.5.2013, [siteerattu 29.4.2020]. Väitöskirja: Tampereen yliopisto. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/kirjat/10382.pdf>>.
- Räbinä, Timo & Janne Myllymäki, Matti Myrsky (2019). *Henkilökohtaisen tulon verotus*. 3. painos. Helsinki: Alma Talent. 1109 s. ISBN 978-952-14-3273-6.
- Saarinen, Tuija (2020). SVOP-rahasto vai pääomalaina: mahdollisuudet ja tärkeimmät erot. Rantalainen, julkaistu 11.9.2020. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www.rantalainen.fi/julkaisut/artikkelit/svop-rahasto-vai-paaomallaina/>>.
- Tikka, Marja & Ulla Nykky, Päivi Virtanen, Seppo Heiniö, Reima Linnavirta (2014). *Rahoitus instrumentit – yrityksen kirjanpito, tilinpäätös ja verotus*. 1. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy. 694 s. ISBN 978-952-63-0436-6.
- Tikka, Kari S. & Olli Nykänen, Janne Juusela, Tomi Viitala (2020). *Yritysverotus I-II*. Päivittyvä julkaisu, viimeisin päivitys 25.11.2020. Helsinki: Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-2387-1.
- Torkkel, Timo (2014). Voiko kirjanpidossa tulona kirjattu erä olla verotuksessa verovapaata tuloa, vaikka tulon verovapaudesta ei olisi erikseen säädetty? Teoksessa: *Yritys, omistaja ja verotus – Juhlajulkaisu Seppo Penttilälle*. 369–388 s. Helsinki: Edita Publishing Oy. Toim. Pekka Nykänen ja Matti Urpilainen. ISBN 978-951-37-6562-0. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/kirjat/13479.pdf>>.
- Tuokko, Yrjö (2009). Sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta ja maksukykytestistä. *Verotus* 59:5, 550–552 s.

- Vahtera, Veikko (2019). Professori Veikko Vahtera: Yksityisten osakeyhtiöiden vähimmäisosakepääomavaatimuksesta luovutaan 1.7.2019 – mitä muutoksista seuraa? Edilex, julkaistu 1.2.2019. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/uutiset/58857?all-Words=v%C3%A4himm%C3%A4isosakep%C3%A4%C3%A4oma&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearch-Key=699108>>.
- Verohallinto (1997). *Osakeyhtiölain uudet rahoitusvälineet verotuksessa* [online]. Verohallinnon julkaisu. Tiedote 5/1997, 4.9.1997. Helsinki: Verohallinto [siteerattu 27.11.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/verohallinnon_ohjeet/tiedote1997_0904.html>.
- Verohallinto (1999). *Peitelty osinko* [online]. Verohallinnon julkaisu. Tiedote 13/1999, 1.10.1999. [siteerattu 27.11.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48147/peitelty_osink/>.
- Verohallinto (2012). *Henkilöverotuksen käsikirja 2012*. Verohallinnon julkaisu 43.12. 868 s. Helsinki: Edita Publishing Oy. ISBN 978-951-37-6156-1.
- Verohallinto (2018). *Siirtohinnoittelun dokumentointi* [online]. [siteerattu 29.8.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47978/siirtohinnoittelun-dokumentointi2/>>.
- Verohallinto (2019a). *Korkovähennysoikeuden rajoitukset yritysverotuksessa* [online]. [siteerattu 20.4.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48475/korkov%C3%A4hennysoikeuden-rajoittaminen-yritysverotuksessa/>>.

Verohallinto (2019b). *Pääomalainojen ja muiden yhtiölle annettujen lainojen luovutukset ja menetykset tuloverotuksessa* [online]. [siteerattu 7.1.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/78615/p%C3%A4%C3%A4omalainojen-ja-muiden-yhti%C3%B6lle-annettujen-lainojen-luovutukset-ja-menetykset-tuloverotuksessa/>>.

Verohallinto (2020a) *Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen* [online]. [siteerattu 2.11.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/77302/er%C3%A4iden-yhteis%C3%B6jen-tulol%C3%A4hdejaon-poistaminen2/#3-muun-omaisuuden-omaisuuslajin-verotus>>.

Verohallinto (2020b) *Osinkotulojen verotus* [online]. [siteerattu 5.11.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47901/osinkotulojen-verotus2/>>.

Verohallinto (2020c) *Peitelty osinko* [online]. [siteerattu 13.10.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48147/peitelty-osinko5/>>.

Verohallinto (2020d). *Vapaan oman pääoman rahaston varojenjako verotuksessa* [online]. [siteerattu 7.1.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60520/vapaan-oman-p%C3%A4%C3%A4oman-rahaston-varojenjako-verotuksessa2/>>.

Veronmaksajain keskusliitto ry (2020). *Osinkojen verotus pörssiyhtiöstä ja listaamattomasta yhtiöstä* [online]. [siteerattu 9.3.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www.veronmaksajat.fi/Sijoittaminen/Osinkojen-verotus/>>.

Viitala, Tomi (2018). *Osakeyhtiön voitonjaon verotus – perusteet ja suunnittelu*. 2. painos. Helsinki: Kauppakamari. 187 s. ISBN 978-952-246-484-2.

- Villa, Seppo (1997). *Pääomalaina: Velvoite- ja yhtiöoikeudellinen tutkimus osakeyhtiön oman pääoman ehtoisista lainoista Suomessa*. 1. painos. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus. 403 s. ISBN 951-640-976-8.
- Villa, Seppo (2001). *Osakeyhtiölain mukaiset rahoitusvälineet*. 1. painos. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus. 203 s. ISBN 952-14-0310-1.
- Villa, Seppo (2006). *Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiö*. 3. painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 388 s. ISBN 952-14-0933-9.
- Villa, Seppo (2007). *Pääomalaina ja uusi osakeyhtiölaki*. Teoksessa: Sopimus, vastuu, velvoite – Juhlajulkaisu Ari Saarnilehto 1947–21/11–2007. Turku: Turun yliopisto. 457–467 s. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. A. Juhlajulkaisut N:o 20. Toim. Jarmo Tuomisto. ISBN 978-951-29-3239-9. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/7196.pdf>>.
- Villa, Seppo (2010). SVOP-sijoituksen jakaminen – varojen jakamista vai pääoman palautusta? *Defensor Legis* 91:4, 336–355 s.
- Villa, Seppo & Manne Airaksinen, Johan Bärlund, Jyrki Jauhiainen, Timo Kaisanlahti, Mårten Knuts, Petri Kuoppamäki, Seppo Kymäläinen, Jukka Mähönen, Taina Pihlajarinne, Juha Raitio, Kirsti Rissanen, Klaus Viitanen, Thomas Wilhelmsson (2020). *Yritysoikeus*. Päivittyvä julkaisu, viimeisin päivitys 4.6.2020. Helsinki: Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-2384-0.

VIRALLISLÄHTEET

HE 89/1996. *Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi osakeyhtiölain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta* [online]. [siteerattu 26.09.2020] Saatavilla Internetistä: <URL:https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_89+1996.pdf>.

HE 26/1998. *Hallituksen esitys Eduskunnalle peitellyn osingon verotusta koskevien säännösten uudistamisesta* [online]. [siteerattu 27.11.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_26+1998.pdf>.

HE 109/2005. *Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi* [online]. [siteerattu 28.09.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050109.pdf>>.

HE 185/2013. *Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tuloverolain, elinkeinotulon verottamisesta annetun lain sekä eräiden muiden verolakien muuttamisesta* [online]. [siteerattu 15.1.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130185.pdf>>.

HE 89/2015. *Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kirjanpitolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä puunkorjuuta aarniometsissä harjoittavien yritysten viranomaisille suorittamien maksujen julkistamista koskevaksi laiksi* [online]. [siteerattu 28.09.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_89+2015.pdf>.

VaVM 32/2013 vp – HE 185/2013 vp. *Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esitykseen Eduskunnalle laeiksi tuloverolain, elinkeinotulon verottamisesta annetun lain sekä eräiden muiden verolakien muuttamisesta* [online]. [siteerattu

14.1.2020]. Saatavilla Internetistä: <URL:https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/vavm_32+2013.pdf>.

OIKEUSTAPAUSLUETTELO**Korkein hallinto-oikeus**

29.9.1995 taltio 3932 (ei julk.)	KHO 1995 T 3932	45 s.
29.9.1995 taltio 3933 (ei julk.)	KHO 1995 T 3933	45 s.
19.5.2006 taltio 1311	KHO 2006:29	51 s.
(ei julk.)	KHO 2012:5	76 s.
6.2.2014 taltio 288	KHO 2014:21	62 s.
19.4.2016 taltio 1424	KHO 2016:49	65 s.
19.1.2018 taltio 164	KHO 2018:11	42, 59–60 s.
14.12.2018 taltio 5892	KHO 2018:170	60–62, 64 s.
14.12.2018 taltio 5890	KHO 2018 T 5890	65 s.

Keskusverolautakunta

(ei julk.)	KVL 1993/170	45 s.
2.11.1995	KVL 1995/301	48 s.
(ei julk.)	KVL 2008/9	52 s.
7.10.2009	KVL 2009/57	44, 46 s.
(ei julk.)	KVL 2010/60	76 s.
28.9.2018	KVL 2018/44	76 s.